

**T.C.
POLİS AKADEMİSİ
GÜVENLİK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
GÜVENLİK STRATEJİLERİ VE YÖNETİMİ ANABİLİM DALI**

**TERÖRLE MÜCADELEDE SINIR ÖTESİ
OPERASYONLAR: TÜRKİYE’NİN KUZNEY
SURIYE’DEKİ OPERASYONLARI ÖRNEĞİ**

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
Yunus Can ŞENOL**

**Danışman
Doç. Dr. Salih Zeki HAKLI**

Ankara – 2021

ÖNSÖZ

Türkiye'nin son yıllarda özellikle Suriye'de varlık gösteren terör örgütlerine karşı düzenlediği harekâtların çok yakın zamanda gerçekleşmiş olması, bu çalışmayı hazırlarken yer yer kaynak bulma açısından zorlanmama sebep oldu. Fakat akademi dünyasına bu konuda bir katkı sunabilecek olma fırsatına sahip olmak tezimi hazırlarken beni ziyadesiyle heveslendirdi. Bu tez çalışmasını tamamlayarak yalnızca terörle mücadelede sınır ötesi operasyonların rolüne değinmekle kalmayıp, aynı zamanda son dört yılda Türkiye'nin güvenliğini tehdit eden terör örgütlerine karşı başarıyla gerçekleştirmiş olduğu üç ayrı harekâtı tek bir çalışmada değerlendirmeye çalıştım.

Başta konu seçiminde bana cesaret veren, deneyimlerini benimle paylaşmaktan çekinmeyen, yanlışlarımı eksiksiz bir biçimde düzeltmem için gayret göstererek beni yönlendiren danışman hocam Doç. Dr. Salih Zeki HAKLI'ya,

Tezi hazırlama sürecimde kendilerine danıştığım fikirlerini cömertçe paylaşarak hatalarımı düzeltmeme vesile olarak çalışmaya katkı veren değerli dostlarım Cemil Doğa İPEK, Taha DUTOĞLU, Koruhan FAYGANOĞLU, Yasin Furkan HAVA, Yusuf Gökşat AKSOY ve Fuat YAMAN'a,

Çalışmayı bitirmem için beni gayrete getirerek motive eden, beni benden daha çok düşünen sevgili babam Mehmet Ali ŞENOL'a ve beni her zaman destekleyerek yanımda olduklarını hissettiren aileme,

Son olarak çalışmayı hazırlarken zorlandığım anlarda daima bana moral veren, fedakârlıklarının ve hakkının karşılığını asla ödeyemeyeceğim biricik eşim Beyza ŞENOL'a teşekkürü bir borç bilirim.

ÖZET

T.C.

Polis Akademisi

Güvenlik Bilimleri Enstitüsü

Güvenlik Stratejileri ve Yönetimi Anabilim Dalı

Terörle Mücadelede Sınır Ötesi Operasyonlar: Türkiye'nin Kuzey Suriye'deki Operasyonları Örneği

Hazırlayan: Yunus Can ŞENOL

Yüksek Lisans Tezi

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Salih Zeki HAKLI

2020 - 111 Sayfa (Ekler hariç)

Türkiye, 30 yılı aşkın süredir terör ve terör örgütleri ile mücadele etmekte olup söz konusu mücadelesini hâlihazırda sürdürmektedir. Türkiye, terörizmle mücadele konusunda elde ettiği tecrübesiyle ve savunma sanayii stratejisiyle attığı yeni adımlarla sınır ötesi operasyonlar ve terörü olduğu yerde bitirme stratejisini kullanarak mezkûr mücadeleyi yeni bir boyuta taşımıştır. Kuzey Suriye'deki operasyonlar örneğinde de görüldüğü üzere terörle mücadele stratejilerini başarılı bir şekilde icra etmiş; böylece terörle mücadele dönemsel değil kesintisiz bir hâle gelmiştir.

Bu çerçevede terörizmle mücadeleye, sınır ötesi askerî operasyonların çok yönlü yaklaşımlarıyla birlikte mücadelenin kesintisiz hale gelmesinin önemli ölçüde katkı sağladığı söylenebilir. Dünya genelinde ülkelerin artan güvenlik endişeleri, Türkiye'nin bulunduğu coğrafyanın terör örgütlerinin çıkış noktası olması ve geçiş güzergâhı üzerine denk gelmesi göz önünde bulundurulduğunda bu dönemde Türkiye'nin yeni bir savunma stratejisiyle sert gücünü başarılı bir şekilde kullanmaya başlaması büyük önem arz etmektedir.

Bu tezde, Türkiye'nin son beş yılda Suriye'de faaliyet gösteren terör örgütlerine karşı gerçekleştirdiği üç sınır ötesi operasyonun askerî, siyasî ve hukukî yönden ortaya çıkardığı sonuçlar, Türkiye'nin harekâtlar noktasındaki imkân ve kabiliyetleri, uluslararası alanda terörle mücadele konusuna sunduğu katkılar ve yansımaları tartışılmaktadır. Bunun yanında çalışmada, Kuzey Suriye'de gerçekleştirilen harekâtların kapsamı, siyasî boyutları ve sonuçları konu

edilmektedir. Bu kapsamda; bizzat sahada bulunan araştırmacıların, sivil toplum kuruluşlarının ve Türkiye Cumhuriyeti'nin ilgili kurumlarının yayınlarından elde edilen veriler birleştirilmiş ve analiz edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Terörizm, Terörle Mücadele, Güvenlik, Suriye, Sınır Ötesi Operasyon, Askerî Güç

ABSTRACT

Turkish National Police Academy

Institute of the Security Sciences

Department of Security Strategies And Management

Cross-Border Operations for Countering Terrorism:

Case Study of Operations of Turkey in North Syria

Prepared by: Yunus Can ŞENOL

Master Thesis

Thesis Advisor: Assoc. Prof. Dr. Salih Zeki HAKLI

2020 - 111 Pages (Excluding appendices)

Turkey has countered terrorism and terrorist organizations for over 30 years now and the combat is still taking place today. Turkey has carried out the counter-terrorism concept to a new level by conducting cross-border operations and implementing the strategy of “elimination of terrorism in its origin” with its experience on counter-terrorism and the new steps it has taken in defense industry. As can be observed in the cases of military operations in northern Syria, it has strongly conducted the counter-terrorism strategies, which has led the counter-terrorism efforts to become a permanent endeavour rather than periodic.

In this regard, it can be clearly said that cross-border military operations with multi-directional approaches and permanent pattern make a significant contribution to the fight against terrorism. In the scope of rising global security concerns and the fact that Turkey is located in a geography which is a hub and also a transition point for terrorist groups, it is a highly prominent aspect that Turkey has successfully begun to use its hard power with a new defense strategy.

In this thesis, consequences of Turkey’s three cross-border operations in the last five years against the terror organizations operating in Syria in military, political and legal aspects as well as Turkey’s operational capabilities, its contributions to the global counter-terrorism efforts and their reflections are discussed. Besides, the scope of these military operations in northern Syria, their political dimensions and consequences are mentioned. In this scope, the data obtained from the publications of researchers, NGOs and Republic of Turkey’s related institutions that are actively present on the field are gathered up and subsequently analyzed.

Keywords: Terrorism, Counter-terrorism, Security, Syria, Cross-Border Operations, Military Power.

TERÖRLE MÜCADELEDE SINIR ÖTESİ OPERASYONLAR: TÜRKİYE’NİN KUZHEY SURIYE’DEKİ OPERASYONLARI ÖRNEĞİ

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
TEZ ONAY SAYFASI	II
TELİF HAKLARI BEYANNAMESİ.....	III
ÖNSÖZ	IV
ÖZET	V
SUMMARY.....	VII
İÇİNDEKİLER LİSTESİ	IX
KISALTMALAR LİSTESİ	XII
TABLolar LİSTESİ	XIV
RESİMLER LİSTESİ.....	XV
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

ULUSLARARASI ALANDA TERÖRLE MÜCADELEYİ ANLAMAK

1.1. TERÖRÜN TANIMLANMASI PROBLEMİ	10
1.2. TERÖRİZMİN ÇEŞİTLERİ	13
1.2.1.Aşağıdan Yukarı Terör (İdeolojik Terör)	15
1.2.2. Kimlik Temelli Terör	15
1.2.3.Devlet Destekli Terörizm	16
1.2.4.Yukarıdan Aşağı Terör (Devlet Terörü)	16
1.3. ULUSLARARASI KURULUŞLAR VE DÜZENLEMELER BAKIMINDAN TERÖRİZM	18

İKİNCİ BÖLÜM

TERÖRLE MÜCADELEDE SINIR ÖTESİ

OPERASYONLAR VE TERÖR ÖRGÜTLERİ

2.1.TÜRKİYE’NİN SINIR VE İÇ GÜVENLİĞİNE YÖNELİK TEHDİTLER BAKIMINDAN TÜRKİYE-SURİYE İLİŞKİLERİ	25
2.2.SURİYE İÇ SAVAŞI VE TÜRKİYE’NİN TEMEL GÜVENLİK KAYGILARI	30
2.3.DEAŞ TERÖR ÖRGÜTÜ	33
2.4.SURİYE İÇ SAVAŞI BAĞLAMINDA PKK/KCK-PYD/YPG TERÖR ÖRGÜTÜ	38

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

FIRAT KALKANI HAREKÂTI

3.1.15 TEMMUZ DARBE GİRİŞİMİ SONRASINDA TÜRKİYE’NİN TERÖRLE MÜCADELESİ	48
3.2. HAREKÂTIN TEMEL HEDEFLERİ, BÖLGESİ VE TÜRKİYE’Yİ BU BÖLGEYE OPERASYON YAPMAYA İTEN TEMEL SEBEPLER	49
3.3.HAREKÂTIN SİYASÎ BOYUTU.....	53
3.4.ASKERÎ BAKIMINDAN FIRAT KALKANI HAREKÂTI.....	54
3.5.FIRAT KALKANI HAREKÂTININ HUKUKÎ DEĞERLENDİRMESİ	55

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ZEYTİN DALI HAREKÂTI

4.1. HAREKÂTIN TEMEL HEDEFLERİ, BÖLGESİ VE TÜRKİYE’Yİ BU BÖLGEYE OPERASYON YAPMAYA İTEN TEMEL SEBEPLER	59
4.2.HAREKÂTIN SİYASÎ BOYUTU.....	62
4.3.ASKERÎ BAKIMINDAN FIRAT KALKANI HAREKÂTI.....	65
4.4.ZEYTİN DALI HAREKÂTININ HUKUKÎ DEĞERLENDİRMESİ..	67

BEŞİNCİ BÖLÜM
BARIŞ PINARI HAREKÂTI

5.1. HAREKÂTIN TEMEL HEDEFLERİ, BÖLGESİ VE TÜRKİYE'Yİ BU BÖLGEYE OPERASYON YAPMAYA İTEN TEMEL SEBEPLER	70
5.2.HAREKÂTIN SİYASÎ BOYUTU.....	72
5.3.ASKERÎ BAKIMDAN FIRAT KALKANI HAREKÂTI.....	77
5.4.BARIŞ PINARI HAREKÂTININ HUKUKÎ DEĞERLENDİRMESİ.	79
 SONUÇ	 82
KAYNAKÇA	95
ÖZGEÇMİŞ	111

KISALTMALAR LİSTESİ

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AGİT	: Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilâtı
a.g.e.	: Adı geçen eser
a.g.m.	: Adı geçen makale
AK Parti	: Adalet ve Kalkınma Partisi
BAB	: Batı Avrupa Birliği
BAE	: Birleşik Arap Emirlikleri
BM	: Birleşmiş Milletler
BMGK	: Birleşmiş Milletler Güvenlik Kurulu
BPH	: Barış Pınarı Harekâtı
ÇNRA	: Çok Namlulu Roketatar
DEAŞ	: Irak ve Şam İslam Devleti
FKH	: Fırat Kalkanı Harekâtı
GYTS	: Geri Dönen Yabancı Terörist Savaşçılar
İHA	: İnsansız Hava Aracı
KADEK	: Kürdistan Özgürlük ve Demokrasi Kongresi
KCK	: Kürdistan Topluluklar Birliği
KONGRA-GEL	: Halk Kongresi
KUK	: Kürt Ulusal Konseyi
MİT	: Millî İstihbarat Teşkilâtı
MGK	: Millî Güvenlik Kurulu
NATO	: Kuzey Atlantik Paktı
ÖSO	: Özgür Suriye Ordusu

PÇDK	: Kürdistan Demokratik Çözüm Partisi
PJAK	: Kürdistan Özgür Yaşam Partisi
PKK	: Kürdistan İşçi Partisi
PYD	: Demokratik Birlik Partisi
PWGOT	: Terörizme Dair Polis Çalışma Grubu
RF	: Rusya Federasyonu
SDG	: Suriye Demoktarik Güçleri
S/İHA	: Silahlı İnsansız Hava Aracı
SMDK	: Suriye Muhalif ve Devrimci Güçler Ulusal Konseyi
SMO	: Suriye Millî Ordusu
SSCB	: Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
TCÖ	: Tevhid ve Cihad Örgütü
TGK	: Tabur Görev Kuvveti
TSK	: Türk Silahlı Kuvvetleri
UMH	: Ulusal Mutabakat Hükümeti
YPG	: Halk Savunma Birlikleri
YTS	: Yabancı Terörist Savaşçı
ZDH	: Zeytin Dalı Harekâtı

TABLÖLAR LİSTESİ

Sayfa

Tablo 1.1: Yıllara Göre Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeliler	32
---	-----------

RESİMLER LİSTESİ

	Sayfa
Resim 1.: Fırat Kalkanı Harekâtı Bölgesi	52
Resim 2.: Zeytin Dalı Harekâtı Bölgesi	59
Resim 3.: Askerî Harekâtların Kuvvet Çarpanı: İnsansız Hava Araçları	65
Resim 4.: Barış Pınarı Harekâtı Bölgesi	71
Resim 5.: FKH, ZDH ve BPH ile Terörden Arındırılan Bölgeler	94

GİRİŞ

Soğuk Savaş sonrasında iki kutuplu dünya düzeni sona ererken Orta Doğu’da bu düzenin kalıntıları olan rejimler büyük oranda varlıklarını sürdürmüştür. 11 Eylül saldırıları sonrasında ise özellikle ABD’nin Irak’ı işgal etmesiyle bölgede başlayan istikrarsızlık ve mevcut rejimlerin güç kaybetmesi sürecinde bölgenin başat güçlerinden biri olan Türkiye için de çeşitli sorunları beraberinde getiren bir süreç başlamıştır. Bunlara ilaveten, Arap Baharı olarak isimlendirilen halk ayaklanmalarının 2010 yılından itibaren bölge ülkelerinde yayılması Türkiye için fırsatların yanında çok büyük tehditlerin de baş gösterdiği karmaşık bir sarmal meydana çıkarmıştır. 2011 yılına gelindiğinde ise Türkiye’nin 900 km’den fazla ortak sınırı olan Suriye’de başlayan iç savaş büyük bir mülteci akınının yanında bölgede 1980’lerin başından beri konuşlanmış PKK’nın Türkiye-Suriye sınırı boyunca bir terör koridoru oluşturma emellerini pratiğe dökmesine zemin hazırlamıştır. DEAŞ terör örgütü tehdidine karşı, ABD tarafından silahlandırılan ve SDG olarak yeniden isimlendirilen ve bu yolla kamufle edilmeye çalışılan PKK’nın Suriye kolu YPG, DEAŞ tarafından boşaltılan bölgelere yerleştirilmiştir.¹ Türkiye’de 40 bine yakın can kaybından sorumlu olan bir örgüt dünya kamuoyuna DEAŞ’a karşı savaştan özgürlük savaşçıları olarak servis edilmiştir.² Bu sınır bölgelerinden Türkiye’ye yönelik artan terör saldırıları ve can kayıpları karşısında ise TSK, 2016-2020 yılları arasında, Suriye’nin kuzeyinde “Fırat Kalkanı”, “Zeytin Dalı” ve “Barış Pınarı” harekâtlarını düzenlemiştir. Sırasıyla DEAŞ’a karşı FKH, PKK/KCK-PYD/YPG’ye karşı ise ZDH ve BPH’yi gerçekleştiren Türkiye, bu operasyonlarla dış tehditleri bertaraf ederek sınır güvenliğini sağlamayı, iç savaştan ve kaos ortamından kaçıp kendilerini korumak amacıyla Türkiye’ye sığınan yüz binlerce Suriyelinin ülkelerine dönebilmelerini amaçlamıştır. Harekâtlar sonrasında terör örgütleri bu bölgelerden temizlenmiş, oluşturulan güvenli bölgelere Türkiye’ye sığınmış Geçici Koruma Altındaki Suriyelilerin bir kısmının gönüllü geri dönüşü de sağlanmıştır.

¹ Beyza Binnur Dönmez, “Anatomy of YPG/PKK terror group becoming SDF overnight”, AA Web Sitesi, 09.10.2019, <https://www.aa.com.tr/en/americas/anatomy-of-ypg-pkk-terror-group-becoming-sdf-overnight/1607554> (Erişim: 21.11.2020)

² Bknz. Ruby Mellen, “A brief history of the Syrian Democratic Forces, the Kurdish-led alliance that helped the U.S. defeat the Islamic State”, *The Washington Post Web Sitesi*, 7 Ekim 2019, <https://www.washingtonpost.com/world/2019/10/07/brief-history-syrian-democratic-forces-kurdish-led-alliance-that-helped-us-defeat-islamic-state/> (Erişim: 20.11.2020)

Böylelikle, bölgede normalleşme hızla gerçekleşmiş ve bu operasyonlar sonuçları bakımından bir model olarak Suriye İç Savaşı sürecinde başlı başına bir başarı örneği olmuştur. Bu bakımdan, bu tez çalışmasında Türkiye'nin Kuzey Suriye'deki operasyonlarının siyasî, askerî ve hukukî bağlamları inceleme konusu olarak ele alınacaktır.

Terörle mücadele, uluslararası hukuktaki karşılığı bakımından ele alındığında Birleşmiş Milletler Antlaşması 2/4 ve 51. Maddeleri kapsamında, devletlerin terörizme karşı sınırları haricinde tek başına güç kullanmalarının düzenlenmiş olduğu görülmektedir;³

“Bu Antlaşma'nın hiçbir hükmü, Birleşmiş Milletler üyelerinden birinin silahlı bir saldırıya hedef olması halinde, Güvenlik Konseyi uluslararası barış ve güvenliğin korunması için gerekli önlemleri alıncaya dek, bu üyenin doğal olan bireysel ya da ortak meşru savunma hakkına hâlel getirmez. Üyelerin bu meşru savunma hakkını kullanırken aldıkları önlemler hemen Güvenlik Konseyi'ne bildirilir ve Konsey'in işbu Antlaşma gereğince uluslararası barış ve güvenliğin korunması ya da yeniden kurulması için gerekli göreceği biçimde her an hareket etme yetki ve görevini hiçbir biçimde etkilemez.”⁴

“Tüm üyeler, uluslararası ilişkilerinde gerek herhangi bir başka devletin toprak bütünlüğüne ya da siyasal bağımsızlığına karşı gerek Birleşmiş Milletler'in amaçları ile bağdaşmayacak herhangi bir biçimde kuvvet kullanma tehdidine ya da kuvvet kullanılmasına başvurmaktan kaçınırlar.”⁵

Antlaşma'nın 2/4 maddesi tüm üyelerin “herhangi bir devletin toprak bütünlüğüne veya siyasî bağımsızlığına karşı tehdit veya güç kullanmaktan” kaçınmasını öngörmektedir. Hayatları tehlikede olan kişileri kurtarmak için güç kullanıldığında ve bu güç, uluslararası teâmül hukuku kurallarına göre mümkün olan en kısa sürede geri çekildiğinde, bir devletin “siyasî bağımsızlığına veya toprak bütünlüğüne” yönelik kullanılmamış kabul edilmektedir.

Terör eylemleri barış zamanında meydana geldiği gibi silahlı çatışma sırasında da oluşabilir. Uluslararası İnsancıl Hukuk, yalnızca silahlı çatışma

³ Ergash Jumaev, *Uluslararası Hukukta Güvenlik Politikaları ve Terörle Mücadele: 11 Eylül Sonrası Mevzuatlarının İnsan Haklarına Uyum Sorunu*, Doktora Tezi, İstanbul Ticaret Üniversitesi Dış Ticaret Enstitüsü, İstanbul, 2017, s.123.

⁴ BM Antlaşması 51. Madde, a.g.e.

⁵ a.g.e., s. 6.

hallerinde uygulandığı için barış dönemlerinde yapılan terör faaliyetleri hakkında bir düzenleme yapmamaktadır. Uluslararası İnsancıl Hukukun özünde sivillerle savaşımlar arasında bir ayırım yapılması ile sivil şahıslara karşı saldırı ve saldırı teşebbüslerinin ya da ayırım yapılmamış saldırıların men edilmesi gerekliliği bulunmaktadır. Sivil toplumda terörü yaymayı amaçlayan tüm eylemler açıkça men edilmiştir. Bunun yanında Uluslararası İnsancıl Hukuk sivillere ve sivil nesnelere yönelik saldırılar, ayırt edici olmayan saldırılar, ibadethanelere yönelik saldırılar, tehlikeli güçler içeren fabrika ve tesislere saldırı, rehine alma, savaşımayan ve savaşımayı bırakmış kişilerin öldürülmesi eylemlerini de terörist eylemler olarak öngörmektedir.⁶

Terör eylemlerine karşı silahlı mücadelenin meşru müdafaa kapsamında değerlendirilip değerlendirilmeyeceği tartışmasında 11 Eylül saldırıları kavramsal bir dönüşümün başlangıcı olmuştur. ABD iç hukukunda 11 Eylül'den önce "suç" olarak tanımlanan terörizm, 11 Eylül sonrası dönemde "savaş fiili" olarak tanımlanmıştır.⁷ BMGK ise saldırının ardından aldığı kararda terörizmi uluslararası barış ve güvenliğe karşı bir tehdit olarak tanımlamış, terörizm ile tüm yollardan savaşımları gerektiğini kabul etmiştir.⁸ Bunun yanında, bu karar daha önceki kararlarda ortaya konan ambargo, terörist listesine ekleme gibi uygulamalardan ziyade ülkeleri terör ve teröristlerle mücadele konusunda operasyonel kapasitelerini ve adli yargılama organlarını kullanmalarına yönlendirmiştir.⁹ Bu şekilde ABD'nin Afganistan'da konuşlanmış El Kaide terör örgütüne yönelik harekâtı uluslararası barış ve güvenliğin sağlanmasına yönelik olarak değerlendirilmiştir.

El Kaide örneğinde öne çıkan ulus-ötesi silahlı gruplar kavramı, 11 Eylül 2001'den beri "teröre karşı savaşı" silahlı bir çatışma olarak gören ve Uluslararası

⁶ Türk Kızılayı ve Uluslararası Kızılhaç Komitesi *Uluslararası İnsancıl Hukuk: Sorularınıza Cevaplar*, https://www.kizilay.org.tr/Upload/Dokuman/Dosya/82543505_77468056_uluslararasi-insancil-hukuk.pdf (Erişim:22.11.2020), s.43.

⁷ David W. Moore, "Americans See Terrorist Attacks as 'Act of War'", Gallup İnternet Sayfası, 12.11.2001, <https://news.gallup.com/poll/4879/americans-see-terrorist-attacks-act-war.aspx> (Erişim: 23.11.2020)

⁸ United Nations Security Council Resolution 1373, S/RES/1373, 2001 <https://unispal.un.org/DPA/DPR/unispal.nsf/0/392A001F254B4B9085256B4B00708233> (Erişim: 21.11.2020)

⁹ United Nations Office on Drugs and Crime, *Universal Legal Framework Against Terrorism*, Counter-Terrorism Legal Training Curriculum Training Module 2, Vienna, October 2017, https://www.unodc.org/documents/terrorism/Publications/Training_Curriculum_Module2/17-04123_eBook_FINAL.pdf (Erişim: 22.11.2020), s.18.

İnsancıl Hukuk adı verilen silahlı çatışma yasalarını uygulamak isteyenler tarafından giderek daha fazla kullanılmaktadır. Uluslararası İnsancıl Hukukun savunucuları teröre karşı savaşı “silahlı çatışma” olarak kabul ederek silahlı çatışma yasalarının uygulanmasının doğru olduğunu iddia ederken 11 Eylül’den itibaren silahlı çatışma yerine “teröre karşı savaş” ibaresinin kullanılmasıyla Uluslararası İnsancıl Hukuk mevcut haliyle, böyle bir çatışmayı ve bu tür “ulus-ötesi silahlı grupları” kapsama konusunda yetersiz kalmıştır. Çatışmalar, Uluslararası İnsancıl Hukuk bağlamında değerlendirildiğinde ise çatışmalara uluslararası olmayan silahlı çatışma kurallarının mı yoksa uluslararası silahlı çatışma kurallarının mı uygulanacağını netleştirilmesi meselesi öne çıkmaktadır. Günümüzde ulus-ötesi silahlı gruplara karşı yürütülen “savaşın” çoğu durumunda, Uluslararası İnsancıl Hukuk’un geçerli olmadığını söylemek mümkündür.¹⁰

Terörle mücadele konusunun Türkiye’nin iç hukukundaki yansımalarını incelemek bu noktada yerinde olacaktır. 1991 yılında, Türkiye açısından terör tehdidine karşı anayasal düzeni ve devleti koruma gerekliliğinin çok ağır bastığı bir dönemde 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu çıkarılmıştır.¹¹ Bu Kanun’un 1. Maddesine göre terör şu şekilde tanımlanmaktadır:

“Terör; cebir ve şiddet kullanarak; baskı, korkutma, yıldırma, sindirme ve tehdit yöntemlerinden birisiyle, anayasada belirtilen cumhuriyetin niteliklerini, siyasî, hukukî, sosyal, laik, ekonomik düzeni değiştirmek, devletin ülkesi ve milleti ile bölünmez bütünlüğünü bozmak, Türk devletinin ve cumhuriyetin varlığını tehlikeye düşürmek, devlet otoritesini zaafa uğratmak veya yıkmak veya ele geçirmek, temel hak ve hürriyetleri yok etmek, devletin iç ve dış güvenliğini, kamu düzenini veya genel sağlığı bozmak amacıyla bir örgüte mensup kişi veya kişilerce girişilecek her türlü suç teşkil eden eylemlerdir.”¹²

¹⁰ Marco Sassoli, Transnational Armed Groups and International Humanitarian Law, *Program on Humanitarian Policy and Conflict Research, Harvard University Occasional Paper Series*, Winter 2006, Number 6, <https://www.hpcrresearch.org/sites/default/files/publications/OccasionalPaper6.pdf> (Erişim: 22.11.2020), s. 1-5.

¹¹ Nevzat Bölügiray, *Anarşi ve Terör Nasıl Önlenir*, (İstanbul: Tekin Yayınları, 1996), s. 11’den aktaran Zafer Cırhinlioğlu, *Terör ve Toplum*, (İstanbul: Gündoğan Yayınları, 2004), s.249-250

¹² Mevzuat İnternet Sitesi, 3713 Numaralı Terörle Mücadele Kanunu, https://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:KPPB_6wsZncJ:https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.3713.doc+&cd=1&hl=tr&ct=clnk&gl=tr&client=safari (Erişim: 22.11.2020)

Aynı Kanun'un 3. Maddesine göre;

*"26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun 302, 307, 309, 311, 312, 313, 314, 315 ve 320 nci maddeleri ile 310 uncu maddesinin birinci fıkrasında yazılı suçlar, terör suçlarıdır."*¹³

Türkiye'nin terör örgütlerine yönelik sınır ötesi operasyonları ise PKK'nın 1983 yılından itibaren Irak'ın kuzeyine yerleşmesiyle önem kazanmıştır. Türkiye'nin sınır ötesi operasyonlarını iki döneme ayırmak mümkündür. Türkiye, birinci dönemde, ikili anlaşmalar neticesinde kazandığı sıcak takip hakkını; sonraki dönemde de BM Antlaşması ile elde ettiği meşru müdafaa hakkını kullanmıştır. 1984 yılında Türkiye-Irak Güvenlik Protokolü'nün imzalanmasıyla her iki devlet de dört yıl geçerli olmak üzere, diğer devletin sınırının 5 km içine kadar sıcak takip yapma hakkını kazanmıştır. 1991 sonrası dönemde ise Türkiye meşru müdafaa hakkına dayanarak sınır ötesi operasyonlar gerçekleştirmiştir. 1991 yılını farklı kılan etmen 5 Nisan'da BMGK tarafından alınan 688 numaralı karar¹⁴ olmuştur. ABD'nin Irak'a karşı operasyon düzenleyerek bu ülkeye girdiği 2003 senesine dek yürürlükte olan bu karara göre, 36. paralelin kuzeyinde bulunan alanlarda Irak'ın gerçekleştirmesi muhtemel bütün askerî eylemleri yasaklanmıştır. Bu durumda o bölgenin Irak devletinin fiili kontrolünden çıktığı göz önüne alındığında Türkiye buradan gelecek tehditlere karşı meşru müdafaa hakkına dayanarak sınır ötesi operasyonlar yapmıştır. Dolayısıyla Türkiye'nin bu bölgeye operasyonlarını münhasır egemenliğe saldırı olarak değerlendirmek zordur.¹⁵ Aynı şekilde Türkiye, 2016'dan bu yana gerçekleştirdiği sınır ötesi operasyonlarda da Suriye'nin kuzeyinde kaybolan devlet otoritesinin yarattığı boşluğu kullanan DEAŞ ve PYD/YPG'ye karşı meşru müdafaa hakkını kullanmıştır.

Türkiye'nin Suriye örneğinde verdiği güvenlik ve terör tehditlerini bertaraf etme sınavının siyasî, askerî ve hukukî boyutlarını bir arada inceleyen bu tezle belirtilen operasyonların omurgası çıkarılmak istenmiş ve güvenlik alanında bir örnek olarak sunulması amaçlanmıştır. Bu amaca yönelik olarak; bizzat sahada

¹³ a.g.e.

¹⁴ UN Security Council Resolution Search Engine İnternet Sitesi, Resolution 688, 1991, <http://unscr.com/en/resolutions/688> (Erişim: 21.11.2020)

¹⁵ Sercan Semih Akutay ve Davut Ateş, "Türkiye'nin Sınır Ötesi Operasyonlarının Hukuki Çerçevesi," *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* C. XVII, Y. 2013, S. 3

bulunan araştırmacıların, sivil toplum kuruluşlarının ve Türkiye Cumhuriyeti'nin ilgili kurumlarının yayınları veri olarak alınmıştır. Bu veriler bir araya getirilerek söylev analizi, hukukî metin analizi, bölge ziyaretlerinde toplanan belgelerin analizi, saha taraması gibi nitel araştırma yöntemleri ile yeri geldiğinde sayılarla ve oranlarla da analizin yapıldığı nicel yöntemler beraberce kullanılarak incelenmiştir.

Tez çalışması beş ana başlık altında şekillendirilmiştir. Birinci bölümde terör, terörizmin çeşitleri ve terörle mücadelede uluslararası düzenlemeler ele alınmıştır. Bölümde öncelikle terörizmin doğasını oluşturan korku ve yıldırma yoluyla istenen siyasî amaca ulaşma stratejisi tarihsel perspektiften tanımlanmıştır. İlk olarak Fransız Devrimi'nde 1793-1794 arasındaki sürecin “terör dönemi” olarak adlandırılmasıyla tarih sahnesinde bugünkü anlamıyla beliren kavram, zaman içinde küresel bir boyut kazanmıştır. Öyle ki Birinci Dünya Savaşı'nın kıvılcımını ateşleyen münferit olay da yine bir terör saldırısı olmuştur. Terörizm sorunu küreselleştikçe kavramın ortak bir tanımının oluşturulması, terörist ve mağdur gibi kavramların netleştirilmesi giderek zorlaşmıştır. Bu noktada devletlerin çıkar çatışmalarına göre aynı grubun üyeleri; bir yerde özgürlük uğruna savaşanlar olarak yüceltilirken diğeri yerde azılı bir terörist grup ve ülke güvenliğine tehdit olarak ele alınır olmuştur. Böylelikle iyice çetrefilleşen tanımlama meselesi uluslararası hukukta da muğlak bir kavram olarak kalmıştır. Bu noktada, uluslararası hukukta çeşitli ekoller faillere, teröristlerin amaçlarına yahut kullandıkları yöntemlere odaklanmış ve buna göre kavrama farklı tanımlamalar getirmişlerdir.

Tanımlama meselesinin ardından terörizmin sınıflandırılmasına yönelik iki farklı bakış açısı ele alınmıştır. Birincisine göre terörizm, terör örgütlerinin motivasyonları bakımından dinî motifli, etnik ve ideolojik olarak sınıflandırılmıştır. İkinci bakış açısında ise, ideoloji temelli aşağıdan yukarıya terör, kimlik temelli terör, devlet destekli terör ve nihayet devlet terörü olarak terörizmin sınıflandırması yapılmıştır. Dünyadaki terör örgütlerinin üçte birinden fazlası etnik gruplar adına faaliyet gösterirken, 11 Eylül sonrasında özellikle İşlam dini etrafında şekillendirilen bir dinî motifli terör algısının öne çıkarıldığı görölmektedir. Etnik ya da kimlik temelli terör konusu ulus-devletlerin ortaya çıktığı dönemden bugüne özellikle milliyetçilik akımlarının baş göstermesiyle bir başka devletin egemenliğı altındaki bazı etnik toplulukların başvurduğu bir yol olmuştur. İdeolojik terör ve aynı zamanda

aşağıdan yukarıya terör kavramları ise etnik veya dinî bir aidiyetten ziyade bir ideolojiyi takip eden herkesi düzeni yıkmaya yönelik sağ ve çoğunlukla sol görüşlü grupların ideolojileri etrafında buluşturmaktadır. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra uluslararası hukukta meşru müdafa dışında güç kullanımının yasaklanmasıyla devletlerin, diğer devletlere karşı terörist grupları kullanarak çıkarlarını maksimize etme eğiliminin artmasıyla devlet destekli terör gruplarının görülmesi yaygınlaşmıştır. Güç kullanma yetkisini tekelinde bulunduran devletlerin hukukî sınırları aşarak kendi vatandaşlarına yaptığı hukukî, siyasî ve insan hakları ihlalleri de bizzat devlet terörü olarak nitelendirilmektedir.

Uluslararası hukuk bağlamında terörizmin kavramsallaştırılmasına yönelik ilk adım 1937 tarihli Terörizmin Önlenmesi ve Cezalandırılmasına İlişkin Cenevre Sözleşmesiyle atılmıştır. Bunu takip eden yıllarda BM ve bağlı kuruluşlar eliyle imzalanan anlaşmalar ağıyla terörizm konusunda düzenleme yapılmıştır. Soğuk Savaş sonrası komünist tehdidin ortadan kalkmasıyla NATO, AGİT ve BAB gibi kuruluşların belgelerinde terörizm en ciddi güvenlik riski olarak öne çıkmıştır.

İkinci bölümde ise terörle mücadele ve bu kapsamda Türkiye'nin iç güvenliğini etkileyen faktörler olan PKK/KCK-PYD/YPG ve DEAŞ terör örgütleri ile bu örgütlerin varlık gösterdiği saha olan Suriye ile ilişkiler ve Suriye İç Savaşı üzerine yoğunlaşmıştır. Bölüm tarihsel arka plana değinerek başlamıştır. 1923-1998 arası dönem Türkiye-Suriye ilişkilerinde güven bunalımının yaşandığı dönem olarak adlandırılmaktadır. Bu dönem; Hatay meselesi, iki ülkenin Soğuk Savaş döneminde farklı bloklarda yer almalarının getirdiği sorunlar ve Fırat ve Dicle nehirlerinin suyunun paylaşılmasına yönelik sorunlarla karakterize olmuştur. 1980'lerin başından itibaren ise Türkiye-Suriye ilişkilerine PKK çok önemli bir değişken olarak eklenmiştir. 1979'da Öcalan'ın Suriye'ye kaçışıyla başlayan süreç PKK'nın Suriye tarafından Bekaa Vadisi'ne yerleştirilmesiyle ilerlemiştir. 1987 yılına gelindiğinde iki ülke birbirine karşı yürütülecek terörist faaliyetlere izin vermeyeceğine dair bir protokol imzalamasına rağmen teröristbaşı Öcalan Türkiye'ye iade edilmemiştir. Suriye'nin PKK'yı terör örgütü olarak tanıması ise Fırat Nehri'nin sularının Türkiye tarafından kesilmesi neticesinde mümkün olabilmektedir. 1992 yılında ise Dev-Sol ve PKK'nın Suriye'deki eğitim kamplarından bazıları kapatılmıştır. Bundan sonra

1998'e değin giderek tırmanan Türkiye-Suriye gerginliği Öcalan'ın Suriye'den ayrılması ve Adana Mutabakatı'nın imzalanmasıyla noktalanmıştır.

Öcalan'ın Kenya'da yakalanmasının ardından gelen süreçte Öcalan'ın örgüt için çizdiği yeni vizyon işlemeye başlamış ve Suriye, Irak ve İran'da yeni stratejik yapılanma hız kazanmıştır. 2000'li yılların başında bu vizyona uygun şekilde Suriye'de PYD kurulmuştur. Bu gelişme karşısında Suriye sıkı önlemler almış ve bazı PYD üyelerini tutuklamıştır. 2011 yılında ise durum tersine dönmüş ve Esed rejimi tutuklu PYD'lileri serbest bırakmıştır. Askerî ve siyasî faaliyetlerine de müsaade etmiştir. YPG bu gelişmelerin akabinde kurulmuştur. Bu bağlamda bölümde ele alınan diğer bir mesele de PKK ve PYD/YPG bağlantısıdır. Bunun yanında SDG eliyle yönetilen bölgelerdeki anti-demokratik ve insanlık dışı uygulamalara değinilmektedir.

2010'lu yılların başından itibaren Arap Dünyası'nı kasıp kavuran Arap Baharı halk ayaklanmalarıyla iki ülke ilişkileri farklı bir mecraya taşınmıştır. Suriye'de başlayan iç savaşı mütakiben Türkiye'nin Esed'e yaptığı reform çağrıları ve arabulucuk görüşmeleri sonuçsuz kalmıştır. Bunun akabinde, sahadaki başıboşluk ve istikrarsızlığın kendi güvenliğine yönelik tehditlerini görmeye başlayan Türkiye muhalifleri desteklemeye başlamıştır. 2011 yılında SMDK'nın kurulmasına öncülük eden Türkiye, 2012 yılında ÖSO'nun kurulmasını desteklemiştir. DEAŞ terör örgütü tehdidi ve sonrasında PYD/YPG'nin Türkiye sınırında sözde öz yönetim kurma çabaları Türkiye için kırmızı çizgi olmuştur. 15 Temmuz 2016 tarihinde gerçekleşen darbe teşebbüsü sonrasında FETÖ unsurlarından arındırılan TSK, bölgeye yönelik üç askerî operasyon yapmıştır. Suriye'nin toprak bütünlüğünden yana olan Türkiye için bu operasyonlar, sınırında oluşturulan terör koridorunu kırmaya yöneliktir.

Sonraki bölümlerde ise sırasıyla FKH, ZDH ve BPH hedefleri ve sebepleri yönünden münhasıran incelenmiş; ayrıca siyasî, askerî ve hukukî açıdan da değerlendirilmeye çalışılmıştır. Türkiye'nin Suriye'nin kuzeyinde operasyonlar gerçekleştirmesinin hukukî boyutu, özellikle Batı ülkelerinde çokça tartışılan konulardan olmuştur. Fakat Türkiye, yürüttüğü her operasyonu BMGK 51. Maddesi'ne¹⁶ uygun olarak meşru müdafaa kapsamında gerçekleştirmiş ve

¹⁶ BM Antlaşması 51. Madde, <https://www.ombudsman.gov.tr/contents/files/6535501-Birlesmis-Milletler-Antlasmasi.pdf> (Erişim: 20.11.2020), s.27-28.

düzenlediği harekâtların uluslararası hukuka uygunluğunu her seferinde muhataplarına ve uluslararası kamuoyuna bildirmiştir.

Amaçları bakımından operasyonlar ele alındığında; 2016 yılında gerçekleştirilen FKH'nin amacı, Suriye'den Türkiye topraklarına yönelik DEAŞ saldırıları karşısında sınır güvenliğinin sağlanması ve DEAŞ ile mücadeledir. 2018 yılında gerçekleştirilen ZDH'nin amacı ise Afrin bölgesini DEAŞ ve PYD/YPG unsurlarından temizlemek ve sınır güvenliğini sağlamaktır. Fırat'ın batısında sağlanan ilerlemeyi Fırat'ın doğusuna taşıyan BPH ile yine sınır güvenliğinin sağlanması yanında, güvenli bölgenin kurulması ve sığınmacıların buraya yerleştirilmesi amaçlanmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

ULUSLARARASI ALANDA TERÖRLE MÜCADELEYİ ANLAMAK

1.1.TERÖRÜN TANIMLANMASI PROBLEMİ

İngilizce “terror” kelimesinin dilimize geçtiği haliyle terörizm, “dehşete düşürmek, yıldırım, korku salmak ve saldırı korku yolu ile etki uyandırmak” anlamına gelir. Özel anlamıyla terörizm ise “siyasî bir amaca ulaşmak için yıldırma hareketlerini düzenli bir biçimde kullanmak” olarak tanımlanmaktadır. Terörizmde bir yandan şiddet yoluyla korku ortamı oluşturulurken, diğer yandan da siyasî emeller üstüne düzenlenmiş sistemli, örgütlü ve devamlılığı olan bir yöntem zihniyeti bulunmaktadır.¹⁷

Terörizm siyasî bir kavram olarak bugünkü anlamında ilk kez Fransız Devrimi’nden sonra kullanılmıştır. 1793 senesinin Mart ayından 1794 senesi Temmuz ayına dek devam eden zaman “terör rejimi” ya da “terör dönemi” (reign of terror regime de la terreur) olarak adlandırılmıştır.¹⁸ Tarihî süreçte ise, terörizm kavramı 1926 yılında Romanya tarafından Milletler Cemiyeti’ne sunulan “Terörizmin Bastırılmasının Evrenselleştirilmesi İçin Uluslararası Sözleşme” teklifiyle küresel bir boyut kazanmıştır. Günümüzde terör terimi her ne kadar yaygın bir biçimde kullanılsa da ortak bir tanım yapmak neredeyse imkânsızdır. Bu durum sadece terörizmin açıklanması zor bir kavram olmasından değil, aynı zamanda terör ve terörizm kavramlarının sübjektif bir niteliğe sahip olmasındandır. Zira bazı ülkeler açısından terörist olarak değerlendirilen bir şahıs yahut örgüt, bir diğeri için bir kahraman gibi görülebilir. Hâliyle de devletler yapılacak ortak bir tanımla kendilerini sınırlandırmak istemezler ve bu nedenle terör kavramına yönelik başka perspektifler

¹⁷ Paul Wilkinson, “Terör ve Terörizm: Kavramlar, Özellikler ve Tipoloji”, *Silinen Yüzler Karşısına Terör*, Cemal Güzel (ed.), Ankara 2002, s.142.

¹⁸ Mesut Hakkı Caşın, “Uluslararası Hukuk Açısından Terör ve Organize Suçlar”, *21. Yüzyılda Türk Dış Politikası*, İdris Bal (Ed.), Ankara 2004, s. 124.

geliştirirler. Ayrıca, tarihte çok çeşitli terör olaylarıyla karşılaşılması da terörün tanımını zorlaştıran nedenlerdendir.¹⁹

Terörizm, ölüm ve korku çerçevesinde huzursuzluk yaratmayı amaçlayan siyasal bir şiddet türü²⁰ olarak değerlendirilmekle birlikte, her şiddet türü de terör değildir.²¹ Bu noktada terör; fiili sembolik görerek ve bir kişiyi öldürüp milyonları korkutmaya çalışarak onların siyasî tercihlerini etkilemek amacını taşımaktadır. Dolayısıyla bir yerde yahut hadisede terörden bahsedebilmek için orada siyasî emelleri elde edebilmek maksadıyla devamlılığı olan, örgütlü ve sistemli terör fillerinin bir yöntem şeklinde üretilmesi lazımdır.²²

Öte yandan bir hadisenin terörizm olarak değerlendirilebilmesi için hadise içerisinde mağdur, güdülenme, siyasî emeller ihtiva eden kasıt ve şiddet tehdidi veya şiddet kullanımı bulunması gerekmektedir. Bu noktada mağdur olarak ifade edilenler, teröristlerin hedeflerine zayıf vermek amacıyla tercih ettikleri terörist eylemlerden en fazla zarara uğrayanlardır. Mağdurlar, teröristlerin mesaj vermelerindeki başlıca araçlardan birisidir. Her ne kadar tartışılan bir husus olsa da uluslararası hukuk mağdur olarak yalnızca sivilleri kabul etmektedir, güvenlik güçlerine yönelik saldırılar savaş hukuku içerisinde yorumlanmaktadır. Fakat iç hukukta ayırım gözetilmeksizin bütün saldırı şekilleri terörist eylemler olarak kabul edilmektedir.²³

Terörizm 20. yüzyılla birlikte, yalnızca ulusal olarak değil, uluslararası olarak da şiddetli bir biçime girmiş, hatta siyasî gelişmelerde belirgin bir biçimde kendisini göstermiştir. Bu dönemde dünya haritasını en çok şekillendiren olay olan I. Dünya Savaşı da hatırlanacağı üzere bireysel bir terörist eylemle tetiklenmiştir. Elbette bu savaşa neden olan yegane olay, 28 Haziran 1918 tarihinde Arşidük Ferdinand'ın Saraybosna'da bir Sırp milliyetçisi tarafından öldürülmesi değildi. Yine de bu örnek

¹⁹ Beren Tıgılı, "Küreselleşme ve Terörizm İlişkisi", Ağustos 2015, https://www.academia.edu/29463802/K%C3%BCreselle%C5%9Fme_ve_Ter%C3%B6rizm_%C4%B0li%C5%9Fkisi, (Erişim: 11.05.2020), s. 4.

²⁰ Andrew Heywood, *Küresel Siyaset*, çev. Nasuh Uslu ve Haluk Özdemir, Ankara 2013 s. 341.

²¹ Caşın, *Uluslararası Hukuk Açısından Terör ve Organize Suçlar: 21. Yüzyılda Türk Dış Politikası*, s.124.

²² Sertaç H. Başeren, "Terrorism With Its Differentiating Aspects", *Defence Against Terrorism Review*, Cilt 1, No. 2008: 2-3. s.7-8.

²³ Yakup Şahin, "Terörizm: Tanımı, Tarihi ve Genel Özellikleri" *Radikalleşme Şiddet ve Terörizm*, Polis Akademisi Yay., Doç. Dr. Salih Zeki Haklı (Ed.), Ankara 2018, s.77.

terörizmin tek başına savaş çıkarmaya sebep olarak yeterli olmasa da, barışa engel olacak kadar güçlü olduğunu göstermektedir.²⁴

Terörü kendisi dışındaki şiddet şekillerinden ayıran başlıca nitelik siyasî bir amaç için gerçekleştirilmesidir. Bu bağlamda terörizm, siyasî emel uğruna şiddete başvurma ya da şiddet kullanma tehdidi şeklinde dile getirilebilir. Nihayetinde terör sembolik bir eylem şeklidir ve haliyle de bir gösteri tertip etme biçimidir. Kısacası, sadece eylem itibarıyla sonuçlara neden olmaz; eylem aracılığıyla gerçekleştirilen propaganda sayesinde neticeler oluşturur. Sembolik eylemi aracılığıyla çevreye korku veren terörist, böylece devlete karşı bireyin duyduğu güveni zedelemeye ve yok etmeye çalışır. Terörist söz konusu güven bağını kopardıktan sonra ise isteklerini uygulayabilme şansına sahip olur. Bu noktada terörizmin oluşturduğu algının kuvveti ortaya çıkmaktadır.²⁵

Terörün motivasyonu ideolojik, dinsel motifli ya da etnik temelli olabilir. Terör yoluyla iktidara gelme, bağımsızlık kazanma, sosyal ve siyasî değişiklikler de amaçlanabilir. Dolayısıyla uluslararası hukuk bakımından bir eylemin terörizm olarak değerlendirilmesi için öldürme, yaralama, işkence, deniz ya da hava araçlarının kaçırılması, adam kaçırma, rehin alma gibi şiddet eylemlerinin olması gerekmektedir.²⁶ W. Laquer gibi kimi uzmanlar ise genel terör tanımının yapılmasına karşı çıkarak, terörün karmaşık bir olgu olduğundan bahsederek kolay bir tanım yapılamayacağını söylemektedirler.²⁷

1920'lerden itibaren, uluslararası kamuoyu, engelleme ve suç olarak kabul etme niyetiyle terörizmin kabul edilebilir ve geniş bir tanımını oluşturmak amacıyla muhtelif girişimlerde bulunmuştur.²⁸ Uluslararası hukukta, terörizmi tanımlamak ve onun tam olarak nasıl ifade edileceği hususunda bugüne kadar net bir yanıt verilememiştir. Bu kapsamda uluslararası toplumun bahse konu kavramla ilgili

²⁴ Emre Öktem, *Terörizm, İnsancıl Hukuk ve İnsan Hakları*, İstanbul 2007, s.15-16.

²⁵ Yusuf Furkan Şen, "Algı ve Gerçeklik Bağlamında Terörizm", *Güvenlik Çalışmaları Dergisi*, Yıl 20, Cilt 20, Sayı 1, Haziran 2018, s. 11.

²⁶ Emre Öktem, "Uluslararası Hukukta Terörizm: Tanım Sorunu ve Millî Bağımsızlık Hareketleri", *İstanbul Ticaret Üniversitesi Dergisi*, <http://acikerisim.iticu.edu.tr:8080/xmlui/bitstream/handle/11467/237/M00068.pdf?sequence=1&isAllowed=y>, s. 138.

²⁷ Walter Laquer, "Terörizmin Yorumlanması", *Silinen Yüzler Karşısında Terörizm*, Cemal Güzel (Ed.), Ankara, 2002, s. 99.

²⁸ Ben Saul, "Attempts to Define 'Terrorism' in International Law", *International Law Review*, Hollanda 2005, Vol. 52, No. 1, s. 58.

olarak yüz yüze kaldığı esas sorunlardan bir tanesi, terörizm kavramına yönelik olarak ortak bir tanımlamada bulunamamaktır. Kimileri faillere, kimileri teröristlerin hedeflerine, kimileri de terör eylemi sırasında kullanılan yöntemlere odaklanmıştır.²⁹ Her görüş terörizmi, kendi kullandığı değişkenlerle oluşturulmuş dar bir bakış açısıyla değerlendirmektedir.³⁰ Bu sebeple ortak bir tanım yapılmasında ciddi güçlükler görülmektedir.

Doktrinde verilen tanımların bir kısmına bakıldığında tutarsızlığı görebiliriz. Stevens'a göre terörizm;³¹ “bazı siyasal ve sosyal değişiklikler meydana getirmek için bir korku veya dehşet atmosferi yaratmayı tasarlamış şiddet tehdidi veya şiddettir” şeklinde tanımlanmaktadır. Başka bir tanımda ise terörizm, “bütün siyasal faaliyetler üzerinde kasıtlı ve soğukkanlı şiddetin yücetilmesi” denilmektedir.³² Daha geniş kapsamlı bir tanımda ise terörizm, “saldırılan veya korkutulan sivil ve masum kurbanlar aracılığı ile hedeflenen daha küçük bir kitleyi yıldırıp, korkutan yasadışı stratejik ve siyasal amaçlarını gerçekleştirmek için bir grubun veya devletin, bilinçli ve planlı bir biçimde şiddet kullanması veya şiddet kullanma tehdidinde bulunmasıdır.” şeklinde ifade edilmektedir.³³

1.2.TERÖRİZMİN ÇEŞİTLERİ

Terörizm, konu üzerine çalışan ve eser veren kimi uzmanlara göre farklı motivasyonları bağlamında aşağıdaki şekilde sınıflandırılmaktadır:

- Dinî doktrinlerin yanlış ve/veya uygunsuz yorumları;
- Bir etnik yapıya yönelik eşit olmayan muamele yapıldığı algısı ve/veya
- Aşırı politik ideolojileri uygulama arzusu.³⁴

²⁹ Michael Lawless, “Terrorism: An International Crime,” *Canadian Military Journal*, 2008, Sayı: 9, No. 2, s. 147.

³⁰ John W. Amos ve Russel H. S. Stolfi, “Controlling International Terrorism: Alternatives Palatable and Unpalatable”, *Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 1982, Vol. 463, s. 70.

³¹ Micheal J. Stevens, “What is Terrorism and Can Psychology Do Anything to Prevent It?”, *Behavioral Sciences and The Law*, 2005, Vol. 23, Sayı 4, s. 513.

³² Robin Goodwin, Michelle Willson ve Stanley Jr Gaines, “Terror Threat Perception and Its Consequences in Modern Britain”, *British Journal of Psychology*, 2005, Vol. 96, s. 259-260.

³³ Stefan Bratkowski “Killing and Terror”, *American Behavioral Scientist*, 2005, Vol. 48, Sayı 6, s. 764.

³⁴ Ahmet Demirden ve Andrew Gunn, “Radikalleşmenin Önlenmesi & Terörizm Olgusu”, *Çalıştay Raporu*, Polis Akademisi Yayınları, No:24, Ankara 2019, s.12.

Araştırmalara göre, dinî doktrinlerin tahrif edilerek yorumlanmasına dayanan terörizmin dinî motivasyon, gerekçelendirme, örgütlenme ve dünya görüşü içerdiği iddia edilebilir. Bu nedenle, söz konusu terörizm genellikle dini istismar etme motivasyonu ve bu amacı güdenler tarafından gerçekleştirilmektedir. Söz konusu oluşumlar, dinî emirleri hatalı bir biçimde değerlendirmekte veya gerçeğe zarar verecek kadar büyük bir yanlış içerisindedirler. Ayrıca bahse konu gruplar, dinî olguların ve olayların çarpık versiyonlarıyla bireyleri veya toplulukları mahkûm etmektedirler.³⁵

Etnik terörizm; faillerin hedeflerini ya da eylemlerini destekleyen ya da desteklemeyen bir etnik grup adına, hedef kitlede korku yaratıp onları etkileyen ve sivillere karşı şiddet tehdidi içeren bir örgütün ya da kişinin şiddet kullanımı olarak tanımlanabilir. Tanımlayıcı özelliği, etnik gruplar adına gerçekleştirilmiş olmasıdır. Bu örgütler, kendilerini bağımsız etnik topluluklar olarak görmektedirler ya da bulundukları ülke içerisinde kendileri için özerklik veya bağlı oldukları devletten ayrılarak ayrı bir statü kazanma arayışındadırlar. Söz konusu devlet tarafından öngörülen bir kimliğin aksine, etnik teröristler ayrılıkçı ortak kimlik derdine düşerler ve terör eylemleri aracılığıyla etnik hareketliliğin peşindedirler.³⁶ Dünyadaki terör örgütlerinin üçte birinden fazlası, etnik gruplar adına faaliyet göstermektedir. Saldırıların ve kayıpların sayısı bakımından ideolojik terörizmin tersine etnik terörizmin oldukça yaygın olduğu kabul edilmektedir.³⁷

İdeolojik terörizm ise, diğer bazı terörist grupların yapabildiği gibi potansiyel örgüt üyeleri arasında ayrım yapmamaktadır. Bu gruplara dâhil olmanın yegâne şartı, ideolojilerinin takipçisi olmak yahut onların siyasî değerlerini sırtlanmayı talep etmektir. Komünizm ve anarşizm genellikle bu gruplar tarafından kullanılan ideolojilerdendir. İdeolojik terör saldırılarının büyük bir kısmı sol görüşlü gruplar tarafından yapılıyor olsa da Avrupa ve ABD'deki Neo-Naziler gibi radikal sağ görüşlü gruplar da bu kategoriye girmektedir.³⁸

³⁵ Elijah O.S. Odhiambo, "Religious Fundamentalism and Terrorism," *Journal of Global Peace and Conflict*, 2014, 2 (1), s. 187.

³⁶ Daniel Byman, "The Logic of Ethnic Terrorism," *Studies in Conflict & Terrorism*, Washington 1998, Vol. 21 (2), s. 150.

³⁷ Brandon M. Boylan, "What drives ethnic terrorist campaigns? A view at the group level of analysis", *Conflict Management and Peace Science*, Vol. 33 (3), s. 251-52.

³⁸ Demirden ve Gunn, "Radikalleşmenin Önlenmesi & Terörizm Olgusu", s. 12.

Diğer bir bakış açısına göre ise terörizmin, Aşağıdan Yukarı Terör (İdeolojik Terör), Kimlik Temelli Terör, Devlet Destekli Terörizm ve Yukarıdan Aşağı Terör (Devlet Terörü) olmak üzere dört başlıkta incelenmesi mümkün olmaktadır:

1.2.1.Aşağıdan Yukarı Terör (İdeolojik Terör)

Aşağıdan yukarı terörde, marjinal ideolojik gruplar, ırkçı, fundamentalist terör hareketleri sistem dâhilinde hedeflerine ulaşamadıkları için, amaçlarına şiddet aracılığıyla ulaşarak, iktidarı devirmeyi, yönetimi ele geçirmeyi veya kendi inandıkları hususlarda şiddet vasıtasıyla içinde yaşadıkları toplumu baskı altına almayı hedefleyebilirler.³⁹

1.2.2.Kimlik Temelli Terör

Ulus devletlerin kurulmasından sonra, bulundukları ülke içinde azınlık konumunda bulunan birtakım etnik grupların bağımsız olma amacı güderek ve hak iddia ederek bu doğrultuda terörist eylemlere başvurmaları bu başlığı açıklamaktadır.⁴⁰ Bu terör türü etnik grupların içindeki bazı kişilerin, devlet tarafından haksızlık gördüklerini ve toplumdan ayırıldıklarını iddia etmeleriyle meydana gelmiştir. Bu iddialarını hitap ettikleri topluluklara kabul ettirerek kendilerini destekleyici bir kitle oluşmasını amaçlamaktadırlar. Bunu gerçekleştirerek bu kitlelerin geleceğinde söz sahibi olmayı düşünmektedirler. Söz konusu örgütler, uzun vadede ulus-devlet kurmayı hedef edinirken, içinde yaşadıkları ülkenin topraklarına yönelik çeşitli taleplerde bulunmak suretiyle şiddete başvurmaktadırlar. Bu örgütlerin tamamı, etnik olarak ait oldukları topluluk içindeki her bireyin hakkını aradıklarını ve temsil ettiklerini söylemektedirler. Fakat bu söylem her zaman için doğru değildir. Çoğu kez etnik terörün asıl amacı, yaşadığı ve barındığı ülkenin belirli bir bölgesinden toprak kopararak yeni bir ulus-devlet kurmak ya da başka bir ülke içine bu toprakları dâhil etmektir.⁴¹

³⁹ Şahin, *Radikalleşme Şiddet ve Terörizm*, s.85.

⁴⁰ Şahin, a.g.m, s.86.

⁴¹ Reyhan İşeri, *Türkiye’de Etnik Terör: ASALA ve PKK Örneği*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Atılım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2008, s. 25.

1.2.3.Devlet Destekli Terörizm

Bu terör başlığında terörist faaliyetlerde bulunan kişi ya da örgüt, bir devlet tarafından açıktan ya da gizli olarak desteklenmekte ve eylemlerini bu yönde uygulayarak hareket etmektedir.⁴² Devletler, askerî güce sahip olmaları nedeniyle bizzat terörist fiillerde bulunabilecekleri gibi kendilerinin kontrolünde bulunan örgütledikleri kişi ve kurumları ya da çeteleri kullanarak terörist faaliyetlerin düzenlenmesine yardımcı olabilirler. Devletlerin terör örgütlerine istihbarat sağlamanın yanında silah, teçhizat, barınak, mali destek, iletişim ve ulaşım olanakları sağlaması,⁴³ terörizmin devletler tarafından desteklenmesi yönünde değerlendirilmektedir.

Devletlerin terör örgütlerini doğrudan ya da dolaylı olarak desteklemesinin bir sebebi de; kendi aralarında yaşadıkları çıkar çatışmalarında birbirlerini hukukî, ekonomik ya da siyasî açıdan zayıflatamamalarının sonucunda terör örgütlerini kullanarak birbirlerine zarar vermeyi amaçlamak istemeleridir.⁴⁴ Bunun yanında özellikle II. Dünya Savaşı'ndan sonra devletlerin meşru müdafaa haricinde savaşmalarının yasaklanması, devletleri vekâlet savaşı ya da terör örgütlerini desteklemek gibi dolaylı yollara yönlendirmiştir.⁴⁵

1.2.4.Yukarıdan Aşağı Terör (Devlet Terörü)

Devlet tarafından kendi vatandaşlarına yönelik olarak uygulanan dolaylı ve doğrudan şiddet araçlarıyla terör eylemlerinde bulunulmasına devlet terörü denilmektedir. Devletler topraklarında yaşayan insanlara karşı sistemli bir şekilde öldürme, yıldırma, tutuklama, işkence, tecavüz⁴⁶ gibi unsurların yanında; hukuk dışı gözaltı ve tutuklama uygulamaları, sınır dışı etme, toplama kampları ve toplu idamlar gibi diğer baskı yöntemlerini kullanarak terör uygulayabilirler. Bunun yanında devlet terörü,

⁴² Şahin, *Radikalleşme Şiddet ve Terörizm*, s.86.

⁴³ Mesut Hakkı CAŞIN, *Uluslararası Terörizm*, Ankara 2008, s. 551.

⁴⁴ Michael W. Reisman, "International Legal Responses to Terrorism", *Houston Journal of International Law*, Vol. 22, 1999, s. 11-12.

⁴⁵ Şahin, *Radikalleşme Şiddet ve Terörizm*, s.87.

⁴⁶ Başeren, "Terrorism With Its Differentiating Aspects", s.7.

yalnızca doğrudan şiddet içermek zorunda değildir. Siyasî, hukukî ve kültürel baskı unsurlarıyla da devletler tarafından terör uygulanabileceği iddia edilmektedir.⁴⁷

Devlet teröründe uluslararası insancıl hukuk kuralları ve insan hakları yoğun, geniş ve sistemli bir şiddet aracılığıyla delinmesine karşın, mezkûr suçlar devlet politikası şeklinde işlendiğinde hukukî terörizm olarak da nitelendirilmektedir. Devlet terörü ülke içindeki muhaliflere veya belli bir gruba yöneliktir. Devlet teröründen sebebiyle 20. yüzyılda 70 milyon kişinin hayatını kaybettiği tahmin edilmektedir.⁴⁸ Fransız Devrimi, Pol-Pot, Stalin, Hitler ve Mao'nun kendi vatandaşlarına yaptığı devlet terörüne örnektir.⁴⁹ Ayrıca Mart 2011 sonrasında Suriye/Esed rejimi örneğinde müşahade edilebileceği gibi bazen devlet bizzat kendi aygıtları aracılığı ile kendi halkına yönelik terör faaliyetleri içerisine girebilmektedir. Devlet terörü neticesinde, aşağıdan yukarı terör neticesinde ortaya çıkan yıkımdan daha sert sonuçlar oluşabilmektedir. Genel olarak devlet terörü iç mesele olarak görülse de insancıl hukuk ve insan hakları hukuku anlayışının gelişmesiyle uluslararası hukukun da gündeminde kendisine yer bulabilmektedir. Bu bağlamda “İnsanî Müdahale”, “İnsanlığa Karşı Suç”, “Savaş Suçu” gibi meseleler son dönem uluslararası hukuk gündeminin en çok tartışılan konularıdır.

Devlet terörizmi ve devlet destekli terörizm birbirinden farklı kavramlardır. Devlet destekli terörizmde terör fillerinin faili bir devletin dolaylı veya doğrudan desteğini alan devlet dışı bir aktörken; devlet terörizminde ise doğrudan bir devlet tarafından Uluslararası İnsanî Hukuk ve İnsan Hakları Hukukunun ihlâli biçiminde gerçekleştirilen, geniş, yaygın ve sistemli şiddet kullanmasını; ayrıca soykırım, insanlığa karşı suç, savaş suçu ve işkenceyi de içine almaktadır.⁵⁰

⁴⁷ Noam Chomsky, “Uluslararası Terörizm”, *Silinen Yüzler Karşısına Terör*, Cemal Güzel (ed.), Ankara, s. 219.

⁴⁸ Ahmet Hamdi Topal, *Uluslararası Hukukta Devlet Destekli Terörizme Karşı Kuvvet Kullanma*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2004, s. 31-33.

⁴⁹ Laquer, “Terörizmin Yorumlanması”, s.100.

⁵⁰ Şahin, *Radikalleşme Şiddet ve Terörizm*, s.88.

1.3.ULUSLARARASI KURULUŞLAR VE DÜZENLEMELER BAKIMINDAN TERÖRİZM

Milletler Cemiyeti uluslararası hukukta, terörizm kavramını tanımlamak amacıyla girişimde bulunan ilk uluslararası oluşum olmuştur. 1937 tarihli Terörizmin Önlenmesi ve Cezalandırılmasına İlişkin Cenevre Sözleşmesinin md.1/1’de devletlerin diğer devletlere yönelik olarak terör eylemlerini teşvik etmekten kaçınması ve bu tarz eylemleri engelleme hususundaki uluslararası hukuk sorumluluğu bir kez daha teyit edilmekte; madde 1/2’de terörizm “*Bireylerin ya da bir bireyler grubunun ya da umumî halkın zihninde bir terör hâli yaratmak için tasarlanmış ya da planlanmış, bir devlete karşı yöneltilen kriminal eylemler*” şeklinde tanımlanmakta ve kriminal suç oluşturacak filler ayrıntılarıyla sayılmaktadır.⁵¹ Ayrıca bu maddeye benzer şekilde 3. madde ise, anlaşmayı imza altına alan devletlerin terör suçunu işleyenleri kışkırtanların da cezalandırılmasını kabul ettiğini ifade etmektedir.⁵²

1945 tarihli Birleşmiş Milletler Antlaşması’nın, özellikle devlet destekli uluslararası terörizm açısından değerlendirilmesi gereken bazı hükümleri vardır.⁵³ Antlaşmanın 1. maddesinin 1. bendine göre BM’nin amaçları; "uluslararası barış ve güvenliği korumak ve bu amaçla, barış tehditlerini önlemek ve kaldırmak ve saldırganlık ve öteki barış bozucu eylemleri bastırmak üzere etkin toplu önlemler almak ve barışçı yollarla ve adalet ve uluslararası hukuk ilkelerine uygun çözümü sağlamak" olarak belirtilmektedir. BM Antlaşması’nın 2. maddesinin 4. bendinde ise “*Tüm üye ülkelerin, uluslararası ilişkilerde, birbirlerinin toprak bütünlüğüne ve siyasal bağımsızlığına saygı gösterecekleri*” öngörülmüştür.

Birleşmiş Milletler çerçevesinde terör eyleminin tanımı “*savaş suçlarının barış zamanına karşılık gelen hâli*” biçiminde yapılmış ve 1999 yılındaki BM Genel Kurul kararına göre terör, “*özel kişilere, grup ya da halkın tamamına siyasî, felsefî, ideolojik, ırkçı, etnik, dinî ya da başka sebeplerle her türlü yasa dışı baskı vasıtasıyla dehşet ortamı*

⁵¹ Murat Şimşek, “Terörizm: Kavramsal Bir Çalışma”, *Akademik Bakış Dergisi*, Kırgızistan, Sayı: 54 Mart - Nisan 2016, s. 319.

⁵² World Digital Library, <https://www.wdl.org/en/item/11579/>, (Erişim: 19.05.2020)

⁵³ Serhat Yalçın, “Soğuk Savaş Sonrası Uluslararası Terörizmin Dönüşümü ve Terörizmle Mücadele” *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Yıl: 2 Sayı: 4, Güz 2006, s. 109.

yaratmayı tahrik eden tüm cezaî eylemler” şeklinde açıklanmıştır.⁵⁴ Ayrıca BM, uluslararası terörizmin ancak küresel iş birliği ile çözümlenebilecek bir sorun olduğunu vurgulamış ve Genel Kurul vasıtasıyla her türlü uluslararası terör eylemini lanetleme yoluna gitmiştir. Yasal olarak ise; BM ve bağlı kuruluşların geliştirdikleri geniş kapsamlı uluslararası anlaşmalar ağı, terörizmle mücadele için gerekli yasal zemini oluşturmaktadır. Bu anlaşmalar; uçakta işlenen suçlar (1963), uçak kaçırma (1970), sivil havacılıkta güvenliği tehdit eden eylemler (1971), diplomatlara karşı işlenen suçların önlenmesi ve cezalandırılması (1973), rehin alma (1979), nükleer malzemenin muhafazası (1979), deniz yollarında güvenliği tehdit eden eylemler (1988), uluslararası havaalanlarına saldırı (1988), plastik patlayıcıların tanımlanabilir biçimde işaretlenmesi (1991) ve terörist bombalama eylemleri (1997) gibi konuları kapsamaktadır.⁵⁵

BM’nin terörizmle mücadeleye yönelik teşebbüslerinden bir tanesi de, 9 Aralık 1999 tarihinde kabul edilen “Terörizmin Finansmanının Önlenmesine Dair Uluslararası Sözleşme”dir. Sözleşmeye taraf devletler içinde terörizmin ekonomik olarak desteklenmesinin engellenmesi amacıyla, terörizme maddî açıdan destek vermenin suç olarak sayılmasının ve söz konusu suçun karşılığında verilecek cezaların ağır bir şekilde düzenlenmesi için ihtiyaç duyulan önlemlerin alınmasının ve taraf devletlerin kendi aralarında iş birliğinin tesis edilmesinin hedeflendiği bu anlaşma, terörizmin finanse edilmesini sağlama suçu için getirdiği tanımda, bahse konu desteğin doğrudan ya da dolaylı bir biçimde gerçekleştirilebileceğinin altını çizmektedir. Bunun yanında sözleşme taraf devletlere, kendi topraklarında olduğu kadar toprakları dışında da terörizmin finansmanı suçunun işlenmesine yönelik olarak yapılan hazırlıkları önlemek için iş birliği yapma sorumluluğu yüklemektedir.⁵⁶

BM Genel Kurulu’nun 1996 yılında kabul ettiği 52/210 sayılı kararla kurulan Ad Hoc Komite aracılığıyla Uluslararası Terörizm Kapsayıcı Sözleşmesi (Comprehensive Convention on International Terrorism) hazırlanmasına yönelik

⁵⁴ Beril Dedeoğlu, “Terörizm Üzerine Karşılaştırmalar: Bermuda Şeytan Üçgeni”, *Dünden Bugüne Avrupa Birliği*, Beril Dedeoğlu (ed.), İstanbul 2003, s. 442.

⁵⁵ BM İnternet Sitesi, “Birleşmiş Milletler Şartı ve Uluslararası Adalet Divanı Statüsü”, <https://treaties.un.org/doc/publication/ctc/uncharter.pdf>, (Erişim: 19.05.2020)

⁵⁶ BM İnternet Sitesi, “Birleşmiş Milletler Terörizmin Finansmanının Önlenmesine Dair Uluslararası Sözleşme” https://treaties.un.org/Pages/ViewDetails.aspx?src=IND&mtdsg_no=XVIII-11&chapter=18, (Erişim: 19.05.2020)

alışmalar hâlen devam etmektedir. Bu konudaki çalışmalar 1994 yılında alınan 49/60 sayılı Genel Kurul Kararı'na ekli deklarasyon ile başlamıştır. Söz konusu deklarasyonla BM üyesi devletlere konuya dair tüm yönleri ihtiva eden geniş çaplı bir hukukî çerçeve ortaya konulması maksadıyla terörizmin engellenmesi ve meydana gelmesinin önlenmesine karşı uluslararası hukuk hükümlerinin kapsamının acil bir biçimde yeniden ele alınması hususunda çağrıda bulunulmuştu. Bu çağrı az da olsa netice vermiş ve yukarıda değinildiği üzere 1997 Terörist Bombalamaların Önlenmesine Dair Sözleşme ile 1999 Terörizmin Finansmanının Önlenmesine Dair Sözleşme kabul edilmiştir. Fakat daha öncekilere ilaveten kabul edilen bu spesifik terör fillerini konu alan anlaşmaların dışında genel ve kapsayıcı bir anlaşma henüz yapılamamıştır.⁵⁷

Dünya siyasetinde iki kutuplu dönemin sona ermesinin ardından, özellikle Batı Avrupa Birliği (BAB), Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilâtı (AGİT) ve Kuzey Atlantik Paktı (NATO) belgelerinde etnik temelli olarak kurulan ve işletilen, devlet destekli uluslararası silahlı terörist eylemler, en öncelikli güvenlik riski olarak kabul görmüştür. NATO'nun terörle mücadeleyle içeren “Yeni Stratejik Konsepti”nden sonra, NATO kapsamında yapılan “Kuzey Atlantik Konseyi Bakanlar Toplantıları” sonrasında yayınlanan müşterek açıklamaların neredeyse tamamında terör konusunda hükümler yer almaktadır. Yeni stratejisinde NATO, kendisine tehdit oluşturan askerî ve askerî olmayan tehditleri sıralamış ve bu doğrultuda ekonomik ve siyasal istikrarsızlıklar, etnik çatışmalar ve kitle imha silahlarının yaygınlaşması gibi konuları birinci dereceden tehdit sınıfına sokmuştur. Terörist faaliyetler ise, diğer tehditler arasında yer almıştır.⁵⁸

NATO terörizmle mücadele konusunda yapısal olarak, BM'nin yönettiği çok geniş kapsamlı çabalar ile ülkelerin kendi daha belirli yaklaşımları arasında bir noktada yer almaktadır. İşlevsel olarak ise terörle mücadeleye öncelik vermiş olan NATO, problemin niteliği ve genel olarak verilecek tepkiler konusunda fikir birliğine ulaşmıştır. Bu ve diğer örgütlerin buna benzer çabalarından dolayı, artık bir ülkenin

⁵⁷ Yalçiner, “Soğuk Savaş Sonrası Uluslararası Terörizmin Dönüşümü ve Terörizmle Mücadele”, s.111.

⁵⁸ Dedeoğlu, *Dünden Bugüne Avrupa Birliği*, s. 443.

kendi topraklarında problem çıkartmamaları şartıyla terörist grupları “özgürlük savaşçıları” olarak niteleyip onlara tolerans göstermesi kabul edilmemektedir.⁵⁹

NATO için terörizmle mücadelede uygun görülen rol ve vazifeler hususundaki fikir ayrılığı aslında terörizm konusunda birbiriyle tutarsız iki yaklaşımı yansıtmaktadır: “savaş” yaklaşımı ve “risk yönetimi” yaklaşımı. Bilhassa ABD tarafından savunulan “savaş” yaklaşımı, eldeki tüm kaynakları birarada kullanmak, bunun yanında kişisel özgürlüklerde birtakım kısıtlamalara gidilmesi ve fedakârlıklarda bulunmanın kabul edilmesi demektir. Bunun zıttı bir biçimde birçok Avrupalı ise terörle mücadelede savaştan bahsetmenin doğru olmadığı görüşündedir. Avrupalılara göre, terörizmin temelindeki nedenler yok edilmedikçe terörizmi yenmek mümkün değildir ve bu da askerî yollarla gerçekleştirilemeyecektir.⁶⁰

Konuyla ilgili olarak en geniş tanımlardan birinin, İslam İşbirliği Teşkilâtı tarafından yaptığı görülmektedir. Teşkilâta göre terörizm aşağıdaki gibi tanımlanmaktadır:

“Güdü ve amacına bakılmaksızın halkı terörize etmek veya ona zarar verme tehdidinde bulunmak veya halkın yaşamları, onurları, özgürlükleri, güvenlikleri veya haklarını tehlikeye atmak veya çevreyi, bir kamu hizmetini veya kamu veya özel mülkü zarara maruz bırakma veya onları işgal etme veya onlara el koyma veya bir ulusal kaynağı veya uluslararası hizmetleri tehlikeye atma, ya da bağımsız devletlerin istikrar, ülke bütünlüğü, siyasal birliği veya egemenliklerini tehdit etme amacıyla bir bireysel veya toplu suç planını gerçekleştirmek için işlenen her türlü şiddet eylemi ile bu tür eylem tehdidinde bulunmadır.”⁶¹

Avrupa Konseyi bünyesinde 1977 yılında imzalanan “Terörün Önlenmesine Dair Avrupa Sözleşmesi”nde⁶² yükselişe geçen terör suçlarının neden olduğu problemleri çözmek maksadıyla birtakım düzenlemeler yapılmıştır. Sözleşmenin bugün için önem arz ettiği düşünülen birinci maddesi, “adam kaldırma, rehin alma ve gayri kanunî hürriyeti tehdit eden suçlar” ile “şahısların hayatı için tehlike teşkil ettiği ölçüde bomba, el bombası, roket, otomatik, ateşli veya bombalı mektup veya koli kullanmak

⁵⁹ C. Richard Nelson, “NATO’nun Terörle Mücadeledeki Rolü”, <http://www.nato.int/docu/review/2004/issue3/turkish/analysis.html>, (Erişim: 22.05.2020).

⁶⁰ A.g.m, “NATO’nun Terörle Mücadeledeki Rolü”.

⁶¹ İslam İşbirliği Teşkilâtı internet sitesi, “Uluslararası Terörizmle Mücadelede İslam Konferansı Örgütü Konvansiyonu”, http://ww1.oic-oci.org/english/convention/terrorism_convention.htm, (Erişim: 19.05.2020)

⁶² Avrupa Konseyi İnternet Sitesi, Terörün Önlenmesine Dair Avrupa Sözleşmesi, <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/090>, (Erişim: 19.05.2020).

*suretiyle işlenen suçların siyasî suç veya siyasî nedenle işlenmiş suç sayılmayacağıının öngörülmesi ve bu tür bir suç işleyen kişiyi ırkı, dini, milliyeti, siyasî kanaatleri dolayısıyla kovuşturma veya cezalandırma gayesine yönelik olduğu izlenimini veren iade talebinin karşılanamayabileceğinin” hükme bağlanmış olmasıdır.*⁶³

2. maddede ise, terörist faaliyetleri, bir kimsenin özgürlüğü ve mevcudiyetine yönelik olarak kullanma hâlini de içerecek şekilde kapsanması yer almıştır. Fakat, Sözleşme kişilerin birbirlerine karşı gerçekleştirdiği fillerin bir kısmının terör olarak ele alınmasına izin verse de, bu tarz fiili yapan herkesin terörist sayılıp sayılmayacağı ve terör örgütü konusunda kapalı davranmakta, taraf devletlerin kendi sınırları dâhilindeki eylemleri esas almaktadır. Bu da elbette, bugün terörizmin ulaştığı sınırlar ötesi boyut göz önüne alındığında, terörizmle mücadele açısından ciddi sıkıntılar yaratmaktadır.⁶⁴

AB’nin terörizmle mücadele politikasında Maastricht Antlaşması’nın⁶⁵ “Üçüncü Sütun (The Third Pillar)” olarak adlandırılan ve adalet ve içişleri konusunda iş birliği öngören hükümlerin yer aldığı bölümü önem arz etmektedir. Üçüncü Sütun ile birlikte AB, organize suç ve uyuşturucu trafiğinin yanı sıra, terörizmin de ortak mücadele gerektiren bir sorun olduğunu kabul etmiş ve daha sistematik ve kapsamlı bir iş birliğine gidilmesi yolunda karar almıştır. PWGOT (Terörizme Dair Polis Çalışma Grubu) gibi anlaşma temeli ve dolayısıyla resmî niteliği olmayan organlar konusunda da dikkate değer bir düzelmeyi temsil eden Üçüncü Sütun, AB’nin terörizmle mücadelesinde operasyonel etkinlik açısından olumlu etkide bulunmuştur. Ayrıca Amsterdam Antlaşması sonrası Avrupa Birliği Antlaşması’nın 29. maddesi, önlenmesi ve mücadele edilmesi gereken ve iş birliği gerektiren ciddi suçlardan birisi olarak terörizmi göstermiş, 31(e) maddesiyle de üye ülkelerden terörizm suçlarına verilecek cezalara ilişkin asgarî kurallar belirlenmesini istemiştir.⁶⁶

2002 tarihli Avrupa Konseyi Kararı ile terörizm şöyle tanımlanmıştır:

⁶³ Yalçiner, “Soğuk Savaş Sonrası Uluslararası Terörizmin Dönüşümü ve Terörizmle Mücadele”, s.114.

⁶⁴ A.g.m., s.114.

⁶⁵ AB İnternet Sitesi, Maastrich Antlaşması, https://europa.eu/european-union/sites/europaeu/files/docs/body/treaty_on_european_union_en.pdf, (Erişim: 19.05.2020).

⁶⁶ Yalçiner, “Soğuk Savaş Sonrası Uluslararası Terörizmin Dönüşümü ve Terörizmle Mücadele”, s.115.

Her üye devlet, kendi ulusal hukukuna göre tanımlanmış olan doğaları ve bağlamları gereği;

- Halkı ciddi şekilde sindirme veya
- Bir devleti veya uluslararası örgütü bir eylemi işlemeye veya işlemekten kaçınmaya gayri meşru olarak zorlama veya
- Bir ülkenin veya uluslararası örgütün temel siyasî, anayasal, ekonomik veya sosyal yapılarını ciddi şekilde istikrarsızlaştırma veya yıkma amacıyla işlenen bir ülkeye veya uluslararası örgüte ciddi şekilde zarar verebilecek olan aşağıda a'dan i'ye kadarki fıkralarda belirtilen kastî eylemlerin terörist suçlar olarak sayılmasının sağlanması için gereken önlemleri alacaktır:

- (a) Ölüme sebebiyet verebilecek şekilde bir kişinin yaşamına saldırılar;
- (b) Bir kişinin fiziksel bütünlüğüne saldırılar;
- (c) Adam kaçırma ya da rehin alma;
- (d) Devlet ya da kamu imkânlarını, taşıma sistemlerini, bilgi sistemi de dâhil olmak üzere altyapı imkânlarını, kıta sahanlığı üzerindeki sabit platformları, insan yaşamını tehlikeye atma veya büyük ekonomik kayba yol açma ihtimalinde kamusal mekânı veya özel mülkiyeti geniş çaplı yok etmeye neden olma;
- (e) Uçaklar, gemiler ya da başka insan ve mal nakil araçlarını kaçıрма;
- (f) Nükleer, biyolojik ya da kimyasal silahları ya da silah ve patlayıcıları üretme, bulundurma, edinme, nakil, sağlama ya da kullanma ile biyolojik ve kimyasal silahlara yönelik araştırma ve geliştirme;
- (g) İnsan hayatını tehlikeye atacak şekilde tehlikeli maddeleri ortama salma ya da yangın, sel baskını veya patlamalara neden olma;
- (h) İnsan hayatını tehlikeye atacak şekilde su, enerji veya diğer temel doğal kaynakların sunulmasına müdahale etme ya da bunu engelleme;
- (i) a'dan h'ye kadarki fıkralarda sıralanan eylemlerden birini işleme tehdidinde bulunmak.⁶⁷

Görüldüğü üzere, terörizmin tek ve herkesçe kabul edilen bir tanımı bulunmamaktadır. Bundan ziyade çok boyutlu bir kavram olarak karşımıza çıkan terörizmin uluslararası hukuk yönünden önlenmesi açısından sonraki bölümde

⁶⁷ Avrupa Birliği Resmî Gazetesi Eurolex İnternet Sayfası, https://eur-lex.europa.eu/eli/dec_framw/2002/475/oj, (Erişim: 29.05.2020)

Türkiye'nin terörle mücadele kapsamında yaptığı operasyonlar, özellikle Suriye'de yaptığı harekâtlara atıfla detaylı bir şekilde ele alınacaktır.

İKİNCİ BÖLÜM

TERÖRLE MÜCADELEDE SINIR ÖTESİ OPERASYONLAR

2.1.TÜRKİYE’NİN SINIR VE İÇ GÜVENLİĞİNE YÖNELİK TEHDİTLER BAKIMINDAN TÜRKİYE-SURİYE İLİŞKİLERİ

Türkiye Cumhuriyeti’nin Suriye ile ilişkilerinin tarihî boyutu değerlendirilmek istenirse Hatay sorununa kadar uzanan bir geçmiş göz önüne gelecektir ancak bu çalışmada özellikle Suriye İç Savaşı öncesinde iki ülke arasındaki son duruma ve onun öncesinde Suriye’nin terör örgütü PKK’yı ve terör elebaşı Abdullah Öcalan’ı himaye etmeye başlamasından Adana Mutabakatı’na kadar olan zaman dilimine değinilecektir.

Soğuk Savaşın sona ermesiyle birlikte, eskiye nazaran SSCB’den aradığı desteği göremeyen Suriye bir nevi kendi içine kapanmıştır. Bu dönemde Suriye Devlet Başkanı Hafız Esed, tek adam rejimini sürdürmeye devam etmiş ve ülkeyi ilgilendiren konularda tek başına kararlar almıştır.⁶⁸ Bu gelişmeler kapsamında Türkiye-Suriye ilişkileri de yüzeysel yürümeye devam etmiştir. İki ülke arasında Soğuk Savaşın ilk yıllarından itibaren Hatay meselesi Suriye için Türkiye ile ilişkilerini normalleştirmesinin önünde yeterince büyük bir engel olarak duruyordu. 1954 yılında kaçakçılığı önlemek maksadıyla Türkiye-Suriye sınırında 500 bin dönümden fazla alana mayın döşenmiştir.⁶⁹ 1957 yılına gelindiğinde ise iki ülke Soğuk Savaş parametrelerinin getirdiği kutuplaşma ile savaşın eşiğine gelmiştir. SSCB’nin Suriye’yi silahlandırması ile ilişkiler gerilmiştir. Bu silahlanmayı doğrudan kendisine yönelik bir tehdit olarak kabul eden Türkiye, sınıra askerî yığınak yapmış ve askerî manevralara başlamıştır. Kasım ayına değin süren kriz ABD ve SSCB arasındaki gerginliği de tırmandırmıştır. ABD, Türkiye’ye yönelik bir saldırı karşısında kendini müdafaa edeceğini söyleyerek Türkiye’yi desteklerken, SSCB de Suriye’nin yanında yer almıştır. Kasım ayına gelindiğinde Türkiye ve

⁶⁸ Göksel Baydar, *1990 Sonrası Türkiye Suriye İlişkileri*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2001, s. 13–30.

⁶⁹ Haberler İnternet Sitesi, “Suriye-türkiye Sınırlarındaki Mayınlı Arazi İçin Danıştay Kararı”, 06.06.2007, <https://www.haberler.com/suriye-turkiye-sinirindaki-mayinli-arazi-icin-haberi/> (Erişim: 23.11.2020)

Suriye'nin karşılıklı anlaşmasıyla kriz yatışmıştır.⁷⁰ İlerleyen dönemlerde ise iki ülke arasında genellikle su ve terör konuları ile bu konuların çözümüne yönelik diplomatik temaslar ve karşılıklı olarak imzalanan protokoller gündemi oluşturmuştur.

Türkiye - İsrail ilişkilerinin 1990'larda gelişmesi ve Suriye'nin terör örgütü PKK'yı desteklemesiyle Suriye ile Türkiye arasındaki ilişki de giderek gerginleşmiştir. 1998'e gelindiğinde ilişkilerdeki gerginlik Türkiye'nin Suriye'ye savaş açma aşamasına gelmekle birlikte arabuluculuk faaliyetleri ile yatıştırılmıştır. Suriye olası bir savaşta Türkiye'nin askerî gücü karşısında tutunamayacağını anlamıştır. Nihayetinde böyle bir yenilgi diğer sonuçlarının yanında Golan Tepeleri'ni işgal altında tutan İsrail'in işine yarayacaktır. Bunların sonucunda Suriye rejimi Abdullah Öcalan'ı daha fazla topraklarında barındıramayacağını anlamış ve 9 Ekim 1998'de Suriye Hava Yollarına ait bir uçakla Atina'ya göndermiştir. Bu olumlu gelişme karşısında iki ülke yetkilileri krizi çözmek için biraraya gelebilmişler ve 19-20 Ekim 1998'de yapılan görüşmeler sonucunda Adana Mutabakatı imzalanmıştır. Belge ile Suriye PKK'yı terör örgütü olarak kabul etmiştir.⁷¹ İki ülke arasında teröristlerin karşılıklı olarak iadesini de içeren Adana Mutabakatı'nın imzalanmasıyla söz konusu gerginlik azalmış ve 2000'li yıllara girerken ilişkiler düzelmiştir. Kısacası, Türkiye'nin Suriye'ye yönelik dış politikası, 1980'lerden itibaren PKK, toprak bütünlüğü ve su kaynaklarının hâkimiyeti konu başlıklarında şekillenmiştir.

Türkiye'nin aslında yalnızca Suriye'ye yönelik değil, Orta Doğu politikası genel perspektiften analiz edildiğinde, bu bölgeye yönelik dış politikanın cumhuriyetin kuruluşundan 2000'li yılların başlarına dek ağırlıklı olarak sert güç ve güvenlik perspektifi ile yürütüldüğü görülmektedir. Bu sürecin istisnai dönemi 1950-1960 yılları arasında Demokrat Parti iktidarı sırasında yaşanmıştır. Dönemin Dışişleri Bakanı Fuat Köprülü'nün bölgeye yönelik "lokomotif siyaseti" Türkiye'nin o zamana kadarki pasif siyasetini bırakıp aktif siyasete yöneldiğinin göstergesi olmuştur. Bu dönemin daha başında, 1951 yılında, Orta Doğu Savunma

⁷⁰ Hüseyin Bağcı, *Türk Dış Politikasında 1950'li Yıllar*, METU Press, Genişletilmiş İkinci Baskı, , Ankara, Ağustos 2001, s.90-97.

⁷¹ Özkan Gökcan, Türkiye Suriye İlişkilerinde Bir Kırılma Noktası: Ekim 1998 Krizi veya Diğer Bir İfadeyle "İlan Edilmemiş Savaş", *Akademik İncelemeler Dergisi*, Cilt: 13, Sayı: 1 (Nisan 2018) s.191-192.

Organizasyonu kurulması fikri İngiltere, ABD, Fransa ve Türkiye tarafından ortaya atılmış ancak Mısır'ın uzlaşmaz tutumu nedeniyle gerçekleştirilememiştir. 1955 yılına gelindiğinde Bağdat Paketi'nin (CENTO) kurulması için kulis yapmaya başlayan Başbakan Menderes, Suriye'de büyük bir tepkiyle karşılanmış ve ziyaretini kısa kesmek zorunda kalmıştır. Mısır ise Bağdat Paketi'nı Arap Birliği'ne karşı ciddi bir darbe olarak nitelemiştir. Başbakan Menderes, Mısır'ın bu tutumunu değiştirmek için Mısır Başbakanı Nasır ile özel olarak görüşmek ve Orta Doğu'nun savunması hakkındaki düşüncelerini anlatmak istemiştir. Menderes'in niyeti ortak bir strateji geliştirmekti, ancak görüşme talebi dahi Nasır tarafından reddedilmiştir. Suudi Arabistan Başbakanının da konuya müdahil olarak Mısır'ın yanında yer almasıyla Bağdat Paketi; Türkiye, İran, Irak, Pakistan ve İngiltere'nin dâhil olduğu sınırlı bir girişim olarak doğmuştur.⁷²

Türkiye-Suriye ilişkileri bağlamında ise Cumhuriyet'in kurulduğu 1923'ten Adana Mutabakatı'nın imzalandığı 1998'e kadar olan dönemi, iki ülke arasında güven bunalımı dönemi şeklinde görmek mümkündür. Bu yıllar arasında Hatay sorunu, Soğuk Savaş esnasında iki ülkenin farklı bloklarda yer alması, Fırat ve Dicle'den akan suyun paylaşımına yönelik problem gibi etkenler iki ülke arasında diyalogun sınırlı olduğu ve çoğunlukla güvensizlik temelli bir ilişkiye sebep olmuştur. Konuyla alakalı politikaların sert güçten yumuşak güce çevrilmesi ise; 2002 yılında iktidara gelen AK Parti'nin, Suriye konusunda devletin klasik bakış açısını değiştirmesiyle gerçekleşmiştir. Bu dönemde komşu ülkelerle sıfır sorun politikası gereği,⁷³ ilk olarak mümkünse sorunların çözülmesi veya en aza indirilmesi yoluyla iki ülke arasındaki ilişki geliştirilmek istenmiştir. Fakat 2010 yılının sonlarında "Arap Baharı"nın başlaması ve bu hareketin Suriye'ye sıçramasıyla Türkiye'nin bu konudaki politikası yeniden sert güce dönmüştür.⁷⁴

⁷² Hüseyin Bağcı, Demokrat Parti'nin Orta Doğu Politikası, içinde Faruk Sönmezoğlu (der.) *Türk Dış Politikası'nın Analizi (3. Baskı)*, (s.171-205), İstanbul, DER Yayınları 2004, s. 176-186.

⁷³ Dönemin Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu Radikal Gazetesi'nde kaleme aldığı makalede; "komşu ülkelerle sıfır problemi" AK Parti'nin dış politikadaki beş temel esası arasında saymıştır. Buna göre sıfır sorun politikası; "Türkiye'nin etrafı sürekli düşmanlarla çevrilidir" psikolojisini reddederek, bu yönde oluşan savunma refleksi bağını üzerinden atıp, tüm komşu ülkelerle iyi ilişkiler üreten bir ülke olma üzerine kuruludur. (<http://www.radikal.com.tr/yorum/turkiye-merkez-ulke-olmali-702116/>)

⁷⁴ Muharrem Ekşi, (2018). "Türk Dış Politikasının Ultimo Ratiosu: Yumuşak Güçten Sert Güce Türkiye'nin Suriye Politikası", *Karadeniz Araştırmaları Balkan, Kafkas, Doğu Avrupa ve Anadolu İncelemeleri Dergisi*, Sayı: XV/60: 72.

Aslına bakılırsa Suriye’de krizin başladığı ilk aylardan itibaren Erdoğan hükümeti demokratik sürece geçiş konusunda reformlar yapılması ve sivil göstericilere karşı şiddet kullanılmaması yönünde Şam’a telkinlerde bulunarak yumuşak gücünü devreye sokmuştur. Esed’in bu çağrılarını dikkate almaması ve ülkenin birçok yerinde göstericilere ordu birlikleriyle karşılık vermesi üzerine Türkiye-Suriye ilişkilerinde gerginlik artmaya başlamıştır. Hama katliamı Türkiye’nin endişelerini artırırken, Türkiye sınırına yakın Cisir eş-Şuğur kasabesindeki katliamdan kaçan Suriye’lilerin Hatay’a sığınmasıyla ilişkiler yeni bir döneme girmiştir. Bu dönemde Başbakan Erdoğan Suriye’de yaşananlara sessiz kalamayacaklarını ve iyi ilişkilerin ilelebet devam edemeyeceğini belirtmiştir. Bir yandan reform paketi hazırlayan bir yandan da şiddet olaylarına devam eden Esed rejimine karşı 9 Ağustos 2011’de dönemin Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu Şam’a gönderilmiştir. Bu ziyarete Erdoğan’ın yaptığı “*Suriye bizim iç meselemizdir*” açıklaması damgasını vurmuştur. Nihayetinde altı saatlik Davutoğlu-Esed görüşmesinin sonunda tanklar Hama’dan çekilmiştir. Fakat durumdaki iyileşme sadece bu gelişmeyle sınırlı kalmıştır. Ordu kanlı faaliyetlerine devam etmiştir. Nihayet Eylül 2011’e gelindiğinde Erdoğan BM Genel Kurulu’na hitaben yaptığı konuşmada Türkiye-Suriye arasındaki ilişkilerin kesildiğini belirtmiştir.⁷⁵ Bu açıklamadan sonra Suriye’ye yönelik yaptırımlarla⁷⁶ başlayan süreç yumuşak güç unsurlarından sert güç unsurlarına doğru evrilmiştir.

Suriye krizinin iç savaşa dönüşmesiyle birlikte, sınır güvenliği riske giren Türkiye, sert güç ve güvenliğini merkeze alan dış politikasını bir kez daha devreye sokmak mecburiyetinde kalmıştır. Bahse konu bu sert güç politikasının Suriye krizine yansıması da askerî araçların da bu politikaya dâhil edilmesi şeklinde ortaya çıkmıştır. Dış politikada hedeflenen çıkarların diplomatik yollarla elde edilemediği takdirde askerî araçların kullanılmasına karar verilmesi anlamına gelen ultima ratio⁷⁷

⁷⁵ Nuri Salık, Beşar Esad Dönemi Suriye Dış Politikasında Pragmatizm ve Türkiye-Suriye İlişkilerinin Geleceği, *Orta Doğu Analiz*, Kasım 2011, Cilt 3, Sayı 5, ss.20-32 https://www.orsam.org.tr/d_hbanaliz/1nuri.pdf (Erişim: 23.11.2020), s.27

⁷⁶ Hürriyet Gazetesi İnternet Sitesi, “Türkiye, Hava Sahasını Askeri Sevkiyata Kapattı”, 22 Eylül 2011. <https://www.hurriyet.com.tr/gundem/turkiye-hava-sahasini-askeri-sevkiyata-kapatti-18796280> (Erişim: 23.11.2020)

⁷⁷ Tuba Kelep Pekmez ve Kriztina Karsai, “Avrupa Ceza Hukukunda Ultima Ratio ve Katmanlı Yetki”, *Journal of Penal Law and Criminology*, 2015, 3 (1), s. 313-328.

terimi de böylece Türkiye'nin Suriye konusundaki dış politikasının son çaresi olmuştur.

Başlangıçta Orta Doğu ülkelerinde yaşayan toplumlar tarafından demokratikleşme taleplerinin bir aracı olarak görülen, fakat kısa bir süre içinde halk hareketinden iç savaş ve darbelere dönüşen “Arap Baharı”, 2011 yılının mart ayında Suriye’ye sıçrasa da Suriye Devlet Başkanı Beşşar Esed, ayakta kalmayı başarmıştır. Ancak Esed rejiminin kendi halkına yönelik doğrudan silah kullanmasıyla Suriye’de iç savaş başlamıştır.

Bu durumun Türkiye’de politika olarak karşılığı ise güvenliğinin tehdit edilmesi refleksi dolayısıyla sert güç odaklı olarak kendisini göstermesi olmuştur. 2003 ile 2011 yılları arasında iki ülke arasında kısa sürede oluşan sıkı dostluk ilişkisi, Esed’i reform yapmaya ikna etmek konusunda yetersiz kalmıştır. Hatta söz konusu dostluk ilişkisi bir anda düşmanlığa dönüşmüş ve Türkiye, Suriye İç Savaşında ılımlı muhalifleri desteklemeye başlamıştır. Bu kapsamda Türkiye, Ağustos 2011’de Suriye muhalefetine İstanbul’da toplanarak SMDK’nın kurulmasına öncülük edilmiştir. Bu destek 2012 yılından itibaren ÖSO’nun kurulması ve desteklenmesi şeklinde devam etmiştir.⁷⁸ Haziran 2012’de Suriye tarafından Türk jetinin düşürülmesi ve ardından Akçakale’ye Suriye tarafından top mermisinin düşmesiyle Türkiye, silahlı kuvvetleri kullanmak üzere 4 Ekim 2012 tarihinde TBMM’de Suriye tezkeresini geçirmiştir.⁷⁹ Böylece Türkiye’nin, Suriye’ye yönelik dış politikası halkına yönelik devlet terörü uygulayan Esed rejiminin devrilmesi ve uluslararası hukuka saygılı, evrensel demokratik değerleri benimseyen yeni bir yapının tesisi temeli üzerine kurulmuştur. Fakat ABD’nin Rusya ile giriştiği pazarlık sonucunda⁸⁰ gelişen olaylar Türkiye’yi bu politikasında yalnızlığa sürüklemiştir. İlk olarak Eylül 2013’te BM gözetiminde Suriye’deki kimyasal silahların imha edilmesiyle başlayan sürece, Müslüman Kardeşler’in (İhvan-ı Müslimîn) Esed sonrası Suriye’de yönetime geçmesi ihtimalinin de eklenmesi sonucunda ABD, Esed’in devrilmesi ısrarından vazgeçmiştir. Öte yandan 2013 sonundan itibaren ABD, Suriye’nin kuzeyinde üsler

⁷⁸ BBC Türkçe İnternet Sitesi, “Özgür Suriye Ordusu nedir: 2011'den 2018'e örgütün yaşadığı dönüşüm”, 30.01.2018, <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-42862756> (Erişim: 17.11.2020)

⁷⁹ NTV Haber İnternet Sitesi, “Suriye tezkeresi Meclis'ten geçti”, 04.10.2012, <https://www.ntv.com.tr/turkiye/suriye-tezkeresi-meclisten-gecti,BN49rvkCmU2rAieIEgIcrg> (Erişim: 04.04.2020).

⁸⁰ Hürriyet İnternet Sitesi, “ABD ve Rusya sonunda anlaştı”, 15.09.2013, <https://www.hurriyet.com.tr/gundem/abd-ve-rusya-sonunda-anlasti-24714058>, (Erişim: 04.04.2020).

kurmaya başlamış ve PKK'nın Suriye uzantısı olan PYD/YPG'yi de aktif bir biçimde desteklemeye başlamıştır.⁸¹ Bu da bir bakıma Suriye'de vekâlet savaşının başlangıcı olarak değerlendirilmektedir.

2.2.SURİYE İÇ SAVAŞI VE TÜRKİYE'NİN TEMEL GÜVENLİK KAYGILARI

Arap Dünyası'nın baskıcı ve otoriter rejimlerine yönelik, ilk olarak Tunus'ta, 17 Aralık 2010 tarihinde, Mohamed Bouazizi isimli bir seyyar satıcının, Sidi Bou Said kentinin valilik binası önünde kendini yakmasıyla başlayan Arap Baharı, kısa sürede çok geniş halk kitlelerinin katılımıyla gerçekleştirilen protestolara dönüşmüştür.⁸² Tüm Tunus'a hızlıca yayılan protestolar neticesinde, Tunus Devlet Başkanı Zeynel Abidin Bin Ali ülkeden kaçmıştır. Rejim karşıtı gösterilerin başarıyla sonuçlanması, diğer Orta Doğu ülkelerini de bir anda etkilemiştir. Libya, Cezayir, Yemen, Ürdün, Suudi Arabistan, Filistin, Mısır ve Bahreyn'de yönetimlere karşı ayaklanmalar başlamış ve bu ayaklanmalar sonucunda sırasıyla Mısır, Libya ve Yemen'de yönetimler devrilmiştir.⁸³ Yine de Arap ülkelerinde art arda başlayan ayaklanmaları münferit olaylara bağlamaktan ziyade, söz konusu ayaklanmaların çok uzun yıllar boyunca süre gelen baskıcı rejimlere karşı bir tepki olarak görmek daha uygun olacaktır.

Arap Baharı'nın Suriye ayağı değerlendirildiğinde Beşşar Esed'in 31 Ocak 2011'de Wall Street Journal Gazetesi'ne verdiği röportaja değinmek yerinde olacaktır. Esed röportajda, Arap Baharı'nın görüldüğü Tunus, Mısır, Yemen gibi ülkelerde yöneticilerin halkın taleplerine kulak vermesi gerektiğini belirtmiştir. Bu ülkelerde reformlara ihtiyaç olduğunu, Suriye'de ise bu reformlara gerek olmadığını belirterek kendi ülkesinde de benzer isyanların yaşanacağını düşünmemiştir.⁸⁴ Ne var ki 15 Mart 2011'de Suriye'de de yönetime yönelik protestolar başlamıştır.

⁸¹ Kılıç Buğra Kanat, Keri Lyn Michalke ve Jackson Hannon, "Türkiye-ABD İlişkileri ve Yeni ABD Yönetimi", *SETA Analiz*, Ocak 2017, Sayı:187, s.19.

⁸² Merve Gülçin Güleç, "Arap Baharı Nedir?", *TUIÇ Akademi*, 2012, <http://www.tuicakademi.org/arap-bahari-nedir/> (Erişim: 15.04.2020).

⁸³ Alper Turhan, "Türkiye Suriye İlişkilerinde Süreklilik: Çatışma-Yumuşama Dönemleri ve Arap Enstitüsü, Kütahya 2012, s. 76-79.

⁸⁴ The Wall Street Journal, "Interview With Syrian President Bashar al-Assad", 2011, <https://www.wsj.com/articles/SB10001424052748703833204576114712441122894>, (Erişim: 24.05.2020)

Suriye’de devrim hareketine neden olan unsurlara bakıldığında dikkat çeken temel hususların şunlar olduğu görülmektedir: Hafız Esed’den itibaren ülkenin yönetiminin belli bir mezhebî azınlığın elinde olması, bu elit azınlığın özellikle nüfusun çoğunluğunu oluşturan sünnilerden orduda etkin olan subayları tasfiye etmesi, ekonomik açıdan halkın büyük bir kısmı zor durumdayken; küçük ve halktan adeta bağımsız bir konumda bulunan bir grubun ise zenginlik içinde yaşaması, yolsuzluklar, 48 yıldır aralıksız devam eden olağanüstü hal uygulaması.⁸⁵ Suriye Devlet Başkanı Beşşar Esed, ilk aşamada gösterilere karşı gerekli yeniden düzenlemelerin yapılacağı sözünü vermiş ancak, taahhütlerini yerine getirmemiştir. Bunun yanında protestolarda aşırı güç kullanılmasıyla bine yakın insanın ölmesi üzerine olaylar yeniden alevlenmiştir.

Dönemin Türkiye Cumhuriyeti Başbakanı Recep Tayyip Erdoğan’ın “Suriye’yi bir dış politika konusu olarak değil, iç politika konusu olarak görüyoruz.” şeklindeki açıklaması Türkiye’nin Suriye’ye bakışını göstermektedir. Bu sebeple Türkiye, Suriye’deki ayaklanmanın başlangıcında temkinli davranarak Suriye yönetimiyle ilişkisini bozmamış, fakat Esed’in şiddet kullanması neticesinde Esed karşıtı bir tutum izlemeye başlamıştır. İki ülke arasındaki ilişkinin en önemli noktası dönemin Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu ile Beşşar Esed’in Şam’da yaklaşık 6 saat süren görüşmesidir. Görüşme sonrasında Suriye rejiminin gösterilere karşı politikası değişmemiş, Türkiye’nin çabaları sonuçsuz kalmıştır.⁸⁶ İlk etapta görüşmenin ertesi günü orduya ait tanklar Hama’dan çekilse de aynı günün akşamında Hama’ya tekrar girmiştir. Bunun üzerine Türkiye’nin Suriye’ye yönelik politikası keskin bir biçimde değişmeye başlamış, devletin üst kademesinde de bu yönde açıklamalar yapılmış ve Suriye’ye yönelik yaptırımlar uygulanmaya başlanmıştır.⁸⁷

Elbette iki ülke arasında yaşanan tüm bu gelişmelerden bağımsız olarak Türkiye’nin temel güvenlik kaygılarının Suriye konusundaki politikalarına etkisi kaçınılmazdır. Türkiye’nin Suriye’ye yönelik siyasetinde güvenlik konusunda

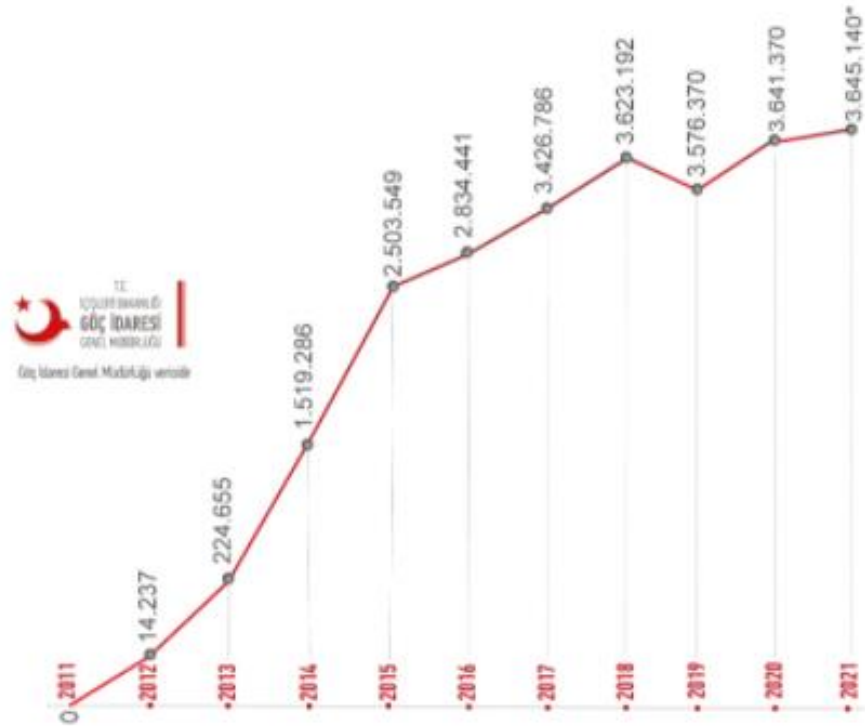
⁸⁵ Çağatay Özdemir, “Suriye’de İç Savaşın Nedenleri: Otokratik Yönetim mi, Bölgesel ve Küresel Güçler mi?”, *Bilgi Sosyal Bilimler Dergisi*, (2), 2016 Kış, 81-102, s. 93.

⁸⁶ Muhittin Ataman, “Suriye’de İktidar Mücadelesi: Baas Rejimi, Toplumsal Talepler ve Uluslararası Toplum”, *SETA Raporu*, No: 6, Nisan 2012, s. 51.

⁸⁷ Sedat Benek, “Türkiye-Suriye İlişkilerinin Sosyal Coğrafya Açısından Tarihsel Arka Planı”, *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, 2006, 15(1), 171-192, s. 189.

hassasiyet gösterdiği geçmişten bugüne bilinen bir gerçekliktir. Türkiye'nin baştaki tavrının değişmesinde Suriye kaynaklı göçmen meselesinin de yadsınamaz bir etkisi olduğu açıktır. Suriye'deki krizin kaçınılmaz sonuçlarından olan göç sorunu ile Türkiye 9 senedir yüzleşmektedir. 29 Nisan 2011'de gelen ilk göçmenlerin ardından günden güne artan bir şekilde göç dalgasıyla karşı karşıya kalınması, her ne kadar göçmenlere yönelik açık kapı politikası uygulasa da, aynı zamanda güvenlik açısından da üstünde durulması gereken bir husus olmuştur. Terör örgütü üyelerinin de göçmenlerin arasına karışarak ülkeye kontrolsüz bir biçimde girmeleri Türkiye için güvenlik meselesi hâline gelmiştir.⁸⁸ Suriye'de geline nokta henüz bir siyasî çözüme ulaşılamaması ve iç savaş ortamının devam etmesi sebebiyle istikrarsızlığın sona ermemesi, göçmenlerin ülkerine dönmek istememeleri sonucunu doğurmuştur.

Tablo 1.1: Yıllara Göre Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeliler

Kaynak: Türkiye Cumhuriyeti Göç İdaresi Genel Müdürlüğü⁸⁹

⁸⁸ Oytun Orhan, “Suriyeli Sığınmacıların Türkiye’ye Etkileri”, *ORSAM-TESEV İşbirliği Raporu*, ORSAM Rapor No: 195, Ocak: 2015, s. 9.

⁸⁹ Türkiye Cumhuriyeti Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, *Geçici Koruma*, <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638> (Erişim: 22.12.2020)

Türkiye Cumhuriyeti Göç İdaresi Genel Müdürlüğü verilerine göre Aralık 2020 itibarıyla Türkiye’de güncel olarak geçici koruma kapsamında 3.645.140 Suriye uyruklu şahıs bulunmaktadır.⁹⁰ Bu sayının resmî kayıtlarda yer alan şahıslara ait olduğu düşünülürse, kayıt dışıyla birlikte toplamda 5 milyondan fazla Suriyelinin Türkiye’de bulunduğu tahmin edilmektedir⁹¹.

Yukarıdaki tabloda 2011’de başlayan ve süresi gittikçe uzayan iç savaş nedeniyle her sene Türkiye’ye sığınan Suriyeli sayısının artış gösterdiği görülmektedir.

Suriye’de barışçıl gösteriler olarak başlayan süreç, Esed rejiminin devlet terörüne varan uygulamaları neticesinde bir şiddet sarmalına dönüşmüştür. Ortaya çıkan silahlı çatışmalar nedeniyle Esed rejimi ülkenin çeşitli lokasyonlarında kontrolünü kaybetmiştir. Bunun sonucunda, Suriye sahasında irili ufaklı birçok terör örgütü meydana gelmiştir. Bu örgütlerden özellikle Suriye’nin toprak bütünlüğünün PKK/KCK’nın Suriye kolu PYD/YPG ve yine sahada başka bir terör örgütü olarak ortaya çıkan DEAŞ tarafından hedef alınması, Türkiye’nin Suriye’ye yönelik güvenlik refleksiyle hareket etmesine neden olmuştur.⁹²

Bu kapsamda söz konusu terör örgütlerine yönelik, sırasıyla “Fırat Kalkanı”, “Zeytin Dalı” ve “Barış Pınarı” harekâtları düzenlenmiştir. İlerleyen bölümlerde her iki terör örgütünün yanında, bu operasyonlara da ayrı başlıklar altında değinilecektir.

2.3.DEAŞ TERÖR ÖRGÜTÜ

Dinî inançları araç olarak kullanan terör örgütlerinin varlığı yeni bir husus değildir. Aynı şekilde DEAŞ’ın varlığı da SSCB’nin Afganistan’ı işgaline kadar uzanmaktadır. Fakat DEAŞ’ı diğer örgütlere nazaran daha tanınır hâle getiren; Irak ve Suriye’de hızlı bir biçimde büyümesi ve küresel çapta düzenlediği terör eylemleriyle uluslararası düzeyde bir korkuya sebep olmasıdır.

⁹⁰ Türkiye Cumhuriyeti Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, *Geçici Korumamız Altındaki Suriyeliler*, <https://www.goc.gov.tr/gecici-korumamiz-altindaki-suriyeliler>, (Erişim: 18.11.2020)

⁹¹ Selim Sazak, “Turkey Can’t Host Syrian Refugees Forever”, *Foreign Policy*, 27 August 2019, <https://foreignpolicy.com/2019/08/27/turkey-cant-host-syrian-refugees-forever-erdogan-assad-idlib-hdp-chp-imamoglu/> (Erişim: 17.11.2020).

⁹² Bezen Balamir Coşkun, “Kopenhag Okulu ve Güvenikleştirme: Değişen Güvenlik Ortamı, Zorluklar, Fırsatlar ve Meydan Okumalar”, *Postmodern Uluslararası ilişkiler Teorileri 2*, Derleyen: Tayyar Arı, Bursa 2014, s. 184.

Literatüre bakıldığında DEAŞ'ın doğuşunun, ABD'nin 2001'de Afganistan'a müdahalesi neticesinde, Ebu Musab El Zerkavî tarafından TCÖ'nün kurulmasına kadar uzandığı kabul edilmektedir. Örgüt, buradan ilk olarak İran'a daha sonra Irak'a geçerek faaliyetlerini sürdürmüştür. ABD'nin Afganistan'dan sonra bu kez de 2003'te Irak'ı işgal etmesiyle ABD ve müttefiklerine karşı örgütün saldırıları giderek artmıştır. Zerkavî Ekim 2004'te yaptığı açıklamayla, El Kaide Lideri Usame bin Ladin'e biat ettiğini açıklamış ve örgütün ismi Irak El Kaide'si olarak değişmiştir.⁹³ Zerkavî 2006'da öldürülmüş, yerine Ebu Hamza El Muhacir gelmiş, aynı yıl birkaç grup daha örgüte katılmıştır. Yeni ismi Irak İslam Devleti olarak açıklanan örgütün başına da Ebu Ömer El Bağdadî'nin getirildiği ilân edilmiştir. 2010'da Ebu Ömer El Bağdadî'nin öldürülmesi sonucunda ise yeni lider Ebu Bekir El Bağdadî olmuştur.

2011 yılında ABD Irak'tan çekilmiş ve bunun sonucunda dönemin Irak Başbakanı Nuri El Malikî'nin etnik yönden ve özellikle Sünnileri dışlayıcı iç politikasıyla Irak'ta büyük bir otorite boşluğu oluşmuştur. Ayrıca Suriye'deki iç savaşın getirdiği otorite boşluğu ile örgüt burada da büyümeye başlamıştır. Bağdadî, Nisan 2013'te Suriye El Kaidesi olarak nitelenen Nusra Cephesi ile birleşerek örgütün yeni isminin "Irak-Şam İslam Devleti" (İŞİD/DEAŞ) olarak değiştirildiğini ilân etmiştir.⁹⁴

Kurulma gayesi; Irak ve Suriye'de sözde halifelik kurmak olan DEAŞ, bu amacına ulaşabilmek için bölgedeki güvenlik güçleri ve sivillere yönelik yasadışı eylemlerde bulunmuştur. DEAŞ'ın sesini dünyaya duyurduğu en önemli olay; 10 Haziran 2014'te Musul'a saldırı başlatarak, şehri yalnızca birkaç saat içerisinde ele geçirmesi olmuştur. Öte yandan aynı olayda DEAŞ tarafından Türkiye'nin Musul Başkonsolosluğu'nda görevli 49 Türk ve 31 tır şoförü de kaçırılarak esir alınmıştır. Bu yaşananlarla birlikte, aynı zamanlarda Suriye'de de devam etmekte olan Arap Baharı, DEAŞ'ın Suriye'de iyice güçlenmesine sebep olmuştur.

DEAŞ, işgal ettiği alanlarda yönetsel düzenlemeler yapmış, sözde "İslam hukuku hükümlerini" yerine getirdiğini iddia etmiş ve vergi toplamıştır. Tabiri caizse ele geçirdiği bu bölgelerde egemenlik kurmak için devlet yapısı oluşturmak istemiş

⁹³ BİLGESAM, "Terörün Geldiği Yeni Boyut: İŞİD Örneği", *Bilge Adamlar Kurulu Raporu*, Rapor No: 67, İstanbul Haziran 2015, s. 16.

⁹⁴ Şemsettin Erdoğan, Ergül Deligöz, "Irak Şam İslam Devleti (İŞİD): Gücü ve Geleceği", *Savunma Bilimleri Dergisi*, Mayıs 2015, Cilt:14, Sayı:1, s. 6.

ve sözde halifelik ilân etmiştir.⁹⁵ Yine de bu durum DEAŞ'ın herhangi bir devlet tarafından tanınmasına sebep olmamıştır. Ayrıca DEAŞ, BMGK tarafından terör örgütü olarak kabul edilmiştir. BMGK, 2170/2014 sayılı kararıyla⁹⁶ DEAŞ'ın terör eylemleri, şiddet içeren aşırı ideolojisi ve devam eden yoğun, sistematik ve yaygın insan hakları istismarı ve uluslararası insancıl hukuk ihlalleri kınanmıştır (para. 1). Bu kararda DEAŞ'tan özellikle El Kaide'den ayrı bir şekilde tek başına terör örgütü olarak açıkça bahsedilmiştir. Bu durum daha sonraki BMGK kararlarında da aynı şekilde devam etmiştir.⁹⁷

Ülkemiz de kendi iç hukukunda DEAŞ'ın terör örgütü olduğunu onaylamıştır. Yargıtay'a göre;

“Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi El Kaide Yaptırımlar Komitesi tarafından 15.04.2014 tarihinde yayınlanan El Kaide Yaptırımlar Listesi incelendiğinde; “El Kaide ile bağlantılı gruplar” başlığı altında, listeye 18.10.2004 tarihinde “Qaida in Iraq (Irak El Kaidesi)” olarak eklendiği, son olarak 30.05.2013 tarihinde değişiklik yapıldığı örgütün diğer adı kısmında “u) Islamic State in Iraq and the Levant (Irak ve Şam İslam Devleti)” ibaresinin bulunduğu anlaşılmıştır. Bu sebeplerle, Irak ve Şam İslam Devleti (İŞİD) isimli terör örgütü, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyinin (BMGK), 1267 (1999), 1988 (2011) ve 1989 (2011) sayılı kararlarıyla listelenen kişi, kuruluş ve organizasyonların tasarrufunda bulunan malvarlıklarının dondurulmasına ilişkin kararına istinaden, 30.09.2013 tarih ve 2013/5428 sayılı Bakanlar Kurulu Kararının ekindeki listede “Islamic State in Iraq and the Levant (Irak ve Şam İslam Devleti)” adı altında belirtilmiş ve 10.10.2013 tarihli 28791 sayılı Resmî Gazete’de yayınlanmıştır.”

Yargıtay kararında atıf yapılan Bakanlar Kurulu kararı⁹⁸ ile terör örgütü listesine alınan DEAŞ'a karşı Türkiye, 2 Ekim 2014 tarihinde toplanan Bakanlar Kurulu toplantısında uluslararası koalisyonu katılma kararı almıştır. Söz konusu

⁹⁵ DEAŞ'ın devlet sayılıp-sayılamayacağına dair tartışmalar için bkz. Yuval ShanyAmichai Cohen-Tal Mimran, “ISIS: Is the Islamic State Really a State?”, <https://en.idi.org.il/articles/5219> (Erişim: 11.06.2020).

⁹⁶ Birleşmiş Milletler Kararları, “S/RES/2170 (2014)”, 15.08.2014, [https://undocs.org/S/RES/2170\(2014\)](https://undocs.org/S/RES/2170(2014)), (Erişim: 11.06.2020)

⁹⁷ Birleşmiş Milletler Kararları, “S/RES/2178 (2014)”, 24.09.2014, [https://undocs.org/S/RES/2178\(2014\)](https://undocs.org/S/RES/2178(2014)), (Erişim: 11.06.2020); Birleşmiş Milletler Kararları, “S/RES/2199 (2015)”, 12.02.2015, [https://undocs.org/S/RES/2199\(2015\)](https://undocs.org/S/RES/2199(2015)), (Erişim: 11.06.2020).

⁹⁸ Bakanlar Kurulu Kararı 2013/5428, Resmî Gazete Sayı 28791, 10 Ekim 2013, <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2013/10/20131010-1-1.pdf>, s. 80-81, (Erişim: 17.11.2020)

karar TBMM’de onaylanmıştır.⁹⁹ 2015 yılına geldiğinde DEAŞ, artık hem Irak hem de Suriye’de çok geniş bir alanı kontrol etmekteydi. DEAŞ’ın böylesine ilerlemesi, uluslararası alanda, Suriye konusunda Esed ile mücadelenin DEAŞ ile mücadeleye dönüşmesine sebep olmuştur.¹⁰⁰ Türkiye açısından da DEAŞ’ın kontrol altında tuttuğu bölgeler arasında birçok sınır yerleşim yerinin bulunması ve DEAŞ’tan kaçan halkın bu bölgelerden büyük göç dalgalarıyla Türkiye’ye akın etmesi, yalnızca güvenlik yönünden değil sosyo-ekonomik yönden de sorun teşkil etmiştir.¹⁰¹

DEAŞ’a katılarak kendilerince sözde İslam Devleti’nde yaşamak isteyen ve onun adına savaşmak isteyen YTS’ler Suriye’ye geçiş için kullandıkları birincil ülke Suriye ile 911 km’lik sınıra sahip olan Türkiye olmuştur. Bu durum bir yandan Türkiye üzerinde uluslararası baskıya sebep olurken, bir yandan da YTS’lerin Türkiye içinde de eylem yapmaları riskini doğurmaktaydı. Öte yandan bir müddet sonra Suriye’den tekrar Türkiye’ye giren bu unsurların ilerleyen dönemde Türkiye içinde uyuyan terör hücreleri hâline gelme ihtimalleri de göz ardı edilemezdi.¹⁰²

Konuyla alakalı olarak Türkiye, DEAŞ ile mücadelede örgüte katılımı önlemek konusunda uluslararası alanda verilen tüm kararların yalnızca destekçisi değil, uygulayıcısı da olmuştur. Küresel çapta terörizmle mücadelede uluslararası alanda alınan tüm kararlara imza atarak, söz konusu kararları kendi iç hukukuna da dâhil eden Türkiye, özellikle YTS’ler konusunda kararlı bir politika yürütmüştür.¹⁰³ Bunun için uluslararası toplumca belirlenen YTS olması ihtimal dâhilinde olan şahısların ülkeye girişini engellemiş, Risk Analiz Merkezleri kurmuş, sınırda güvenlik önlemlerini artırmış ve böylece Suriye’ye kaçak geçişleri durdurmak için sınırın büyük bir bölümüne beton bloklardan duvar örmüştür. Ayrıca terör örgütleriyle bağlantılı şahısların mal varlıklarına da Türkiye tarafından el konulmuştur.¹⁰⁴

⁹⁹ BİLGESAM, “Terörün Geldiği Yeni Boyut: IŞİD Örneği”, s. 40.

¹⁰⁰ Oytun Orhan, IŞİD Sınır Geçişleri ve Türkiye, *Orta Doğu Analiz*, Eylül-Ekim, Cilt:6, Sayı:64, s. 45.

¹⁰¹ Orhan, a.g.e., s. 45.

¹⁰² Haldun Yalçınkaya, “IŞİD yabancı Savaşçıları ve Yarattığı Tehdit: Türkiye’nin Tecrübesi (2014-2016)”, *ORSAM Raporu*, Rapor No: 210, Haziran 2017, s. 19.

¹⁰³ T.C. Dışişleri Bakanlığı Resmî İnternet Sayfası, “Türkiye’nin Uluslararası Toplumun Terörle Mücadele Çabalarına Katkıları”, http://www.mfa.gov.tr/turkiye_nin-uluslararasi-toplumun-terorle-mucadele-cabalarına-katkilari.tr.mfa, (Erişim: 17.06.2020).

¹⁰⁴ Murat Yeşiltaş, “İç Savaşa Komşu Olmak Türkiye’nin Suriye Sınır Güvenliği Siyaseti”, *SETA Analiz*, Ağustos 2015, Sayı: 136, s. 23.

İçişleri Bakanlığı tarafından hazırlanan “Geri Dönen Yabancı Terörist Savaşçılar (GYTS) ve Kaynak Ülkelerin Güvenlik Politikaları” başlıklı raporda YTS’ler konusunda uluslararası alandaki tutarsız politikalara dikkat çekilmiştir. DEAŞ’a katılan YTS’ler ile terör örgütü PKK’nın Suriye uzantısı PYD’ye katılanlar arasında uluslararası alanda büyük bir ayrım gözetildiği vurgulanmıştır. PYD’ye katılan çok sayıda YTS’nin Batılı ülkelerde “gönüllü savaşçılar”, “lejyonerler” gibi isimlerle anıldığı belirtilmiştir. Uluslararası kamuoyunun, PYD’ye katılanlarla ilgili olarak, idarî ve hukukî alanlarda terörizmle mücadelede görünür bir adım atmadığı vurgulanmıştır. Raporda, yaklaşık 50 ülkeyi ilgilendiren YTS ve GYTS probleminde, Batılı ülkelerin, yabancı teröristlerin geri dönmesi konusunda Asya ülkelerine göre daha isteksiz olduğu vurgulanmıştır. Dahası, Batılı ülkelerin, vatandaşı olan YTS’lerin Suriye ya da Irak’ta cezalandırılması yönünde taleplerine de raporda yer verilmiştir. Batılı ülkelerin kendi vatandaşı olan YTS’leri geri almak konusunda bu isteksiz tutumu göz önüne alındığında 42 bin YTS’den yalnızca 7 bininin ülkesine dönmüş olması şaşırtıcı değildir.¹⁰⁵

YTS’ler konusunda coğrafi bakımdan en büyük geçiş noktası olan Türkiye, bir NATO üyesi olması, ABD ile stratejik ilişkileri, Batı’ya yakınlığı gibi sebepler dolayısıyla da DEAŞ tarafından da Dar-ül Harp yani “İslam siyasi hâkimiyetinin sınırları dışından kalan yönetim ve hukuk düzeni İslam esaslarına uymayan ülke”¹⁰⁶ kabul edilerek düşman olarak belirlenmiştir.¹⁰⁷ Bu bağlamda DEAŞ, yıllar içerisinde birbirinden farklı yöntemlerle Türkiye’yi hedef alan saldırılar gerçekleştirmiştir. Söz konusu saldırıların en acımasız ve örgüt tarafından sıkça başvurulmuş şekli, sivillere yönelik bomba ve canlı bomba saldırıları olmuştur. DEAŞ tarafından Türkiye’de 2014 ile 2017 arasında düzenlenen 14 terör saldırısı sonucunda 304 kişi hayatını kaybetmiş, 1.338 kişi ise yaralanmıştır.¹⁰⁸

DEAŞ tarafından Türkiye’ye yönelik diğer bir terör faaliyeti şekli ise; Suriye topraklarından Türkiye’nin hedef alınması olmuştur. Bahse konu saldırılarda ağırlıklı olarak Türkiye güvenlik güçleri ve Suriye sınırında bulunan karakollar terör

¹⁰⁵ Ebru Karatosun, “42 bin YTS’den Sadece 7 bini Ülkesine Döndü”, Türkiye Gazetesi İnternet Sayfası, <https://www.turkiyegazetesi.com.tr/gundem/713189.aspx> (Erişim: 21.11.2020)

¹⁰⁶ Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, “Darülharp Kavramı”, <https://islamansiklopedisi.org.tr/darulharp>, (Erişim: 12.04.2020).

¹⁰⁷ BİLGESAM, “Terörün Geldiği Yeni Boyut: IŞİD Örneği”, s. 39

¹⁰⁸ Türkiye Cumhuriyeti İçişleri Bakanlığı, “Türkiye’nin DEAŞ ile Mücadelesi Raporu”, Temmuz 2017, s. 32, (Erişim: 26.05.2020).

örgütünce hedef alınmıştır. DEAŞ tarafından Musul'un işgali ve örgütün eylemlerinin şiddetle artması üzerine DEAŞ ile mücadelede uluslararası koalisyon 4-5 Eylül'de Galler'de gerçekleştirdiği toplantıyla, DEAŞ'a karşı daha aktif hareket etmek amacıyla "DEAŞ ile Mücadele Stratejisi"ni açıklamıştır. Buna göre DEAŞ'ı durdurmak ve engellemek için *"sahada savaşan güçlerin desteklenmesi, düzenli hava saldırıları, DEAŞ ideolojisi, yapılanması ve finans kaynakları ile mücadele, insanî yardımda bulunma"* gibi alanlarda çözüm önerileri ortaya atılmıştır. Bu koalisyon kararları DEAŞ'a karşı savaşta etkili olmuştur.¹⁰⁹

2.4.SURİYE İÇ SAVAŞI BAĞLAMINDA PKK/KCK-PYD/YPG TERÖR ÖRGÜTÜ

Açılımı "Partiya Karkeren Kürdistane" yani Kürdistan İşçi Partisi olan ve Marksist/Leninist bir ideolojiyi benimseyen PKK, örgütlenme girişimlerine oldukça dar sayılabilecek bir biçimde kadro hareketi olarak başlamıştır. Örgütün Ankara/Çubuk Barajı'nda Abdullah Öcalan ve arkadaşlarınca 21 Mart 1973'te kurulduğu kabul edilmektedir. Kuruluş yıllarında, "Kürdistan Devrimcileri" ismini kullanan örgüt, 1978 yılına dek Anadolu'nun çeşitli bölgelerinde Ankara'da kurulan yapı benzeri şeklinde çekirdek kadrolar oluşturmaya başlamıştır.¹¹⁰

Partileşme sürecini ilerleten örgütün kurucu unsurları, Diyarbakır/Lice/Fis Köyü'nde, 27 Kasım 1978 tarihinde "ilk kongrelerini" gerçekleştirmişlerdir. Bu kongre neticesinde PKK ismini kabul etmişlerdir. 1979 yılında ise örgütün gelişimini tamamlamasıyla birlikte Abdullah Öcalan Suriye'ye kaçmıştır.¹¹¹

Suriye Devleti, PKK'yı Türkiye'ye karşı kullanmak maksadıyla, terör örgütünün eğitim faaliyetlerini gerçekleştirebilmesi için örgüte Bekaa Vadisi'nde yer vermiştir.¹¹² 1982'de İsrail'in Lübnan'ı işgali esnasında PKK unsurlarının Filistinlilerle birlikte İsrail saldırılarında kayıplar vermeleri, Suriye ve Filistin örgütleri nezdinde PKK'nın itibarını olumlu yönde etkilemiştir. Böylece örgüt,

¹⁰⁹ İskender Karakaya, "Türkiye'nin IŞİD ile Mücadele Politikası", https://www.academia.edu/35585240/T%C3%BCrkiyenin_I%C5%9E%C4%B0D_ile_M%C3%BCcadele_Politikas%C4%B1, s.7., (Erişim: 25.05.2020)

¹¹⁰ Oktay Pirim ve Süha Örtülü, *Ömerli Köyünden İmrallı'ya PKK'nın Yirmi Yıllık Öyküsü*, İstanbul 1999, s. 26.

¹¹¹ Cem Başar, *Terör Dosyası ve Suriye*, Mersin 1996, s.50.

¹¹² Harp Akademileri, *Türkiye, Suriye İlişkilerinin Dünü, Bugünü, Yarını*, İstanbul 1994, s.73.

üslenme ve komuta merkezi olarak Suriye’de rahatça hareket edebilmiştir. Suriye’de 1994’e kadar 15 bin teröristin eğitildiği ifade edilmektedir.¹¹³ PKK, ağırlıklı olarak Suriye’nin kuzeyinde yaşayan Kürt nüfustan eleman temin ederken, Suriye rejimi de örgüte katılanları zorunlu askerlik yapmaktan muaf tutmuştur.¹¹⁴

PKK lideri Abdullah Öcalan’ın Türkiye tarafından yakalanması akabinde gerçekleştirilen sorgusunda da ifade ettiği gibi; 1980’lerin ortasına kadar daha çok aşiret ağaları, şeyhler gibi yerel aktörlere yönelik başkaldırı tarzında eylemler yapan PKK, 1984 yılında Eruh ve Şemdinli saldırılarıyla doğrudan devleti hedef almaya ve meşru otoriteye terör yoluyla isyan etmeye başlamıştır.¹¹⁵

Mart 1985’te Suriye ve Türkiye arasında imzalanan Türkiye-Suriye Sınır Güvenliği Anlaşması’na rağmen, teröristlerin sınırdan geçişleri Suriye rejiminin göz yumması nedeniyle rahat bir şekilde devam etmiştir. Türkiye, ilerleyen dönemde de örgüte karşı diplomatik temaslarını sürdürmüş, 1987 yılında, dönemin Başbakanı Turgut Özal’ın Suriye’yi ziyaretinde; iki ülke olarak birbirlerine karşı terörist faaliyetlere izin verilmeyeceğine ve Suriye’ye Türkiye’den su verilmesine yönelik protokol imzalanmışsa da Hafız Esed, Abdullah Öcalan’ı Türkiye’ye iade etmemiştir.¹¹⁶

Suriye rejiminin PKK’ya desteğini devam ettirmesi sebebiyle Türkiye, Atatürk Barajı’nın su tutmasını hızlandırmak için Fırat Nehri’nin suyunu kesmiştir.¹¹⁷ Söz konusu gelişmeden sonra Suriye ilk defa PKK’yı terör örgütü olarak tanımış ve örgütün liderlerini ve üyelerini yakalamak için Türkiye’yle çalışmaya hazır olduğunu dile getirmiştir.

PKK, eylemlerine başladığı andan itibaren; yerleşim yerlerine saldırıp insanları kurşuna dizmiş, şehirlerde bombalı eylemlerde bulunmuş, orman yangınları çıkartmış, intihar saldırıları düzenleyerek katliamlara sebep olmuştur. PKK’nın ayırım gözetmeksizin hem güvenlik güçlerine; hem de sivil halka yönelik eylemlerine karşı 1990’lı yıllara kadar sahada düzenlenen operasyonların yanında masada da diplomatik hamlelerle örgüt oldukça etkisizleştirilmişse de tamamen bitirilememiştir.

¹¹³ Nihat Ali Özcan, *PKK (Kürdistan İşçi Partisi), Tarihi, İdeolojisi ve Yöntemi*, Ankara 1999, s. 248.

¹¹⁴ A.g.e., s. 248.

¹¹⁵ Pirim ve Örtülü, *Ömerli Köyünden İmralı’ya PKK’nın Yirmi Yıllık Öyküsü*, s. 52.

¹¹⁶ Melek Fırat ve Ömer Kürkçüoğlu, “Arap Devletleriyle İlişkiler: Irak ve Suriye’yle Sorunlu İlişkiler”, *Türk Dış Politikası: Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar*, Cilt I, Baskın Oran (Ed.), İstanbul 2001, s. 137.

¹¹⁷ Fırat ve Kürkçüoğlu, “Arap Devletleriyle İlişkiler: Irak ve Suriye’yle Sorunlu İlişkiler”, s. 139.

Körfez Savaşı ile birlikte Türkiye'nin gözü, sınırındaki savaşa odaklanırken, PKK ile mücadele bir bakıma ikinci plana itilmiştir. Bunun yanında Irak Ordusu'nun savaştan kaçarken ardında bıraktığı silahları alan PKK, böylece büyük bir silah ve mühimmat gücüne sahip olmuştur. Suriye ve Türkiye Dışişleri bakanlarının 1991 yılında gerçekleştirdikleri toplantıdan sonra açıkladıkları ortak metinde Irak'ın toprak bütünlüğünün önemine değinilmiştir. İki ülke arasında 17 Nisan 1992 yılında, terörizme yönelik iş birliği, teröristlerin geçişlerinin önlenmesi ve eğitim, propaganda gibi faaliyetlerinin sonlandırılması hususlarını içeren güvenlik protokolü imzalanmıştır. Bunun sonucunda Dev-Sol örgütü ve PKK'nın eğitim kamplarından bazıları kapatılmıştır. Türkiye, Suriye ve İran Dışişleri Bakanları'nın 1992 Kasım ayında Ankara'da gerçekleştirdikleri toplantı neticesinde, Kürt devleti kurulmasına asla izin verilmeyeceği belirtilmiştir.¹¹⁸

TSK'nın yaklaşık 300 bin askerin katılımıyla, 1993 yılında PKK'ya karşı art arda gerçekleştirdiği operasyonlar ve bu operasyonlar sonrasında uyguladığı "Alan Hâkimiyeti Konsepti" ile terör örgütü ağır darbeler almış ve sahada devlet egemenliği hâkim kılınmıştır.¹¹⁹ Bu konsept ile terörle mücadelede arzu edilen sonuca varmak için terörün yoğun olduğu bölgelere önemli ölçüde askerî yığınak yapılmış ve alanın kontrolü ele alınarak terör unsurlarının kırsalda, yani bulundukları bölgelerde etkisiz hâle getirilmeleri bir devlet politikası olarak amaçlanmıştır.

Türkiye 23 Ocak 1996 tarihinde, PKK'ya desteğini devam ettirmesi sebebiyle Suriye'ye nota vermiştir. Bu notayla, PKK üyelerinin Suriye Devleti tarafından yargılanması, Öcalan'ın Türkiye'ye iade edilmesi, teröristlerin eğitim kamplarının faaliyetlerine izin verilmemesi, terör örgütü unsurlarına sahte kimlikler düzenlememesi, Suriye hâkimiyetindeki topraklarda PKK'nın hiçbir şekilde faaliyet göstermesine müsaade edilmemesi ve örgütün Suriye'yi Türkiye'ye geçiş için bir koridor olarak kullanmasının önlenmesi talep edilmiştir.¹²⁰

16 Eylül 1998'de, dönemin Kara Kuvvetleri Komutanı Atilla Ateş'in Hatay/Reyhanlı'yı ziyaretinde, *"Suriye'nin, terör örgütü lideri Abdullah Öcalan'ı topraklarında barındırmaya ve PKK'ya verdiği desteği devam ettirmesi halinde, Suriye ile açık bir savaşın kaçınılmaz olacağını"* açıklamasından sonra Türkiye tarafından Suriye

¹¹⁸ Fırat ve Kürkçüoğlu, "Arap Devletleriyle İlişkiler: Irak ve Suriye'yle Sorunlu İlişkiler", s. 554-559.

¹¹⁹ Pirim ve Örtülü, *Ömerli Köyünden İmralı'ya PKK'nın Yirmi Yıllık Öyküsü*, s. 61

¹²⁰ Hasan Cemal, *Kürtler*, İstanbul 2003, s. 444.

sınırına askeri birlikler gönderilmiş ve 5 Ekim 1998’de Suriye ile diplomatik ilişkiler kesilmiştir.¹²¹ Türkiye’nin bu kendinden emin tavrı neticesinde, olası bir savaş önlemek maksadıyla Mısır Devlet Başkanı Hüsnü Mübarek iki ülke arasında aracı olmuş ve dönemin İran Dışişleri Bakanı Kemal Harrazi ile birlikte Şam’a giderek Hafız Esed’le yaptıkları görüşmede Suriye’nin PKK’ya destek vermekten vazgeçmesini istemişlerdir.¹²²

Söz konusu gelişmeler neticesinde Abdullah Öcalan 17 Ekim 1998’de Suriye’den çıkmıştır. 20 Ekim 1998’de iki ülke arasında Adana Mutabakatı imzalanmıştır.¹²³ Bu mutabakat ile Suriye Devleti; Abdullah Öcalan’ın Suriye’de bulunmadığını, PKK’lıların Suriye’ye girişinin yasaklandığını ve birçok örgüt üyesinin tutuklandığını, Suriye’den Türkiye’ye yönelik hiçbir terör girişimine müsaade etmeyeceklerini ve PKK’nın terör örgütü olduğunun kabul edildiğini, Suriye’de PKK’nın faaliyet göstermesine göz yumulmayacağını, Suriye’de PKK’nın eğitim ve propaganda çalışmalarında bulunmasının engelleneceğini taahhüt etmiştir.¹²⁴

Adana Mutabakatından sonra Abdullah Öcalan’ın, uzun süren takipler neticesinde 15 Şubat 1999’da Kenya’da düzenlenen operasyonla yakalanarak Türkiye’ye getirilmesi, örgütün stratejisini de değiştirmesine neden olmuştur. Bu dönemde silahlı mücadele ile amacını gerçekleştiremeyeceğini düşünen PKK, 1 Eylül 1999’da tek taraflı olarak ateşkes ilan etmiştir. Bu noktadan itibaren hem tabanını genişletmek; hem de uluslararası alanda sesini daha duyulur hâle getirmek maksadıyla askerî faaliyetlerini askıya alarak daha çok siyasî çizgide yer almayı amaçladığını ifade eden “Demokratik Cumhuriyet” söyleminde bulunmaya başlamıştır.¹²⁵

Bu doğrultuda, 2002 yılında gerçekleştirilen kongresinde “KADEK”, 2003 yılındaki kongrede ise “KONGRA-GEL” isimlerini kabul eden örgüt, terör elebaşı Abdullah Öcalan’ın demokratik dönüşüm stratejisinin başarılı olamayacağına karar

¹²¹ Fırat ve Kürkçüoğlu, “Arap Devletleriyle İlişkiler: Irak ve Suriye’yle Sorunlu İlişkiler”, s. 563-565.

¹²² Rıfat Uçarol, *Siyasi Tarih*, İstanbul 2013, s. 1161.

¹²³ Türel Yılmaz ve Mehmet Şahin, *Orta Doğu Siyasetinde Suriye*, Ankara 2004, s. 111-112.

¹²⁴ Fırat ve Kürkçüoğlu, “Arap Devletleriyle İlişkiler: Irak ve Suriye’yle Sorunlu İlişkiler”, s. 566.

¹²⁵ Age, s. 566.

vermesiyle yeniden silahlı mücadeleye başlanacağını açıklayarak 2005 yılından itibaren tekrardan “PKK” ismini kullanmaya başlamıştır.¹²⁶

Faaliyet gösterdiği süre içerisinde, hem kendince meşruiyet kazanma çabası olarak hem de bulunduğu coğrafyaya göre farklı örgüt isimleri altında toplanan ve PKK ile bağı bulunmadığını iddia eden teröristler, Suriye’de de iç savaşın ortaya çıkardığı boşluktan faydalanarak PYD/YPG çatısı altında toplanmaya başlamışlardır.

PYD, Suriye’de Abdullah Öcalan’ın cezaevindeyken verdiği talimat üzerine 17 Ekim 2003’te kurulmuştur. Öcalan 2004’te Kürdistan tanımının net olarak yapılması gerektiğini; Türkiye, Irak, Suriye ve İran’ı kapsayacak ve bahse konu bölgelerde halk egemenliğinin oluşumu ile demokrasi değerleri kapsamında devletin düzenlenmesi gerektiğini, Suriye’nin demokratikleşme adına reformlar yapmaması halinde Irak’ın kaderini paylaşacağını, Irak, İran ve Suriye’deki Kürtlerin çözüm için kapasitelerinin yetersiz olduğunu, bu sebeple kendi kendilerine çözüme ulaşamayacaklarını ve bu noktada en hayati role Türkiye’deki Kürtlerin sahip olduğunu dile getirmiştir.

Abdullah Öcalan’ın, 25 Aralık 2001 tarihinde İmralı’da avukatlarıyla gerçekleştirdiği görüşmede;¹²⁷

“Dört ülke için önermiştim. İran’da demokratik İslam esprisi ile olmalı. PKK, Irak’ta yaşamalı, Güney PKK biçiminde olabilir. Suriye’de Demokratik Birlik Partisi. Artık ayrıntıya girmeyeceğim. Çünkü bunları savunmamda ayrıntılı verdim. Ama esprisi şu: Her ülkenin demokratik birlik amaçlarına bağlı bir partileşme, ittifaklaşma, cepheleşme önerdim. Ülkelerin birliğinin demokratik aracı. Bunları biraz özümsemek gerekiyor”

şeklindeki söylemlerinin PYD’nin ilan edilmesinde önemli bir mihenk taşı olduğu görülmektedir.

Bilindiği gibi PKK, ayrılıkçı amaçlar güderek Türkiye içinde silahlı faaliyetlerde bulunan ve terör eylemleri gerçekleştiren bir oluşumdur. Her ne kadar Türkiye’de faaliyet gösterse de örgütün nihai amacının “Dört Parçada Büyük Kürdistan”ı kurmak olduğu, bu dört parçanın Doğu Kürdistan olarak adlandırılan İran, Batı Kürdistan olarak adlandırılan Suriye, Güney Kürdistan olarak adlandırılan

¹²⁶ Osman Kaya, *Türkiye’de Etnik Terör, Tarihi, Yapısı, İdeolojisi, Stratejileri ve Karşı Mücadele*, Ankara 2013, s. 284.

¹²⁷ Tolga Şardan, “İşte PKK-PYD ilişkisi” *Milliyet Gazetesi*, 13.02.2016, <https://www.milliyet.com.tr/yazarlar/tolga-sardan/iste-pkk-pyd-iliskisi-2193527> (Erişim: 04.04.2020).

Irak ve Kuzey Kürdistan olarak anılan Türkiye olduğu belirtilmektedir.¹²⁸ Öcalan'ın talimatıyla 2002-2003 yılları arasında, PÇDK Irak'ta, PJAK İran'da ve PYD ise Suriye'de kurulmuştur.

PYD, kuruluşundan sonra zamanında PKK'nın Kuzey Suriye'de elde ettiği tabanı devralmıştır. Suriye rejimi, Türkiye ile ilişkisinin bozulmasından ve ülkenin toprak bütünlüğünün tehlikeye girmesi riskinden çekindiği için PYD oluşumuna olumsuz tavır takınmış ve sıkı önlemler almıştır. Bu doğrultuda çok sayıda PYD üyesi tutuklanmıştır. Fakat iki taraf arasındaki ilişkiler, 2011 yılında Suriye'de iç savaşın başlamasıyla tersine dönmüştür. Abdullah Öcalan, avukatları aracılığıyla Suriye Cumhurbaşkanı Beşşar Esed'e gönderdiği mektupta; Kuzey Suriye'nin idarî olarak PYD'ye bırakılması karşılığında rejimi destekleyeceklerini dile getirerek, rejimle anlaşmak istediklerini iletmiştir.¹²⁹ Suriye rejimi tutuklu PYD'lileri serbest bırakmış ve örgütün Suriye içerisinde askerî ve siyasî faaliyetlerde bulunmasına müsaade etmiştir. Bu süreçte PYD hem rejim karşıtı Kürtlere saldırmış hem de lojistik ve taktik açıdan kendisini geliştirmiştir. Böylece ilerleyen dönemlerde, iç savaş içerisinde kontrol altında tuttuğu bölgelerde söz sahibi olur hâle gelmiştir. PYD, Kamışlı başta olmak üzere; Haseke, Afrin ve Ayn El Arab'ın Kürt nüfusunun yoğunluğundan faydalanarak tabanı en kuvvetli Kürt oluşumu hâline gelmiştir.

PYD kuruluşundan itibaren PKK ile organik bağı olduğunu reddetmiştir. Yine de iki terör örgütünün de ideolojik olarak aynı fikirleri benimsedikleri, iç tüzükleri ve KCK sözleşmesi incelendiğinde açıkça ortaya çıkmaktadır.¹³⁰ Bunun yanında PYD'nin lider olarak Abdullah Öcalan'ı görmesi, PYD'nin askerî gücünü oluşturan YPG'nin yönetici kadrosundan birçok şahsın, daha önce PKK içerisinde yer alan isimlerden oluşması, YPG'nin oluşumunda PKK'dan yaklaşık iki bin unsurun Suriye'ye gitmesi, YPG unsurlarının PKK'nın kamplarında eğitim alması, PYD ve PKK yöneticilerinin geçmişte birlikte çekilmiş birçok fotoğraflarının bulunması, PKK tarihinde örgüt için önemli sayılan günlerde PYD'nin de anma

¹²⁸ Koruhan Fayganoğlu, *Örgütler Arası Güç ve Bağımlılık İlişkilerinde Sosyal Ağların Rolü Üzerine Bir İnceleme: Suriye'deki Muhalif Hareketler Örneği*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Başkent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2015, s.86.

¹²⁹ Bekir Ünal ve Erdem Kaya, "Suriye'nin Kuzeyindeki PYD Yapılanması ve Türkiye", *Orta Doğu'da Değişim ve Türkiye*, Atilla Sandıklı ve Erdem Kaya (Ed.), İstanbul 2014, s. 282.

¹³⁰ Ahmet Tosun, *PYD'nin Siyasi Ve Askeri Faaliyetlerinin Türkiye'nin Güvenliğine Etkileri*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Millî Savunma Üniversitesi Alparslan Savunma Bilimleri Enstitüsü, Ankara, 2019, s. 111

faaliyetlerinde bulunması, yürüyüşler organize etmesi ve bu yürüyüşlerde Öcalan posterlerinin taşınarak PKK lehine sloganlar atılması, kuruluşundan itibaren uzun yıllar boyunca PYD hakkındaki önemli kararların PKK bünyesindeki kamplarda alınması, yakalanan teröristlerin ifadelerinde iki örgütün arasındaki ilişkiyi kabul eden söylemleri, gibi birçok nokta; iki örgütün, aynı amaca hizmet etme doğrultusunda, her ne kadar faaliyet gösterdikleri bölgeler farklı olsa da, aslında tek bir oluşumun iki ayrı parçası olduklarını göstermektedir.¹³¹ Bu bağlantıyı ispatlayan yerel haberlere ve çeşitli raporlara ulaşmak da mümkündür. Örneğin yerel haberlerde, PYD militanları tanımlarken “*yakın zamana kadar PKK saflarında savaşıyor*”¹³² gibi ifadelerle rastlanmaktadır. Diğer yandan Atlantic Council’in 2016 yılında yayınladığı rapora göre YPG’nin Ocak 2015-Ocak 2016 arasında verdiği zaiyatlardan neredeyse yarısı Türkiye doğumlu Kürtlerden oluşmaktadır.¹³³ Bunun yanında PYD’ye katılan militanların aslında PKK’ya bağlı bir yapılanmaya katıldıklarını bildiklerine dair itirafları mevcuttur. PKK’nın Suriye kollarında savaşan militanlar PKK’nın parçası olduklarını, PKK’lı olduklarını ve PKK için savaştıklarını açıkça kabul etmişlerdir. PKK’nın uluslararası alanda terörist olarak kabul edilmesi de bu militanların YPG’ye katılımını kolaylaştırmaktadır.¹³⁴

Suriye İç Savaşının başlangıcında doğrudan çatışmaların içerisinde yer almayan PYD, Kuzey Suriye’de hâkimiyet tesis etmek amacıyla Suriye rejiminden aldıkları desteği de değerlendirerek hem kontrol altında tuttıkları bölgeleri genişletmiş hem de ileriye dönük olarak kendilerini geliştirmeye çalışmıştır. PYD, bir yandan da kendisi haricinde Suriye Kürtlerini temsil eden başka bir oluşum olan KUK üyelerini zaman içerisinde suikastlar, tehditler ve baskılar sonucunda pasifize ederek Kuzey Suriye’de tek etkin Kürt örgüt haline gelmiştir. Böylece hem bölgedeki otorite boşluğundan faydalanmış hem de DEAŞ karşıtı tutum göstererek uluslararası alanda tepki çekmemeye çalışmıştır. Fakat Kasım 2013 yılında kurucu

¹³¹ Can Acun ve Bünyamin Keskin, *PKK’nın Kuzey Suriye Örgütlenmesi PYD-YPG*, İstanbul 2016, s. 13.

¹³² KurdWatch İnternet Sayfası, “Al-Qamishli: PYD members kill three people and severely injure one”, www.kurdwatch.org/?z=en&aid=2390 (Erişim: 21.11.2020)

¹³³ Aaron Stein ve Michelle Foley, “The YPG-PKK Connection”, Atlantic Council, 26 January 2016. <http://www.atlanticcouncil.org/blogs/menasource/the-ypgpkk-connection> (Erişim: 20.11.2020)

¹³⁴ Bayram Ali Soner, Ömer Aslan ve Hakan Kıyıcı, “PKK’nın Bölgesel Terör Ağı Yapılanması”, *Polis Akademisi Yayınları*, Rapor No:9, Haziran 2017, <https://www.pa.edu.tr/Upload/editor/files/pkk-bolgesel-teror-agi-yapilanmasi.pdf> (Erişim: 20.11.2020), s. 21.

meclis ilan ettiğini duyuran PYD, uluslararası tepkiler üzerine geri adım atmış ve Amude’de 7 Ocak 2014’te gerçekleştirilen toplantı sonrasında; aslında bunun bir özerklik ilanı olmadığını belirtmiş ve “Toplumsal Sözleşme”yi duyurmuştur.¹³⁵

Söz konusu sözleşme metni, PYD tarafından bir anayasa olarak lanse edilmiştir. Metin; iç savaş sona erdikten sonra yeni sistemde merkezî sistemden ayrı bir şekilde demokratik özerk yönetimin oluşturulacağını, bu yönetim sisteminde sözde Cezire Kantonu’nun merkezinin Kamışlı olacağını, etnik fark gözetilmeksizin Kuzey Suriye halklarının yönetimde yer alacağını, Arapça, Kürtçe ve Süryanice’nin resmî dil olarak kabul edileceğini, kantonlar arası ilişkilerin demokratik kurallara bağlı olarak yürütüleceğini, YPG’nin de kurulacak yapının savunma örgütü olacağını içermektedir.¹³⁶ PYD, bu kararlarını hayata geçirmek için savunduğunu söylediği çoğulcu demokrasiyi uygulamamış, bunun yerine savunma unsuru olarak gösterdiği YPG’nin varlığı sayesinde konumunu muhafaza etmiştir. Böylece kantonların idaresinde de PYD mensubu şahıslar yönetici kademesinde yer almıştır. Bu da PYD’nin toplum desteği almadığını ve demokratik çoğulculuk vaadinin gerçekçi olmadığını göstermektedir.¹³⁷ Suriye’de rejim karşıtı olan Kürt liderleri suikastla ortadan kaldıran PYD, Esed rejimi muhalifi Kürtleri bastırmıştır. Sözde Rojava Devrimi, Esed posterlerinin yerini Öcalan posterlerinin aldığı, Leninist bir tek parti otokrasisine dönüşmüştür. PYD’nin demokrasi, özerklik ve aşağıdan yukarı yönetim söylemi uygulamada; hiyerarşik, merkeziyetçi ve yukarıdan aşağıya bir yapılanmaya dönüşmüştür.¹³⁸ Daha vahimi, etnik temizlik ve zorla yer değiştirme uygulamalarına girişen PYD/YPG, Arap ve Türkmen köylerini yok ederek kitlesel kırım gerçekleştirmektedir. Suriye’de PYD/YPG tarafından kontrol edilen alanlarda çocukların silahlandırılması ve çatışmalarda kullanılmasına sıkça rastlanmaktadır. Yerel halkın zorla silah altına alınması yine kontrol edilen alanlarda sistematik olarak uygulanmaktadır. Sivil katliamlar, uyuşturucu ve insan kaçaklığı ve intihar saldırıları

¹³⁵ Fehim Taştekin, *Rojava Kürtlerin Zamanı*, İstanbul 2016, s. 183-186.

¹³⁶ Namık Durukan, “Rojava’da Özerk Kürt Yönetim Modeli Oluşturuldu”, Milliyet Gazetesi, 06.01.2014, <https://www.milliyet.com.tr/dunya/rojava-da-ozerk-kurt-yonetim-modeli-olusturuldu-1818287> (Erişim: 07.04.2020).

¹³⁷ Acun ve Keskin, *PKK’nın Kuzey Suriye Örgütlenmesi PYD-YPG*, s. 21.

¹³⁸ Bayram Ali Soner ve diğerleri, s. 39.

da PKK'nın Suriye'de insanlığa ve demokratik değerlere karşı eylemlerinden bazılarıdır.¹³⁹

Hal böyleyken, toplumsal sözleşme ilanını müteakip olarak PYD tarafından; 21 Ocak 2014 tarihinde Cezire (Haseke ve Kamışlı), 27 Ocak 2014 tarihinde Ayn El Arab (Kobani) ve 29 Ocak 2014 tarihinde de Afrin'de sözde kanton sistemi ilan edilmiştir. Bu adımlarla PYD, Kuzey Suriye'de KCK'nın kuruluşunda hedef edindiği demokratik özerklik modelini hayata geçirmeye çalışmıştır. PYD, ilerleyen dönemde DEAŞ kontrolünde olan Tel Abyad'ı ele geçirdikten sonra öz yönetim sistemini uygulamaya başlamış ve Tel Abyad'ın idareten sözde Kobani Kantonu'na bağlı olduğunu açıklamıştır.¹⁴⁰

Suriye'de iç savaşın başlamasıyla, rejim karşıtı koalisyon ülkelerinin desteğiyle çok sayıda muhalif silahlı grup kurulmuştur. YPG de PYD'nin Kuzey Suriye'deki otoritesini uygulamak amacıyla 2011 yılından itibaren örgütlenmeye başlamıştır. YPG'nin kuruluş tarihi ile ilgili net bir bilgi bulunmamakla birlikte, rejim güçlerinin Ayn El Arab'tan çekildiği tarih olan 19 Temmuz 2012 örgütün kuruluş tarihi olarak kabul edilmektedir. Rejim unsurları, ilerleyen günlerde Amude ve Afrin'den de çekilmiş ve söz konusu bölgelerin kontrolü YPG'ye geçmiştir. Haseke ve Kamışlı'da ise; rejim, devlet kurumlarını ve askerî noktaları terk etmemiş, bu bölgeleri YPG ile birlikte kontrol etmeye başlamıştır.¹⁴¹

PKK ile bağıni etkin bir biçimde kullanan PYD, hem eleman ve personel kaynağı açısından hem de eğitim ve lojistik açıdan hiç sorun yaşamadan başlangıç faaliyetlerini rahatça yürütmüştür.¹⁴² 2012 yılından itibaren rejimle savaşıksızın, yalnızca DEAŞ'a karşı savaşıyan YPG, sahada doğrudan müdahalede bulunmak yerine, tabiri caizse kendisine vekil arayan ABD'nin desteğini almaya başlamıştır. Bu sayede YPG uluslararası alanda bir anda meşru bir aktör olarak gösterilmeye çalışılmıştır.

¹³⁹ Buğra Sarı ve Murat Tinas, "İnsanlığa ve Demokrasiye Terör Tehdidi: PKK Örneği", *Polis Akademisi Yayınları*, Rapor No: 16, Eylül 2018, https://www.pa.edu.tr/Upload/editor/files/PKK_Ornegi_Raporu_TR.pdf (Erişim: 20.11.2020)

¹⁴⁰ Hürriyet Gazetesi, "Tel Abyad'da Öz Yönetim İlan Edildi", 22.10.2015, <http://www.hurriyet.com.tr/dunya/tel-abyadda-oz-yonetim-ilan-edildi-40004328>. (Erişim: 09.04.2020).

¹⁴¹ Acun ve Keskin, *PKK'nın Kuzey Suriye Örgütlenmesi PYD-YPG*, s. 27.

¹⁴² Bayram Ali Soner, Ömer Aslan ve Hakan Kıyıcı, *PKK'nın Bölgesel Terör Ağı Yapılanması*, Rapor No: 9, Haziran 2017 Ankara, s. 18.

YPG, sadece Kürtleri temsil etmediklerini ve PKK ile ilişkileri olmadığı iddiasını kanıtlamak için 11 Ekim 2015 tarihinde Haseke’de, Suriye Arap Koalisyonu’nu oluşturan Ceyşül Suvvar, Burkan el Fırat, El Sanadid, El Cezire Tugayları ile Süryanî Askerî Konseyi ve YPG olarak SDG’yi kurduklarını ilân etmişlerdir.¹⁴³ Bu oluşumun kurulmasında ABD’nin rolü yadsınamayacak ölçüde büyüktür. Çünkü SDG’nin kurulmasıyla ABD, kendince sadece müttefiki Türkiye’ye karşı savaşan ve PKK’nın izdüşümü olan YPG’yi desteklemediğini, içinde Kürtlerin yanı sıra Arap, Türkmen ve Süryanî gibi başka etnik unsurların da olduğu bir yapıyı desteklediği tezini uluslararası topluma karşı kullanma fırsatına sahip olmuştur.

Buraya kadar anlatılanlar ışığında baktığımızda, iyi giden Türkiye-Suriye ilişkilerinin; Suriye İç Savaşıyla birlikte bozulduğu, yıllar içinde Suriye içerisinde birçok yasadışı oluşumun otorite boşluğundan yararlanarak kendi emellerini şiddet eylemleriyle gerçekleştirme çabası içerisine girdikleri, bu oluşumlardan özellikle PKK/PYD/YPG ve DEAŞ terör örgütlerinin Türkiye’nin iç güvenliğine karşı eylemler düzenledikleri görülmektedir. Tüm bu yaşananlar neticesinde Türkiye tarafından terör örgütlerine karşı operasyonlar düzenlenmesi gerekliliği ortaya çıkmıştır. Bu kapsamda ilerleyen bölümlerde sırasıyla Fırat Kalkanı, Zeytin Dalı ve Barış Pınarı harekâtlarına değinilecektir.

¹⁴³ Akşam, “PYD, ABD'nin yeni Suriye stratejisine hazırlanıyor”, 12.10.2015, <https://www.aksam.com.tr/dunya/pyd-abdnin-yeni-suriye-stratejisine-hazirlaniyor/haber-451575>. (Erişim: 11.04.2020).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

FIRAT KALKANI HAREKÂTI

3.1.15 TEMMUZ DARBE GİRİŞİMİ SONRASINDA TÜRKİYE’NİN TERÖRLE MÜCADELESİ

Türkiye’nin son dönemde terörle mücadelesini şekillendiren en önemli olay kuşkusuz 15 Temmuz 2016’da gerçekleşen darbe girişimi olmuştur. Türk güvenlik güçleri, darbe girişiminin ardından bir dizi güvenlik sorunuyla karşı karşıya kalmıştır. Bu zorluklardan biri, Türk güvenlik güçlerinin savaşa hazırlığını test eden terör örgütleri olmuştur. Türkiye içinde ve dışında terörle mücadele eden ana güvenlik kurumu olan TSK’da generallerin ve amirallerin %44’ünün darbe girişimine karışmaları nedeniyle ihraç edilmeleri ordunun savaşa hazırlığı konusunda ciddi soru işaretlerine yol açmıştır.¹⁴⁴ Her ne kadar bu denli büyük bir tasfiye TSK’nın gücünü dışarıdan bakanlar için sorgulanır duruma getirse de FETÖ unsurlarının bu şekilde askeriyeden temizlenmesiyle Suriye’ye yönelik harekâtlar mümkün olabilmıştır.

Darbe girişiminden hemen sonra, 22 Temmuz’da, güvenlik güçleri ve sivil vatandaşlar Diyarbakır’da PKK’nın hedefi olmuştur. Bunu; Elazığ, Van, Bitlis, Şırnak ve Artvin’deki saldırılar takip etmiştir. Ayrıca, 20 Ağustos’ta Gaziantep’te DEAŞ tarafından gerçekleştirilen terörist saldırıda 51 sivil yaşamını yitirmiştir. Dolayısıyla Türkiye’nin artık birçok cephede FETÖ, DEAŞ, PKK ve PYD’ye karşı savaşmak zorunda olduğu açıkça görülmüştür. Bunun sonucunda, Türk ordusu Gaziantep’te gerçekleştirilen saldırıya yanıt olarak 24 Ağustos’ta FKH’yi başlatmıştır. Bu, Türkiye’nin sınırlarını korumak ve iç güvenliğine yönelik tehdidi bertaraf etmek için verdiği, uluslararası anlaşmalarla tam uyum içinde olan bir yanıttır. Operasyon sırasında Türk kara birlikleri ABD liderliğindeki koalisyon hava gücüyle desteklenmiştir. Operasyonla Türkiye ulusal güvenliğini korumak konusunda daha agresif olurken, uluslararası gereksinimlere sadık kalacağına dair açık bir sinyal göndermiştir. Aynı zamanda FKH’yle, TSK’nın FETÖ sonrası

¹⁴⁴ Nejdett Özçelik, Rifat Öncel ve Sibel Düz, “One Year After July 15 Turkey’s Fight Against Terrorism”, *SETA Analiz*, July 2017, No:36, <https://www.setav.org/en/one-year-after-july-15-turkeys-fight-against-terrorism/> (Erişim: 17.11.2020).

dönemde güç kaybettiği zannı da bizzat sahada gösterilen başarı ile çürütülmüştür. Operasyon aynı zamanda, müttefik ülkelere, Türkiye'nin DEAŞ ve bölgedeki diğer terörist gruplarla mücadelede güvenilirliğini yeniden teyit etmesine vesile olmuştur. Türk askerlerinin Suriyeliler tarafından sevinçle karşılanması da Türkiye'nin bölgedeki yumuşak gücünü arttırmış ve ülkenin gelecekte özellikle Suriye ve Irak'ta askerî operasyonlara girişme ihtimalini yükseltmiştir.¹⁴⁵

3.2.HAREKÂTIN TEMEL HEDEFLERİ, BÖLGESİ VE TÜRKİYE'Yİ BU BÖLGEYE OPERASYON YAPMAYA İTEN TEMEL SEBEPLER

Kıbrıs Barış Harekâtı'ndan sonra, TSK tarafından alan tutma amacıyla yapılmış ikinci askerî operasyon olarak gösterilebilecek Fırat Kalkanı Harekâtı, Türk dış politikasında devlet refleksini anlamak açısından, Kıbrıs Barış Harekâtı ile birçok ortak noktaya sahiptir. Kıbrıs Barış Harekâtı'nda da olduğu gibi, tehdit seviyesi Türkiye'nin ulusal çıkarlarıyla ters düşecek şekilde Türkiye'nin Suriye sınırında yer alan bölgeleri de içeren bir terör devleti kurulma gayesine karşı yapılmıştır.¹⁴⁶ Bu amacı güden DEAŞ'ın, bunun için meşru olmayan yollarla ve terör eylemleri çerçevesinde hareket ettiği uluslararası alanda da herkesçe bilinmektedir.

DEAŞ karşıtı koalisyonun kurulmasından sonra, söz konusu örgüte karşı yalnızca hava harekâtı düzenlenmesinin yeterli olamayacağı ve kara harekâtına da ihtiyaç duyulduğu fikri, Türkiye tarafından birçok defa koalisyon ortağı olan ülkelere iletilmiştir.¹⁴⁷ Bu konuda beklediği desteği bulamayan Türkiye, Halep/Karakozak'ta yer alan Süleyman Şah'a ve iki askerine ait naaşlar ile türbeyi korumakla görevli 40 Türk askerini almak amacıyla, sınırdan 37 km. içeriye girerek 21 Şubat 2015'te

¹⁴⁵ Ayşe Sözen Usluer, "The July 15 Failed Coup Attempt and Its Implications for Turkish Foreign Policy", *BİLİG*, Autumn 2016, Number:79, 23-44, s.38-39.

¹⁴⁶ Edebalı Murat Akça, *Objektif Ulusal Çıkar Kavramı: Kıbrıs Barış Harekâtı Ve Fırat Kalkanı Harekâtı*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2018, s. 68.

¹⁴⁷ Star, "Erdoğan: Kara Harekâtı gerekli", 27.09.2014, <https://www.star.com.tr/politika/erdogan-kara-harekati-gerekli-haber-945086/>, (Erişim: 27.05.2020); Aljazeera Turk, "Erdoğan: Adım atılacak, zamanı belli değil", 19.11.2015, <http://www.aljazeera.com.tr/haber/erdogan-adim-atilacak-zamani-belli-degil> (Erişim: 27.05.2020)

Süleyman Şah Operasyonu ile türbeyi Türkiye'ye 253 mt. uzaklıkta bulunan Suriye'nin Eşme köyüne taşımıştır.¹⁴⁸

Türkiye, Fırat Kalkanı Harekâtı'na bir anda karar vermemiş, uzun süren bir hazırlık süreciyle operasyona karar verilmiştir. Suriye'de faaliyet gösteren ve Türkiye'ye karşı tehdit olarak görülen terör örgütlerine yönelik olarak yürürlüğe konulan ve 16 Ekim 2012'de Resmî Gazete'de yayınlanan Suriye Tezkeresi, 2013'te bir defa uzatılmış; 2014 yılında ise ortak bir tezkerede birleştirilmiştir. Söz konusu tezkere o günden bu yana her sene uzatılarak güncel olarak yürürlükte tutulmaktadır.¹⁴⁹

Suriye'de dokuz yıldır devam eden iç savaşta yüz binlerce insan hayatını kaybetmiş, milyonlarca insan ise göç etmek zorunda kalmıştır. Elbette başta Türkiye olmak üzere özellikle Suriye'nin komşu ülkeleri de bu ortamdan oldukça fazla etkilenmiştir. Öyle ki devlet otoritesinin kalmadığı, kaldığı iddia edilse bile bu otoritenin halka karşı şiddet eylemleriyle ayakta durmaya çalıştığı Suriye'de yasadışı yeni oluşumlar ortaya çıkmıştır. Bunlardan en bilineni olan ve bugün artık tamamen bitirildiği yeni yeni konuşulmaya başlanan DEAŞ; o dönem Türkiye içinde terörist faaliyetler düzenlemesi, bu eylemleri de Suriye'den organize etmesi, ayrıca sınırda ele geçirdiği bölgelerden saldırı riskinin artması nedeniyle Türkiye'nin hedefe aldığı terör örgütleri arasında yerini almıştır.

Fırat Kalkanı Harekâtı ile Türkiye Suriye'nin kuzeyinde kendi sınırlarını terör tehdidine karşı korumak amacıyla güvenli bölge tesis etmeyi amaçlamıştır. Bunun

¹⁴⁸ Habertürk, "Türk Ordusu'ndan Süleyman Şah Türbesi için sınır ötesi operasyon!", 22.02.2015, <https://www.haberturk.com/dunya/haber/1045770-turk-ordusundan-suleyman-sah-operasyonu/> (Erişim: 27.05.2020)

¹⁴⁹ Resmî Gazete (2016), Türkiye'nin Ulusal Güvenliğine Yönelik Terör Tehdidi ve Her Türlü Güvenlik Riskine Karşı Uluslararası Hukuk Çerçevesinde Gerekli Her Türlü Tedbiri Almak, Irak ve Suriye'deki Tüm Terörist Örgütlerden Ülkemize Yönelebilecek Saldırıları Bertaraf Etmek ve Kitlesel Göç Gibi Diğer Muhtemel Risklere Karşı Ulusal Güvenliğimizin İdame Ettirilmesini Sağlamak İçin Hudut, Şümül, Miktar ve Zamanı Hükümetçe Takdir ve Tayin Olunacak Şekilde, Gerektiğinde Türk Silahlı Kuvvetlerinin Yabancı Ülkelere Gönderilmesi, Yabancı Silahlı Kuvvetlerin Türkiye'de Bulunması ve Bu Kuvvetlerin Hükümetin Belirleyeceği Esaslara Göre Kullanılması ile Hükümet Tarafından Belirlenecek Esaslara Göre Gerekli Düzenlemelerin Yapılması İçin Türkiye Büyük Millet Meclisinin 03.09.2015 Tarihli ve 1098 Sayılı Kararıyla Hükümete Verilen Bir Yıllık İzin Süresinin Anayasa'nın 92'nci Maddesi Uyarınca 02.10.2016 Tarihinden İtibaren 30.10.2017 Tarihine Kadar Uzatılmasına Dair Karar, 2 Ekim 2016 tarih ve 29845 sayılı Resmî Gazete, <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2016/10/20161002-6.pdf> (Erişim: 27.05.2020)

için de o dönem MGK toplantısı sonrası harekâtın amaçlarını deklare eden sekiz maddelik bir basın açıklaması¹⁵⁰ yayınlanmıştır.

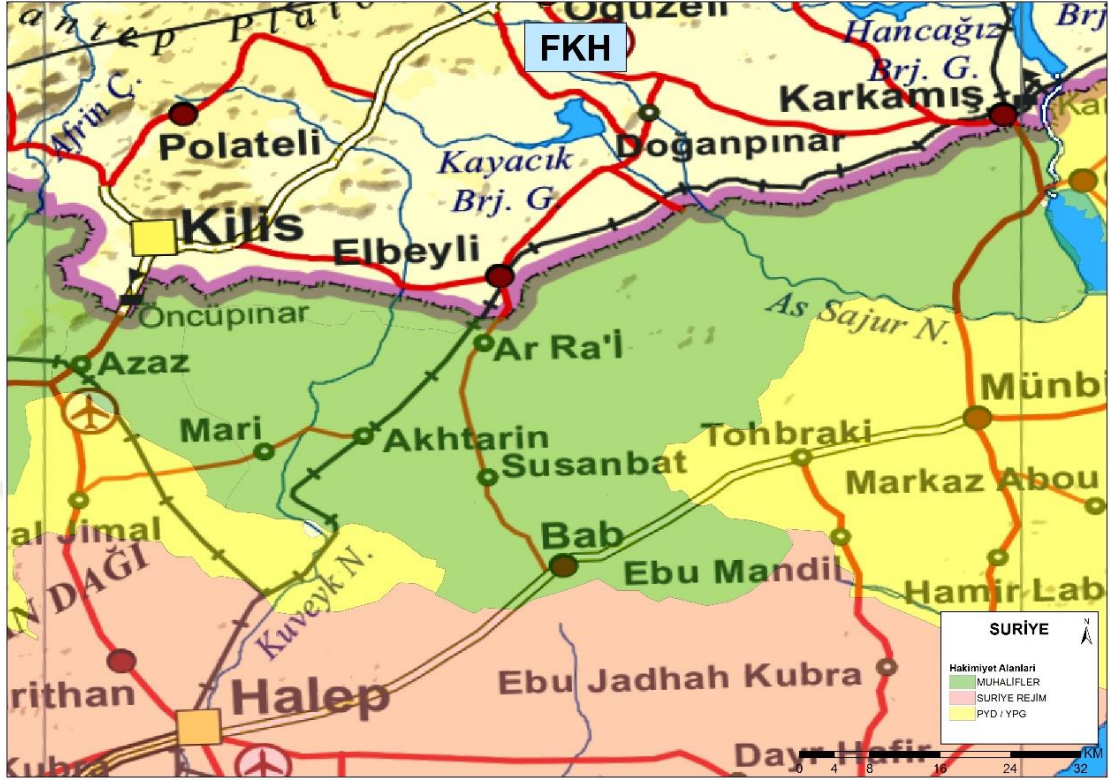
Türkiye, özellikle 2016 yılının başlarında DEAŞ'ın Türkiye'ye yönelik eylemlerinin artması, PKK/KCK-PYD/YPG terör örgütünün, 12 Ağustos 2016 tarihinde Mûmbiç'i ele geçirerek Türkiye sınır hattı boyunca kurmayı planladığı terör örgütü yapılanması sürecinin hız kazanması; aynı zamanda DEAŞ terör örgütünün Türkiye sınırları içerisindeki eylemlerinin giderek artması üzerine; sınır güvenliğini sağlamak, DEAŞ ile mücadelede koalisyon güçlerine destek vermek, DEAŞ kontrolünde bulunan bölgelerin başka bir terör örgütü olan PYD/YPG tarafından ele geçirilmesini engellemek, Suriye'nin toprak bütünlüğüne katkı sağlamak ve zorla yerlerinden edilen yerel halk için güvenli bölge oluşturulması amacıyla 24 Ağustos 2016 günü Fırat Kalkanı Harekâtı'nı başlatmıştır. Aynı gün Cerablus, DEAŞ'tan temizlenerek özgürleştirilmiş ve DEAŞ unsurları El Bab'a çekilmiştir.

Türkiye destekli muhalif gruplar, 27-29 Ağustos 2016 tarihlerinde Cerablus güneyinde PYD/YPG'ye karşı icra ettikleri operasyonlarda ise toplam 20 köyü PYD/YPG'den kurtarmıştır. Böylece muhalif gruplar, Cerablus ile Sacur Nehri'nin kuzeyi arasında kalan 400 km²'lik bölgeyi kontrol altına almıştır. 28 Ağustos 2016 tarihinde ABD tarafından Türkiye'ye PYD/YPG unsurlarının Fırat'ın doğusuna çekileceğinin garanti edilmesi üzerine bu bölgeye yapılan harekât, Mûmbiç'e 12 km. kala durdurulmuştur. Bugünkü hâliyle Sacur Nehri, PYD/YPG ile muhalifler arasında sınır hattını oluşturmaktadır.

Harekât toplam dört aşamada icra edilmiştir. İlk aşamada Cerablus-Sacur Nehri arasındaki kısım 24-28 Ağustos 2016 tarihleri arasında gerçekleştirilmiş, ikinci aşamada Çobanbey ile Dabık arasındaki bölgenin DEAŞ unsurlarından arındırılması amacıyla 3 Eylül-16 Ekim 2016 tarihleri arasında yürütülmüş, üçüncü aşamada El Bab-Dabık arasında kalan bölgeye 17 Ekim-20 Aralık 2016 tarihleri arasında yapılmış ve son aşamada ise DEAŞ'ın o dönem en büyük kalelerinden biri olarak görülen El Bab'a 21 Aralık 2016-30 Mart 2017 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir.

¹⁵⁰ T.C. Millî Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliği Resmî İnternet Sayfası, "30 Kasım 2016 tarihli MGK toplantısı Basın Açıklaması", <https://www.mgk.gov.tr/index.php/30-kasim-2016-tarihli-toplanti>, (Erişim: 18.06.2020)

Resim 1: Fırat Kalkanı Harekâtı Bölgesi¹⁵¹

Operasyon kapsamında, ilerleyen dönem içerisinde Cerablus-Çobanbey hattı birleştirilmiş ve 1 Eylül 2016 tarihinde üç yerleşim birimi arasında kalan alan DEAŞ'tan arındırılmıştır. FKH kapsamında; Gaziantep-Kilis sınır hattının güvenliğinin sağlanması, akabinde 19 Eylül 2016'da Mare-Azez-Çobanbey hattının temizlenmesi, son olarak 24 Şubat 2017 tarihinde sınıra 30 km. uzaklıkta bulunan ve DEAŞ'ın Suriye'deki önemli üs merkezlerinden birisi olan El Bab bölgesinde de kontrol sağlanması neticesinde harekât 29 Mart 2017 tarihinde sona ermiştir.

FKH, 31 Mart 2017 tarihinde başarı ile neticelendirilmiştir. TSK ve ÖSO tarafından, FKH kapsamında 2.015 km² alanda 243 meskûn mahalde kontrol sağlanmıştır. Operasyon süresince 67 TSK personeli şehit olmuş, 429 TSK personeli yaralanmış, muhaliflerden ise 1.232 kişi şehit olurken 4.000 kişi yaralanmıştır. Harekâtın sonunda DEAŞ terör örgütü unsuru 2.647 kişi etkisiz hâle getirilirken 413 kişi yaralanmış, 7'si sağ olarak ele geçirilmiş, PKK/PYD/YPG terör örgütünden ise

¹⁵¹ ArcMap programı üzerinden yeniden düzenlenerek oluşturulmuştur.

452 kişi etkisiz hâle getirilirken 33 kişi yaralanmış, 11 kişi sağ olarak ele geçirilmiştir.¹⁵²

3.3.HAREKÂTIN SİYASÎ BOYUTU

FKH'nin DEAŞ'ın Türkiye açısından bir iç güvenlik sorunu olarak görülmesi, söz konusu terör örgütünün Suriye sınırından Türkiye'ye karşı saldırılar düzenlemesi ve bu tehdidin giderek artması neticesinde Türkiye'nin siyasî karar alıcı mekanizmaları tarafından bir zorunluluk sonucunda düzenlendiği değerlendirilmektedir.

Türkiye, harekâtı düzenleyerek öncelikle iç kamuoyunda DEAŞ'ın Türkiye'ye yönelik yasadışı ve saldırgan faaliyetlerinin durdurulması konusundaki hassasiyetine karşı kayıtsız kalmayarak siyasî açıdan hedefine ulaşmıştır. İkinci olarak ise kendi sınırında yuvalanma girişiminde bulunmayı amaçlayan her türlü terör örgütüne karşı tepkisiz kalmayacağını göstererek, bahse konu örgütleri caydırmayı hedeflemiştir. Son olarak da DEAŞ karşıtı koalisyon içinde olması nedeniyle DEAŞ'a karşı düzenlenen bu harekâtla üzerine düşeni yerine getirmiştir.

FKH, siyasî açıdan bakıldığında özellikle dış politika noktasında Türkiye'ye büyük ölçüde itibar kazandırmıştır. Türkiye, bu harekâtla yalnızca kendi sınırlarında bir iç güvenlik tehdidi olarak ortaya çıkan DEAŞ terör örgütünü etkisizleştirmekle kalmamış, aynı zamanda bir NATO ülkesi olması sebebiyle de NATO'nun sınırlarını da DEAŞ'tan temizlemiştir.

Öte yandan Suriye içerisinde bir terör devleti kurduğunu iddia eden DEAŞ varlığının sona erdirilmesi, aynı zamanda Türkiye'nin Suriye'nin toprak bütünlüğüne ve DEAŞ'ın hâkim olduğu bölgelerdeki Suriye halkının güvenliğine verdiği önemi göstermektedir. Bu da Türkiye'nin FKH ile Suriye'nin topraklarında işgal amacıyla değil, Suriye halkının güvenliğini tesis etmek amacıyla bulunduğunu göstermektedir.

Harekâta yalnızca operasyon aşaması yönünden değil, harekât sonrasında Türkiye'nin kurtarılan bölgelerde gerçekleştirdiği insanî yardım, yerel meclislerin oluşturulması, yerel polis gücü ve adli makamların tesisi konusunda danışmanlık

¹⁵² Milliyet, "Fırat Kalkanı Harekâtının 216 günlük bilançosu", 30.03.2017, <https://www.milliyet.com.tr/gundem/firat-kalkani-harekatinin-216-gunluk-bilancosu-2423279>, (Erişim: 29.05.2020)

hizmeti verilmesi vb. faaliyetleri de içine alarak bir bütün olarak bakıldığında da bölgede istikrarın sağlanmasına yönelik adımların atıldığı görülmektedir.

3.4.ASKERÎ BAKIMDAN FIRAT KALKANI HAREKÂTI

FKH, müşterek harekât düzeniyle, başka bir deyişle aynı anda TSK'nın birçok muhtelif gücünün bir araya getirilmesiyle uygulanmıştır.¹⁵³ Bu yönüyle harekât düzenlenirken TSK inisiyatifi kendi elinde tutarak DEAŞ'a hareket alanı bırakmamış, kendi gücünü kabul ettirmiştir. Aynı zamanda birden fazla harekât unsuruna sahip olması sayesinde DEAŞ'ın cevap verme arayışlarını bertaraf etme fırsatına sahip olmuştur. Bu açıdan FKH'nin operasyonel ve taktik yönden başarılı yürütüldüğü söylenebilir.

FKH ile büyük bir alanın kontrol edilmesine öncülük eden TSK, ilerleyen dönemlerde terör örgütlerinin yeniden bölgede yuvalanmasını engellemek amacıyla alan hâkimiyeti sağlamayı hedeflemiştir.

Harekât gerçekleştirilirken müşterek askerî unsurların bir arada kullanılmasının yanı sıra Suriye muhalefetine askerî kanadı olan ÖSO da harekâta dâhil edilmiş ve TSK ile ÖSO arasında koordinasyon mekanizması da devreye sokulmuştur. TSK içinden Özel Kuvvetler Komutanlığı'na bağlı birlikler ve komando taburları harekâta yaklaşık 4 bin askerle görev alırken; ÖSO içinde ise Sultan Murat kütlesi (Sultan Murat Tümeni, Hamza Tümeni, Suvvar Cezîre, Sukurul Şimal, Süleyman Şah Tugayı, Sultan Osman Tugayı, Mustafa Alayı, Fatih Sultan Mehmet Tugayı, Mutasım Tugayı, 23. Tümen); Feylak Şam kütlesi (Feylak Şam, Ahrarı Şarkıyye, Safva İslamiyye, 5. Alay, Raad El Şimal, Nureddin Zengi) ve Cephetül Şamiyye kütlesi (Cephetül Şamiyye, 51. Tugay) olmak üzere toplam üç kütle içinde yaklaşık 11 bin askerle harekâta yer almıştır.¹⁵⁴

Harekâtın icrası sırasında, harekâta görev alan tüm unsurlar bir merkezden koordinasyon içerisinde yönlendirilmiş, düşman hedeflerine yönelik kara ve hava gücünün yanı sıra ateş destek vasıtalarıyla operasyon yürütülmüştür. Bunun yanında

¹⁵³ Murat Yeşiltaş, Merve Seren ve Necdet Özçelik, "Fırat Kalkanı Harekâtı: Harekâtın İcrası, İstikrarın Tesisi ve Alınan Dersler", *SETA Raporu*, No: 91, 2017, s. 19.

¹⁵⁴ Yeşiltaş, Seren ve Özçelik, "Fırat Kalkanı Harekâtı: Harekâtın İcrası, İstikrarın Tesisi ve Alınan Dersler", s. 22.

istihbarat paylaşımı, lojistik, insanî yardım vb. faaliyetlerin yürütülmesi maksadıyla devletin ilgili kurum ve kuruluşları da harekâta destek vermiştir.

Operasyonun stratejik ve taktik açıdan gerçekleştirilmesi amacıyla ÖSO ve komando birliklerinin organize bir biçimde hareket etmesi amacıyla, ilk etap olan Cerablus'a düzenlenen harekâta tüm müşterek güç organlarını kapsayan bir TKG görev yürütmüştür. Harekâta ilerleme sağlanması ve açılan cephelerin artması ile birlikte görev alan TKG sayısı da artırılmıştır. Bu amaçla zırhlı ve mekanize olmak üzere üç muharip bölüğün yanı sıra bir keşif takımı, bir havan takımı, bir ikmal takımı, bir bakım takımı ve bir sıhhiye takımından TKG oluşturulmuştur.¹⁵⁵

FKH neticesinde DEAŞ unsurları Türkiye sınırından 40 km. dışarıya uzaklaştırılmıştır. Türkiye destekli muhalifler DEAŞ'a karşı yürütülen mücadelede özgüven kazanmış, DEAŞ'ın bitirebileceği fikrine sahip olmuşlar, uluslararası kamuoyunda oluşturulmaya çalışılan "DEAŞ ile sadece PKK/PYD/YPG'nin mücadele ettiği" propagandasını etkisiz hâle getirmişlerdir. Özellikle El Bab'ın ele geçirilmesiyle birlikte o dönem için muhaliflerin Halep'e ilerleme ihtimali, Suriye rejimi üzerinde baskıya sebep olmuştur. Ayrıca Azez-Cerablus arasındaki sınır hattının DEAŞ'tan temizlenmesi, YTS'lerin sınırdan geçişlerinin engellenmesi noktasında yürütülen çalışmalara önemli oranda katkı sağlanmıştır.

Harekât sonucunda PYD/YPG tarafından Akdeniz'e ulaşma amacıyla Türkiye sınırında oluşturulması hayal edilen koridora engel olunmuş ve bahse konu terör örgütüne yönelik olarak gözdağı verilmiştir. Fakat ABD tarafından PYD/YPG'nin Fırat'ın doğusuna çekileceği sözü yerine getirilmemiştir. Terör örgütü, Tel Rıfat ve Mümbiç'te faaliyet göstermeye devam etmiştir. Belki de FKH ile Türkiye'nin ulaşamadığı tek hedefi bu olmuştur.

3.5.FIRAT KALKANI HAREKÂTININ HUKUKİ DEĞERLENDİRMESİ

Fırat Kalkanı Harekâtı, başta DEAŞ olmak üzere Suriye sahasında faaliyet gösteren terör örgütlerinin bertaraf edilmesi ve sınır güvenliğinin sağlanması maksadıyla BM sözleşmesinin 51. maddesindeki meşru müdafaa hakkı çerçevesinde

¹⁵⁵ A.g.e., s. 23.

gerçekleştirilmiştir.¹⁵⁶ FKH, özellikleri itibarıyla hukukî açıdan sık sık tartışılmıştır. Türkiye'nin kendi toprakları dışında askerî müdahale gerçekleştirmesi uluslararası hukuk açısından incelenmiştir.

11 Eylül saldırıları sonrasında BM Güvenlik Konseyi, aldığı 1368 sayılı kararında “*BM Sözleşmesiyle uyumlu olarak bireysel ve toplu halde meşru müdafaa hakkını tanıyarak*” ifadesiyle terörist eylemlere yönelik olarak da meşru savunma hakkının (BM Sözleşmesi 51. Maddenin) uygulanabileceğini kabul etmiştir.¹⁵⁷ Bu kararlar neticesinde devletler terör saldırılarına karşı da meşru müdafaa haklarına dayanak bulabilmişlerdir.

Bilindiği üzere Suriye İç Savaşının uzamasıyla devlet otoritesinin ülke genelinde kaybedilmesi, terör örgütlerinin hareket kabiliyetini artırmıştır. DEAŞ'ın Türkiye'ye karşı saldırılarını artırarak sürdürmesi FKH'de Türkiye'nin meşru müdafaa hakkını kullandığını göstermektedir. Bu açıdan FKH'nin hedefinin doğrudan terör örgütleri olduğu, Suriye devleti ve Suriye'nin toprak bütünlüğüne yönelik olarak yapılmadığı söylenebilir.¹⁵⁸

Her ne kadar Beşşar Esed, FKH'yi ülkesinin egemenliğine ve uluslararası hukuka aykırı bir operasyon olarak yorumlasa da¹⁵⁹ Türkiye, her fırsatta harekâtın Suriye topraklarının terörden temizlenmesi amacıyla gerçekleştirildiğini, Suriye'nin toprak bütünlüğünün savunulduğunu ve bu hususun Türkiye'nin kırmızı çizgisi olduğunu vurgulamıştır.

Meşru müdafaa hakkının kullanılmasında güç kullanımının sınırlarını çizen acil olma, gereklilik ve orantılılık ölçütleri Türkiye tarafından sağlanmıştır. Türkiye'nin hem Suriye sınırından hem de Türkiye içinde durmaksızın ve artan bir biçimde terör saldırılarına maruz kalması acillik kriterini; Suriye Devletinin kendi sınır bölgesinde hâkimiyet sağlayamaması ve terör örgütlerinin engellenmesi konusunda barışçıl bir yol bulunmaması gereklilik kriterini; harekât sırasında

¹⁵⁶ İhlas Haber Ajansı, “TSK'dan, Fırat Kalkanı Harekâtı'yla İlgili Açıklama”, 05.09.2016, <https://www.ihb.com.tr/haber-tdskdan-firat-kalkani-harekatiyla-ilgili-aciklama-585118/>, (Erişim: 27.05.2020)

¹⁵⁷ Tamer Kaşıkçı, “Küresel Terörizm ve Birleşmiş Milletler Sistemi”, *The Turkish Yearbook of International Relations*, Cilt: 47, 2016, s. 9-10.

¹⁵⁸ Süleyman Sırrı Terzioğlu, “Uluslararası Hukuk Açısından Fırat Kalkanı Harekâtının Meşruluğu Sorunu”, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, Sayı: 134, 2018, s. 620.

¹⁵⁹ BBC, “Esed: Fırat Kalkanı Operasyonu İşgal”, 14.10.2016, <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-37643394>, (Erişim: 28.05.2020)

TSK'nın sivillerin zarar görmemesi konusunda büyük bir hassasiyetle hareket etmesi ise orantılılık kriterini karşılamıştır.¹⁶⁰

BMGK'nın uluslararası terörle mücadeleye yönelik olarak 2014 tarihli 2170 sayılı kararının en dikkat çeken özelliği DEAŞ'ı ve El Nusra'yı isim vererek birer terör örgütü olarak belirtmesidir. Bu karar diğer BMGK kararlarından bu yönüyle daha spesifik bir yaklaşıma sahiptir. Bu kararda DEAŞ ve El Nusra'nın dünya çapında terör eylemlerinde bulunarak insan hakları ihlallerine ciddi ölçüde neden oldukları dile getirilmiştir.

2014 tarihli 2178 sayılı kararla da ilk kez “yabancı terörist savaşçı (foreign terrorist fighters)” kavramı uluslararası hukukta yer almıştır. YTS'lere karşı devletlerce önlemler alınması için tavsiyelerde bulunulmuş ve böylece devletlere bu konuda sorumluluk tevdi edilmiştir.

Paris'te 2015 yılında gerçekleştirilen DEAŞ saldırılarından sonra BMGK'de alınan 2249 sayılı kararla DEAŞ ve El Nusra ile mücadele için, söz konusu terör örgütlerinin eylemleri ve bu örgütlere mensup şahıs ve gruplar uluslararası topluma birer tehdit olarak gösterilmiştir. Yine bu kararda 2178 sayılı kararda olduğu gibi devletlerden bahse konu terör örgütlerine karşı önlem almaları istenmiştir.

BMGK bünyesinde bu kararların alınması tüm devletlere terörle mücadelede askerî operasyon yetkisi vermiştir. Türkiye'nin de kendi güvenliğini tehdit eden DEAŞ'a karşı FKH'yi gerçekleştirirken bu karardan yetki aldığı apaçık ortadadır. Ayrıca mezkûr kararlarda DEAŞ'ın terör örgütü olarak doğrudan ismi telaffuz edilerek yer alması da FKH'nin gerekçelerinden olmuştur.

Bu kapsamda Türkiye FKH'yi gerçekleştirirken başta meşru müdafaa hakkı olmak üzere; uluslararası hukukun kendisine tanıdığı yetki çerçevesinde yalnızca terör örgütlerini hedef olarak almış, sivillerin zarar görmemesi adına azami derecede hassasiyet göstermiş, Suriye'nin toprak bütünlüğünün sağlanmasını ve yerinden edilmiş göçmenlerin yurtlarına dönmesini amaçlamıştır.

FKH ile başladığı söylenebilecek olan Türkiye'nin sınır ötesi terörle mücadele operasyonları, ülkemizin temel güvenlik kaygılarından olan ve Suriye'yi güvenli liman olarak kabul eden PKK ile devam etmiştir. Bu kapsamda ilk olarak

¹⁶⁰ Fatma Taşdemir ve Adem Özer, “Kuvvet Kullanma Hukuku Açısından Fırat Kalkanı Operasyonu”, *Akademik Hassasiyetler Dergisi*, Cilt: 4, Sayı: 7, 2017, s. 64.

Zeytin Dalı, akabinde Barış Pınarı operasyonları yapılmış olup, amaç terörle mücadeleyi etkin bir şekilde hem yurt içi hem de yurt dışında sürdürmektedir. İlerleyen bölümlerde söz konusu operasyonlar detaylı bir şekilde irdelenecektir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ZEYTİN DALI HAREKÂTI

4.1.HAREKÂTIN TEMEL HEDEFLERİ, BÖLGESİ VE TÜRKİYE'Yİ BU BÖLGEYE OPERASYON YAPMAYA İTEN TEMEL SEBEPLER

PKK/KCK-PYD/YPG terör örgütü, 2011 yılında Suriye’de yaşanan iç savaştan ve bölgenin etnik yapısından istifade ederek 2012 Mayıs-Ağustos ayları içerisinde Afrin’i rejim kontrolünden alarak Türkiye sınırına yerleşmiştir. Böylece Afrin, terör örgütü için geniş bir alana yayılan eğitim ve barınma merkezine dönüşmüştür. Bölgede terör örgütü tarafından 2014 yılında sözde kanton ilân edilmiştir.¹⁶¹

Resim 2: Zeytin Dalı Harekâtı Bölgesi¹⁶²

¹⁶¹ Adnan Kara, “Ortaçağ Haçlı Kontluklarından Günümüz Suriye Kantonlarına: Bir Değerlendirme”, *Akademik Platform İslami Araştırmalar Dergisi*, 2019, Sayı: 3, s. 326.

¹⁶² ArcMap programı üzerinden yeniden düzenlenerek oluşturulmuştur.

Halep iline bağılı bir ilçe olan Afrin, Suriye'nin kuzeybatısında yer almaktadır. Söz konusu ilçenin; Cinderes, Racu, Şerran, Şeyh Hadid, Mabatlı ve Bülbül olmak üzere toplam altı beldesi bulunmaktadır.

Bir önceki bölümde ifade edildiği üzere TSK ve ÖSO tarafından FKH başarılı bir şekilde sonuçlandırılmıştır. Bu harekât neticesinde bölgede DEAŞ varlığı sona erdirilmiş, ayrıca Azez-Cerablus hattının kontrolünün muhaliflerin eline geçmesiyle PYD/YPG hâkimiyetindeki iki bölge olan Mûmbiç ve Afrin arasında kalan bölgenin teröristler tarafından birleştirilmesine engel olunmuştur.

ABD iç savaş esnasında otorite zayıflığıyla hızla hâkimiyet alanını genişleten DEAŞ ile mücadele adına, PKK ile bağı olmadığını iddia ederek PYD/YPG'yi desteklemiştir. Bu durumun Türkiye'nin iç güvenliğine tehdit oluşturması, bir terör örgütünü bitirmek bahanesiyle başka bir terör örgütünün desteklenmesi, Hatay sınırında yer alan Amanos Dağları aracılığıyla teröristlerin Türkiye'ye geçiş yapmaları, sınırdaki yerleşim yerlerine ayırım yapmaksızın YPG tarafından taciz atışlarında bulunulması gibi nedenler Türkiye tarafından Afrin'e bir operasyon yapılması zarureti doğurmuştur.

Bu kapsamda; Türkiye sınırında teşkil edilebilecek olası terör koridorunun önüne geçmek, sözde “devlet/kanton” yapılanmasını bitirmek, Afrin'de istikrarı sağlayarak güvenli bir ortam oluşturmak ve Suriye halkını terör örgütlerinin baskısından kurtarmak maksadıyla¹⁶³ 20 Ocak 2018 tarihinde ZDH'yi başlatmıştır. Söz konusu harekâtın nedenleri Cumhurbaşkanlığı tarafından 10 maddelik soru-cevap şeklindeki bir duyuruyla açıklanmıştır.¹⁶⁴

Bu duyuruyla;

- i. *Zeytin Dalı Harekâtı'nın Türkiye'nin ulusal güvenliğini korumak amacıyla BM Sözleşmesinin 51'inci maddesi çerçevesinde TSK tarafından Suriye'nin Afrin bölgesindeki PKK/KCK-PYD/YPG ve DEAŞ hedeflerine yönelik düzenlenen bir operasyon olduğu,*
- ii. *Türkiye'nin, 2011'de Suriye'de başlayan iç savaş koşullarından faydalanarak terör eylemlerini artıran DEAŞ, PKK/KCK-PYD/YPG gibi*

¹⁶³ Genelkurmay Başkanlığı Resmî İnternet Sayfası, “Türk Silahlı Kuvvetleri Genelkurmay Başkanlığı Basın Açıklaması”, 20.01.2018, http://www.tsk.tr/Basin_Faaliyetleri/BA_47 (Erişim: 17.06.2020).

¹⁶⁴ TRT Haber, Cumhurbaşkanlığı'ndan Zeytin Dalı Harekâtı'yla ilgili 10 soruya 10 cevap, 26.01.2018, <https://www.trthaber.com/haber/gundem/cumhurbaskanligindan-zeytin-dali-harekatiyla-ilgili-10-soruya-10-cevap-347860.html>, (Erişim: 16.06.2020).

terör örgütlerinin doğrudan hedefinde olduğu ve Suriye kaynaklı terör saldırılarında 2015-2017 yılları arasında 316 sivilin hayatını kaybettiği, 2017-2018 arası dönemde Suriye sınırından Türkiye'ye 700'den fazla saldırı düzenlendiği,

- iii. Harekât ile Afrin'de yerlerinden edilen mültecilerin anavatanlarına güvenli bir şekilde geri dönüşünün sağlanmasının hedeflendiği, herhangi bir dine veya etnik gruba karşı bir harekât yürütülmediği,*
- iv. ZDH kapsamında gerçekleştirilen operasyonların, terör kaynaklı güvenlik tehdidi ortadan kalkıncaya kadar devam edeceği, Suriye'nin toprak bütünlüğünün korunması ve terör unsurlarının tam olarak etkisiz hale getirilmesinin harekâtın nihai hedefleri olduğu,*
- v. Harekâta görev alan tüm askerî unsurların, sivillerin zarar görmemesi için faaliyetlerini olağanüstü bir hassasiyetle sürdürdüğü, buna ek olarak terör örgütlerinin zulmünden kaçarak yerlerinden edilen siviller için Türkiye Cumhuriyeti tüm kurumlarıyla din, dil, ırk ayrımı gözetmeksizin sahada insanî yardım faaliyetlerini devam ettirdiği,*
- vi. DEAŞ'ın, harekâtın önemli hedeflerinden biri olduğu, PKK/KCK-PYD/YPG ve DEAŞ'ın sanıldığı aksine iş birliği yaptığı, harekât başladıktan sonra Afrin'de PYD/YPG'nin Türkiye'ye karşı savaşması şartıyla DEAŞ'lı teröristleri serbest bıraktığı,*
- vii. Harekât ile NATO'nun güney sınırlarının korunmakta olduğu, terör unsurlarının Avrupa'ya geçişinin önleneyeceği, Suriye'deki hadiselerden dolayı oluşacak düzensiz göçün önüne geçileceği,*
- viii. Bölgede güven ve istikrarın sağlanmasının yeni akımları engelleyeceği, FKH sonrasında olduğu gibi ZDH sonrasında da Suriyeli mültecilerin geri dönüşlerine de olanak sağlayacağı,*

hususlarına değinilmiştir.

Harekâtın ilk günü olan 20 Ocak 2018 tarihinde ilk olarak terör örgütü PYD/YPG tarafından kullanılan, önceden belirlenmiş mevzi, tünel, eğitim kampı ve karargâhlara ait hedefler, Türk Hava Kuvvetlerince hedef alınarak imha edilmiştir. Akabinde TSK ve ÖSO'ya bağlı kara birlikleri tarafından 21 Ocak 2018 tarihinde Türkiye-Suriye sınır hattından Afrin'e yönelik ileri harekât başlatılmıştır. Yaklaşık iki ay süren ZDH, 18 Mart 2018 tarihinde sona ermiştir. Bu kapsamda Afrin bölgesinde toplam 2.265 km² alan kontrol altına alınmıştır.

Harekâtın hemen öncesinde üç kolordu altında birleşen ÖSO; toplam 28 ÖSO grubundan yaklaşık 12.000 savaşçıyla ZDH’de aktif olarak görev almış ve TSK unsurlarına eşlik etmiştir. Harekât neticesinde TSK toplam 54 Şehit ve 234 yaralı; ÖSO ise 477 Şehit ve 776 yaralı vermiştir. TSK’nın ZDH’de verdiği zayıatların en önemli sebeplerinden birisi sivil unsurların zarar görmemesi için gösterilen yüksek hassasiyettir. RF, ABD, İran gibi devletlerin Suriye’de gerçekleştirdiği operasyonlara bakıldığında; söz konusu devletlerin hedef aldıkları bölgelerde kendi düşman unsurlarına atış yaparken sivil unsur kaybını dikkate almadıkları gözlemlenmiştir. TSK ise düzenlediği operasyonlar sırasında sivil kaybı yaşanmaması için büyük bir dikkat gösterdiği ise terör unsurları tarafından iyi bilinmektedir. Bu nedenle PKK/YPG unsurları, sivilleri canlı kalkan olarak kullanmış yer yer sivil kılığında saldırılar düzenlemiştir. Öte yandan harekâtın kış aylarında yapıldığı göz önünde bulundurulduğunda, TSK’ca verilen zayıatların da genellikle keşif araçlarının etkisiz kaldığı kötü hava koşullarından kaynaklı sızmalardan dolayı gerçekleştiği anlaşılmaktadır.¹⁶⁵ Operasyonlar kapsamında 4.500 terörist, kara ve hava unsurlarınca etkisiz hale getirilirken, 834 terörist sağ olarak ele geçirilmiştir.

4.2.HAREKÂTIN SİYASÎ BOYUTU

ABD’nin, Suriye’de tıpkı Irak’ta olduğu gibi bir terör koridoru oluşturmayı amaçlayan bir politika izlediği bilinmektedir.¹⁶⁶ ABD, Suriye’de bulunma gerekçelerini; DEAŞ’ın tamamen yenilgiye uğratılması, Suriye’deki İran yanlısı milislerin geri çekilmeleri ve düzenin sağlanması olarak ifade etmiştir.¹⁶⁷ DEAŞ ile mücadele bahanesiyle SDG adı altında Suriye’de PYD/YPG’ye ihtiyacı olan tüm desteği sağlayan ABD, Suriye’nin kuzeyinde kendi menfaatleri doğrultusunda hareket edecek bir yapı oluşturmaya çalışmaktadır. DEAŞ ile mücadelede Türkiye’yi destekleyen ABD, aynı desteği Türkiye’nin PYD/YPG ile mücadelesinde göstermemiştir. Öte yandan son yıllarda çok yakın ikili ilişkilere sahip olunan RF ise

¹⁶⁵ Nejdet Özçelik ve Can Acun, “Terörle Mücadelede Yeni Safha: Zeytin Dalı Harekâtı”, *SETA Yayınları* 105, 2018, s.16.

¹⁶⁶ Reyhan Güner, “Bitmeyen Kavga: Suriye-ABD İlişkilerinin Dünü, Bugünü”, *Suriye İç ve Dış Politika*, Mehmet Akif Okur ve Nuri Salık (Ed.), Ankara 2016, s. 263-291.

¹⁶⁷ Doğan Şafak Polat, “Türkiye’nin Suriye’nin Kuzeyindeki Askerî Harekâtının Amaçları ve Sonuçları”, *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, Cilt 16, Sayı 13, s. 80.

PKK'yı terör örgütü olarak bile tanımamaktadır. Hatta PKK'nın uzantısı PYD'nin Moskova'da bir ofisi vardır.¹⁶⁸

Harekât sırasında Türkiye; ABD, İran ve rejim tarafından girişilen operasyonu yavaşlatmaya yönelik faaliyetlere müsaade etmemiştir. Harekât boyunca ABD diplomatik kanallarla; Afrin'in, PKK denetiminde olan Haseke ve Mûmbiç ile kara bağlantısı olmayışı dolayısıyla izole olmasından duyduğu endişeyi dile getirmiştir. Sahada ise PKK'nın Fırat'ın doğusundan bölgeye militan ve mühimmat sevkiyatına engel olmayarak operasyonun başarılı olmasını engellemeye çalışmıştır. Bununla birlikte sahada ilerleyen Türkiye karşısında yeni askerî gerçekliğin gereği olarak Mûmbiç konusunda Türkiye ile müzakerelere başlamıştır. İran ise tüm kanallardan ZDH'yi hedef almasının yanında, rejim ile birlikte nüfuz sahibi olduğu Nubbul-Zehra bölgesindeki Şii milisleri bölgeye kanalize ederek TSK ve muhalifler karşısında PKK'ya askerî destek sağlamıştır. Ayrıca İran, rejim ve PKK arasında Afrin'in rejime devri konusunda sonuçsuz kalan görüşmelerde arabulucu rolünü de üstlenmiştir. Rusya'nın ZDH yorumunu şekillendiren çıkarları ise ABD'nin güdümünde olan PKK/YPG'nin bölgedeki varlığının zayıflatılması, Türkiye'nin Suriye'de bir denge unsuru olarak varlık göstermesi ve Tel Rıfat bölgesi başta olmak üzere rejimin bölgedeki varlığının güçlendirilmesidir. Diğer yandan RF açısından ZDH, Türkiye-ABD gerilimini tırmandıracak yeni bir unsur olarak da fırsat olarak değerlendirilmiştir.¹⁶⁹ RF, NATO'nun ikinci büyük ordusu olan Türkiye'yle daha yakın ilişki kurmayı amaçlamıştır. Aynı zamanda RF, küresel düzeyde ABD'nin güç kaybetmesine yönelik amacının Suriye ayağında Türkiye ile ilişkilerine stratejik önem vermiştir. Astana Süreci bunun önemli bir ayağı olmuştur. Türkiye açısından ise Rusya'nın harekât sırasında Türkiye'ye hava sahasını açması yoluyla verdiği destekle harekât mümkün olmuştur. Diğer yandan ABD'den farklı olarak Suriye'nin toprak bütünlüğünü savunmaları Türkiye, RF ve aynı zamanda İran'ın da dâhil olduğu bir eksen meydana getirmiştir.¹⁷⁰

¹⁶⁸ Milliyet Gazetesi İnternet Sayfası, "Moskova'da PYD ofisi...", 11.02.2016, <https://www.milliyet.com.tr/dunya/moskovada-pyd-ofisi-2192651>, (Erişim: 18.06.2020)

¹⁶⁹ Necdet Özçelik ve Can Acun, a.g.e., s. 34.

¹⁷⁰ Muharrem Ekşi, "Türkiye'nin dönüştürücü hamlesi: Zeytin Dalı harekâtı", AA İnternet Sayfası, 30.01.2018, <https://www.aa.com.tr/tr/analiz-haber/turkiye-nin-donusturucu-hamlesi-zeytin-dali-harekati/1047544> (Erişim: 21.11.2020)

Burada Mûmbiç konusunda bir parantez açmak yerinde olacaktır. ZDH sırasında, ABD'nin Mûmbiç'te bulunan unsurları ve operasyonun ilerlemesiyle gündeme gelebilecek bir Türkiye-ABD birliklerinin çatışması ciddi bir sorun olarak masada durmaktaydı. İki NATO üyesinin çatışması kuşkusuz Transatlantik güvenlik mimarisini ve NATO'nun temellerini sarsacaktı. Ankara'nın bu noktada beklentisi ABD'nin Mûmbiç'ten askerî personelini çekmesi yönündeydi. Bu adım aynı zamanda ABD'nin YPG'ye olan desteğini zayıflatacaktı.¹⁷¹ Bu dönemde, ABD Merkez Kuvvetler (CENTCOM) Komutanı General Joseph Votel ABD askerlerinin Mûmbiç'ten çekilmeyeceklerini açıklamıştır.¹⁷² Bu dönemde ABD Başkanı Trump'ın DEAŞ ile mücadelede CENTOM'a geniş bir manevra alanı bırakmış olması bakımından bu açıklama oldukça önemlidir.¹⁷³ Nihayetinde Mûmbiç denklemi, 2019 yılında BPH sonrasında ABD ordusunun Mûmbiç'ten çekilmesiyle sonuçlanmıştır. ABD'den boşalan bölgeye RF yerleşmiştir.¹⁷⁴

ABD'nin Suriye politikasının PYD/YPG eksenli, Türkiye'nin aleyhine hamlelerden oluşması dolayısıyla Türkiye; FKH'den sonra ZDH'yi gerçekleştirerek bölgede kendisine karşı uygulanmaya çalışılan politikalara izin vermeyeceğini uluslararası alanda göstermiştir. Türkiye böylece başta ABD'nin terör koridoru hedefini önlemiş ve Suriye'de planlanan geleceğe dönük projelerin kendisi olmadan yürütülemeyeceğini ispatlamıştır. Türkiye, ZDH'yi gerçekleştirerek Afrin'i terör unsurlarından temizlemiş ve sınırın bu noktasını güvenli hale getirmiştir. Ayrıca ZDH ile Suriye'nin toprak bütünlüğüne verilen önem gösterilmiş ve Suriye'de terör örgütlerinin söz sahibi olmasına izin verilmeyeceği gösterilmiştir.

¹⁷¹ Can Kasapoğlu ve Sinan Ülgen, "Zeytin Dalı Harekâtı: Siyasi-Askeri Bir Değerlendirme", EDAM İnternet Sitesi, 30.01.2018, <https://edam.org.tr/zeytin-dali-operasyonu-siyasi-askeri-bir-degerlendirme/> (Erişim: 21.11.2020)

¹⁷² BBC News Türkçe İnternet Sayfası, "Zeytin Dalı Harekâtı - ABD ordusu: Mûmbiç'ten çekilmeyi düşünmüyoruz", 29 Ocak 2018, <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-42858891> (Erişim: 21.11.2020)

¹⁷³ Kadir Üstün, "Türk-Amerikan İlişkilerinde Zeytin Dalı Harekâtı", Sabah Gazetesi İnternet Sayfası, 27 Ocak 2018, <https://www.sabah.com.tr/yazarlar/perspektif/kadir-ustun/2018/01/27/turk-amerikan-iliskilerinde-zeytin-dali-harekati> (Erişim: 21.11.2020)

¹⁷⁴ NTV İnternet Sayfası, "SON DAKİKA HABERİ: ABD Mûmbiç'ten çekildi, Rusya devriye görevinde", 15.10.2019, https://www.ntv.com.tr/dunya/abd-munbicten-cekildi-rusya-devriye-gorevinde,7W_tySyYmEGxbw-JVANpBA (Erişim: 21.11.2020)

4.3.ASKERÎ BAKIMDAN ZEYTİN DALI HAREKÂTI

Türkiye, FKH ile kazandığı deneyimin faydasını ZDH esnasında görmüştür. Özellikle PYD/YPG'nin elinde çok sayıda bulunan anti-tank silahlarına yönelik olmak üzere etkili çözümler bulmuş; gün geçtikçe daha fazla gelişim gösterdiği ve tecrübe kazandığı alan olan S/İHA etkenini de ZDH sırasında etkin bir biçimde kullanmıştır. Öyle ki PYD/YPG'nin harekât neticesinde verdiği kayıpların önemli bir bölümü S/İHA atışları sayesinde gerçeklemiştir.

Resim 3: Askerî Harekâtların Kuvvet Çarpanı: İnsansız Hava Araçları¹⁷⁵

¹⁷⁵ Nejdet Özçelik, AA İnternet Sayfası, 2018, <https://www.aa.com.tr/tr/analiz-haber/askeri-harek%C3%A2tlarin-kuvvet-carpani-insansiz-hava-araclari/1122660> (Erişim: 20.11.2020)

Afrin'in nüfus yapısı, yer yer engebeli ve dağlık arazilere sahip olması ZDH'nin FKH'ye nazaran daha fazla özen gösterilerek planlanmasını ve bu planın daha dikkatli bir şekilde icra edilmesini zorunlu kılmıştır. Bu kapsamda Afrin içinde faaliyet gösteren teröristlere yönelik olarak uzun bir süre TSK ve istihbarat unsurları tarafından bilgi toplanmış, teröristlere ait mühimmat depoları, barınma alanları, sığınaklar, kontrol noktaları gibi hedefler öncelikli olarak belirlenmiştir. Böylece ilk olarak FKH'de olduğu gibi hava saldırıları başlamış ve kara birliklerinin rahat ilerlemesi amacıyla engeller yok edilmiştir.

FKH'de birlikte tecrübe kazanan TSK ve ÖSO ZDH'de de koordineli bir biçimde hareket etmiştir. Bu da harekâtın zorlu kısımlarının getirdiği dezavantajları azaltma şansı vermiştir. Hava saldırılarının akabinde TSK ve ÖSO birçok cepheden Afrin'e girmiştir. TSK'nın daha önceki operasyonlarında olduğu gibi sivil halkın zarar görmemesi adına büyük hassasiyet gösterilmiştir. Harekâta kullanılan akıllı mühimmatlar sayesinde belirlenen hedefler tek tek teyit edildikten sonra vurulmuştur. Bu sayede sivillerin zarar görmesi engellenmek istenmiştir.¹⁷⁶

Harekâta yüksek manevra kabiliyetine sahip timler görev almış, ateş destek timleri, komandolar, taktik tekerlekli zırhlı araçlar, tank ve mekanize unsurlar bir araya getirilmiş ve FKH'de olduğu gibi müşterek bir kuvvetle başarıya ulaşılmıştır.¹⁷⁷

ZDH'nin başlangıcından itibaren üç aşamada gerçekleştirildiği söylenebilir: İlk aşama 20 Ocak 2018 tarihinde başlamış ve Afrin kırsalının terör unsurlarından temizlendiği 13 Mart 2018 tarihinde sona ermiştir. Afrin şehir merkezinin ele geçirilmesi amacıyla gerçekleştirilen harekâtın ikinci aşaması ise 13-18 Mart 2018 tarihleri arasında yürütülmüştür. Son aşama ise Afrin kırsalının ve merkezinin güvenliğinin temin edilerek istikrarın sağlanmasının amaçlanması aşaması olmuştur.¹⁷⁸

PYD/YPG terör örgütü harekâtın başından beri asıl mücadeleyi Afrin şehir merkezinde göstereceğini belirtmiştir. Bu yüzden güzergâh üzerinde hendekler ve tahkimatlarla karşı koyma hazırlığı yapmıştır. Ancak hazırlık yaptığı tüm bölgelerde TSK karşısında varlık gösteremediği ve unsurlarının saatler içerisinde imha olduğu

¹⁷⁶ Necdet Özçelik ve Can Acun, "Terörle Mücadelede Yeni Safha Zeytin Dalı Harekâtı", SETA, 2018, s. 16, <https://www.setav.org/rapor-terorle-mucadelede-yeni-safha-zeytin-dali-harekati/>, (Erişim: 17.06.2020).

¹⁷⁷ A.g.e. s. 49.

¹⁷⁸ A.g.e. s. 31.

veya kaçtığı görülmüştür. Sahada oluşturduğu engelleri himaye edebilecek ateş destek vasıtası bulunmayan terör örgütünün etkin hava desteği ile ilerleyen TSK karşısında askerî olarak direnebilme kapasitesi bulunmadığı için harekâtın hızlı ilerlemesi mümkün olmuştur.

Stratejik düzeyde harekâtın başarısı açısından RF ile yürütülen müzakerelerle hava sahasının açık tutulması ve sivillerin bölgeyi terk etmesi büyük önem arz etmiştir. Harekât esnasında, PYD/YPG'nin güdümlü anti-tank silahları dışında piyade hedefleri ve sivilleri uzun mesafeden vurabilecek envanterindeki tek uzun menzilli silahı BM-21 çok namlulu roketatarlar (ÇNRA) önemli ölçüde tehdit oluştursa da, etkin keşif gözetleme vasıtalarıyla imha edilmişlerdir. Bununla birlikte harekât boyunca örgüt taktik düzey dâhil herhangi bir başarı kaydedememiş, varlık ve direnç gösterememiştir.

Suriye'nin en engebeli arazilerinden biri olarak da değerlendirilebilecek Afrin bölgesinde düzenli ordu ile harekât icra edilmesi terör unsurlarının gizlenerek pusu kurması için elverişli bir ortam sağlamıştır. Bu bağlamda kazılan tüneller, mağaralar, büyük kaya parçaları, yoğun zeytin ağaçları altında gizlenen terör unsurları vur-kaç taktiği ile gerek hafif silahlar, gerekse tank savar silahlarını yoğun bir şekilde kullanmışlardır.

Şehir içerisinde bulunan tahliye edilmemiş mühimmat depolarının varlığından hareketle, PYD/YPG'nin harekâtın son aşamasına kadar Afrin merkezde silahlı mücadeleye yönelik hazırlık yaptığı, ancak harekâtın etkinliği karşısında son anda bu planını değiştirerek kadrolarının imha olmaması amacıyla bölgeden çekildiği, TSK ve ÖSO unsurları tarafından Afrin merkezin ele geçirilmesi sonrasında, birkaç hücre yapısı dışında içeriden organize şekilde bir karşı hareket için planın bulunmadığı görülmüştür.

4.4.ZEYTİN DALI HAREKÂTININ HUKUKÎ DEĞERLENDİRMESİ

ZDH, tıpkı FKH'de olduğu gibi Türkiye'nin uluslararası hukuktan kaynaklanan hakları çerçevesinde, özellikle BMGK'nin 1624 (2005), 2170 (2014) ve 2178 (2014) sayılı terörle mücadeleye yönelik kararları ve yine BM sözleşmesinin 51.

maddesinde bulunan “Meşru Müdafaa Hakkı” kapsamında, Suriye’nin toprak bütünlüğüne saygılı olarak yürütülmüştür.¹⁷⁹

Yukarıda yer alan maddelerden BM Sözleşmesinin 51. Maddesi incelendiğinde; bir fiilin kuvvet kullanma yasağının istisnası şeklinde meşru müdafaa olarak değerlendirilmesi için bazı şartların gerekli olduğu görülmektedir. Bunlar; hâlihazırda mevcut olan bir silahlı saldırının zaman kaybetmeksizin BMGK’ye bildirilmesi, fiilin gerekliliği, aciliyeti ve orantılılığıdır.¹⁸⁰

Bu şartlardan silahlı saldırının varlığına Türkiye Suriye’deki terör örgütleri üzerinden iç savaşın başladığı yıl olan 2011’den itibaren maruz kalmıştır. Türkiye bu saldırılarda birçok vatandaşını teröre kurban vermiştir. Bu durum Türkiye’nin ZDH’yi gerçekleştirirken ortaya koyduğu tezlerde haklı olduğunu göstermektedir.

BMGK’nin 11 Eylül saldırılarından sonra aldığı 1368 ve 1373 sayılı kararlarında, daha önce silahlı saldırı kapsamında bulunmayan devlet dışı aktörlerin saldırılarının da silahlı saldırı kapsamına alınmasıyla konjonktürel gelişmelere bağlı olarak uluslararası hukuk mevzuatının güncellendiği söylenebilir. Bu gelişmeyle birlikte devletler terörle mücadelede daha kolay hareket eder hâle gelmişlerdir. Sınırlarından kendisine devlet dışı aktörlerden olan PYD/YPG tarafından sıkça saldırılar gerçekleştirilen Türkiye de meşru müdafaa hakkını uluslararası hukuka uygun bir biçimde ZDH ile kullanmıştır.

51. Maddenin şartlarından bir tanesi olan saldırıların BMGK’ye bildirim şartını da Türkiye hem BM hem de NATO nezdinde uluslararası kamuoyuyla her defasında paylaşarak yerine getirmiştir.¹⁸¹ ZDH’ye aciliyet ve gereklilik şartları açısından bakıldığında ise PYD/YPG’nin Türkiye’ye karşı gerçekleştirdiği terör saldırılarından gördüğü zararlar sebebiyle ZDH’nin bu şartları taşıdığı değerlendirilmektedir.

Türkiye her fırsatta Suriye’de bulunma amacının bölgenin terör unsurlarından temizlenerek, Suriye topraklarında halkın iradesinin hâkim olmasını amaçladığını dile getirmiştir. Türkiye’nin ZDH esnasında sivillerin zarar görmemesi için yüksek

¹⁷⁹ Murat Köylü, “Suriye, PYD/YPG Yapılanması ve Zeytin Dalı Harekâtı”, *ASSAM Uluslararası Hakemli Dergi*, 2018, Sayı: 11, s. 80.

¹⁸⁰ Berdal Aral, *Uluslararası Hukukta Meşru Müdafaa Hakkı*, 1999 Ankara, s. 26-30.

¹⁸¹ Anadolu Ajansı, “Türkiye meşru müdafaa hakkını kullanıyor”, 26.01.2018, <https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/turkiye-mesru-mudafaa-hakini-kullaniyor/1042988>, (Erişim: 18.06.2020)

derecede hassasiyet göstermesi, yerleşim birimlerinde gerçekleştirdiği operasyonlarda halkın yaşam alanlarına zarar vermeden hareket etme gayretinde bulunması gibi noktalara bakıldığında; ZDH'nin orantılı olma şartı kapsamında yürütüldüğü görülmektedir.¹⁸²

BMGK'nin terörle mücadelede kuvvet kullanımına yönelik kararlarından olan 2001 tarihli 1368 ve 1373 sayılı kararlarla, devletlere terörle mücadelede meşru müdafaa hakkı verilmiştir. Yine bu kararlarla silahlı saldırının kapsamı genişletilmiş ve bu durum devletlerin terör örgütlerine karşı verdiği mücadelede kolaylık sağlamıştır.

2005 tarihli 1624 sayılı alınan kararla da devletlere kendi sınırları içerisinde ve dışında terörist eylemleri engelleme yetkisi verilmiş ve teröristlere ceza uygulanması gerekli bulunmuştur. Öte yandan bu kararla devletlerin teröre karşı “gerekli ve uygun önlemleri alması” için çağrı yapılmıştır.¹⁸³

Yukarıda değinilen hususlar ışığında, Türkiye'nin özellikle PKK terörü ile yurt dışında verdiği mücadele, özellikle Suriye alanında örgütün görece hâkim olduğu diğer bölgelerde de ilerlemesini durdurmayı elzem hale getirmiştir. Bu anlamda, Barış Pınarı Harekâtının icrası bir anlamda kaçınılmaz hale gelmiştir. Takip eden bölümde bahse konu operasyona ilişkin hususlara değinilecektir.

¹⁸² Anadolu Ajansı, “Afrin'e 'Zeytin Dalı Harekâtı’”, 20.01.2018, <https://www.aa.com.tr/tr/gunun-basliklari/afrine-zeytin-dali-Harekati/1036643>, (Erişim: 18.06.2020)

¹⁸³ Yargı Kararları, “Terör ve Uluslararası Hukukta Tahrik”, 15.01.2018, <https://www.yargikararlari.net/teror-ve-uluslararasi-hukukta-tahrik/>, (Erişim: 18.06.2020)

BEŞİNCİ BÖLÜM

BARIŞ PINARI HAREKÂTI

5.1.HAREKÂTIN TEMEL HEDEFLERİ, BÖLGESİ VE TÜRKİYE'Yİ BU BÖLGEYE OPERASYON YAPMAYA İTEN TEMEL SEBEPLER

Türkiye'nin ulusal güvenliğini tehdit eden Suriye'nin kuzeyindeki PKK/KCK-PYD/YPG unsurlarının Türkiye sınırlarından uzaklaştırılması, sınır hattı boyunca güvenli bir alan oluşturmak ve ülkelerine geri dönmek isteyen Suriyeliler için bir yaşam alanı tesis etmek amacıyla, TSK tarafından desteklenen SMO güçlerince; 480 kilometrelik sınır boyunca 32 km. derinlikte 9 Ekim 2019'da BPH icra edilmeye başlanmıştır.

Millî Savunma Bakanlığı tarafından harekâtın amaçları;¹⁸⁴ *“Hudutlarımızın güvenliğini sağlamak, sınırlarımızın güneyinde bir terör koridoru oluşturulmasını engellemek, DEAŞ ve PKK/KCK/PYD-YPG başta olmak üzere millî güvenliğimize tehdit oluşturan terör örgütleri ve teröristleri etkisiz hale getirmek, yerinden edilmiş Suriyelilerin evlerine ve topraklarına dönüşleri için uygun şartları sağlamak”* şeklinde açıklanmıştır.

Harekât ile ilgili olarak gelen çeşitli eleştiriler üzerine Türkiye, uluslararası toplumdan temel beklentisinin terör örgütlerine karşı verdiği mücadelenin desteklenmesi olduğunu ifade ederek, her zaman olduğu gibi tüm terör örgütlerine karşı kararlı bir biçimde mücadele etmeye devam edeceğini belirtmiştir.¹⁸⁵ Ayrıca Millî Savunma Bakanı Hulusi Akar, harekâtın yürütüldüğü sahada alınması gereken tüm tedbirlerin alındığını, Türkiye'nin harekâtındaki hedefinin Fırat'ın doğusunda faaliyet gösteren DEAŞ ve PKK/KCK-PYD/YPG varlığının sonlandırılarak bir barış koridoru tesis edilmesi olduğunu, Suriye'deki savaştan kaçarak Türkiye'ye sığınan halkın evlerine dönüşünün sağlanması olduğunu dile getirmiştir.¹⁸⁶

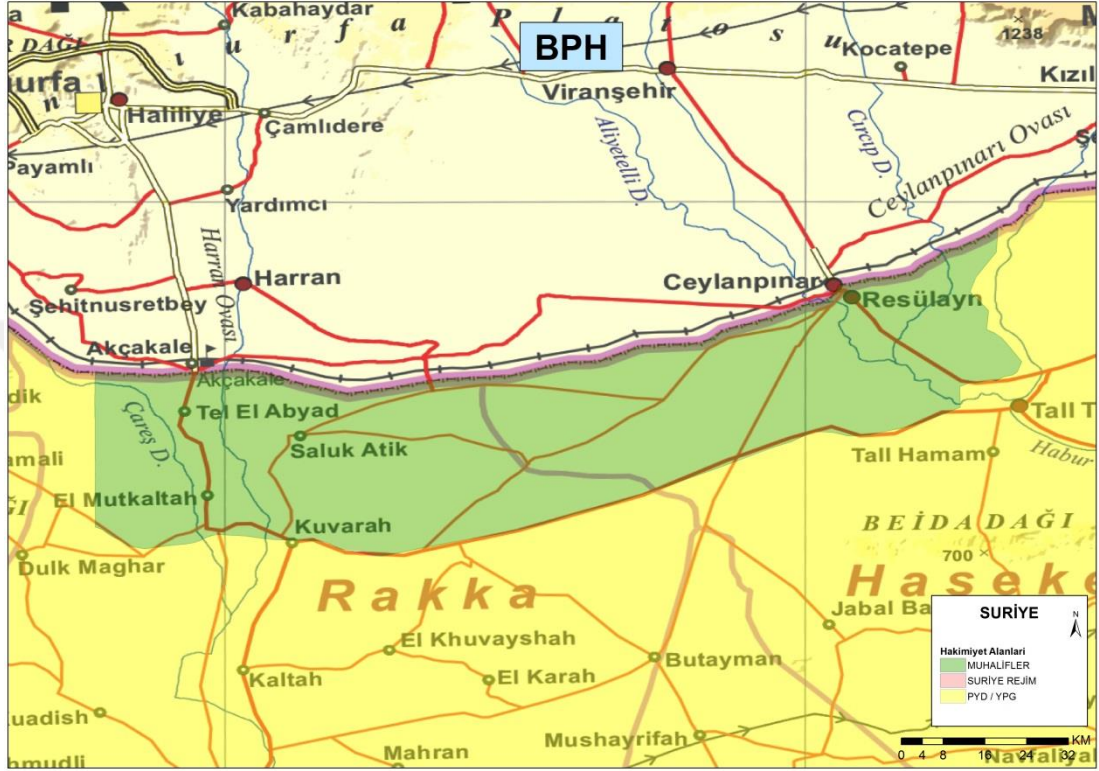
¹⁸⁴ T.C. Millî Savunma Bakanlığı Resmî İnternet Sayfası, “Barış Pınarı Harekâtı Başladı”, 09.10.2019, <https://www.msb.gov.tr/SlaytHaber/9102019-53737>, (Erişim: 20.06.2020).

¹⁸⁵ Polat, “Türkiye'nin Suriye'nin Kuzeyindeki Askerî Harekâtının Amaçları ve Sonuçları”, s. 78.

¹⁸⁶ T.C. Millî Savunma Bakanlığı Resmî İnternet Sayfası, “Bakan Akar ve TSK Komuta Kademesi Barış Pınarı Harekâtı ile İlgili Toplantı Yaptı”, 11.10.2019, <https://www.msb.gov.tr/SlaytHaber/11102019-54555> (Erişim: 22.06.2020).

9 Ekim 2019 tarihinde saat 16:00'da hava taarruzu ve tank atışları ile Tel Abyad-Rasulayn istikametinde başlayan, BPH çerçevesinde tekrarlanan top atışları ve hava taarruzları ile önceden belirlenen hedeflerin tamamına yakını imha edilmiştir.

Resim 4: Barış Pınarı Harekâtı Bölgesi¹⁸⁷

SMO 10 Ekim 2019 tarihinde Akçakale'den Tel Abyad'a ve Ceylanpınar'dan Rasulayn'a taarruza başlamış; 12 Ekim 2019 tarihinde M4 Karayolu'na ulaşmıştır. Müteakiben hızla ileri harekâta devam edilerek TSK'nın daha önceden tespit ettiği hedefler ele geçirilmiştir. BPH çerçevesinde, Tel Abyad şehir merkezi 16 Ekim 2019 itibarıyla, Rasulayn şehir merkezi ise 23 Ekim 2019 itibarıyla bütünüyle ele geçirilmiştir.

BPH kapsamında icra edilen operasyonlara yaklaşık 10 bin SMO unsuru katılmıştır. Ayrıca; Mümbiç'e düzenlenmesi planlanan ikinci bir harekât için 2.500

¹⁸⁷ ArcMap programı üzerinden yeniden düzenlenerek oluşturulmuştur.

SMO unsuru, 14 Ekim 2019 tarihinde Kerpiçli bölgesinden ileri harekâta başlayarak Yalıslı Köyü'nü ele geçirmiştir.¹⁸⁸

BPH kapsamında, Tel Abyad ve Rasulayn ilçe merkezlerini de içeren 4.160 km² alan terör örgütlerinden temizlenmiştir. Harekât süresince toplam 16 TSK, 251 SMO unsuru şehit olmuş, 166 TSK, 766 SMO unsuru ise yaralanmıştır. SMO'nun gerçekleştirdiği operasyonlar sonucunda 605 yerleşim birimi PYD/YPG terör örgütünden temizlenirken, bu operasyonlarda 1.041'i ölü, 69'u yaralı, 159'u ise sağ olmak üzere toplam 1.269 terörist etkisiz hale getirilmiştir.

5.2.HAREKÂTIN SİYASÎ BOYUTU

Harekât süresince bölgede bulunan tarihî, kültürel ve dinî yapıların yanı sıra, altyapı tesisleri ve bölgede faaliyet göstermesi ihtimal dâhilinde olan dost ülke askerlerine yönelik olumsuz bir durum yaşanmaması adına gereken özen ve dikkat gösterilmiştir. Harekâta yönelik olarak yapılan eleştirilere cevap olarak Türkiye; uluslararası kamuoyundan, her türlü terör örgütüne karşı verilen mücadelenin desteklenmesini beklediğini dile getirmiş ve Türkiye olarak terörle mücadeleye her zaman olduğu gibi kararlı bir biçimde destek vereceğini beyan etmiştir.¹⁸⁹

BPH'nin gerçekleştirildiği iki büyük yerleşim yerinden Tel Abyad ilçesinde yaşayan halkın çok büyük bir kısmının Arap kökenli ve aşiret tabanlı olması, ilçenin terör örgütünden temizlenmesinin olumlu karşılanmasına sebep olmuştur. Bu durum aynı şekilde ilçenin güneyinde varlık gösteren Türkmen nüfus açısından da geçerlidir.

Suriye İç Savaşı sırasında ilk olarak DEAŞ, daha sonra da PYD/YPG terör örgütlerinin Tel Abyad'ı ele geçirmesi sebebiyle Tel Abyad nüfusunun büyük bölümü Suriye'nin diğer yerlerine ve özellikle de sınırda yer alan bir yerleşim yeri olması sebebiyle Türkiye'ye göç etmek zorunda kalmıştır. Yerlerinden edilen ve ailelerinden kopan göçmenler, BPH ile yeniden evlerine dönerek aileleriyle bir araya gelme fırsatına sahip olmuşlardır. Bu durum da bölge halkının BPH'ye bakış açısının olumlu olmasını sağlayan etkenlerdendir.

¹⁸⁸ Sabah İnternet Sayfası, "Son dakika haberi: Münbiç'in batısındaki iki köy teröristlerden temizlendi", 14.10.2019 <https://www.sabah.com.tr/gundem/2019/10/14/son-dakika-haberi-munbicin-batisindaki-iki-koy-teroristlerden-temizlendi>, (Erişim: 22.06.2020)

¹⁸⁹ Polat, "Türkiye'nin Suriye'nin Kuzeyindeki Askerî Harekâtının Amaçları ve Sonuçları", s. 78.

Rasulayn ilçesinde ise Tel Abyad'a nazaran geçmişte daha fazla Kürt nüfus barınsa da Arap nüfus çoğunluk durumdaydı. Fakat terör örgütünün bölgede kontrol sağlamasından sonra özellikle ilçe merkezinden göç eden Arapların evlerine Kürt aileleri yerleştirerek, ilçenin demografik yapısıyla oynaması sonucunda kentin aslı unsuru olan Arapların varlığı neredeyse yok denilecek kadar az duruma gelmiştir.

Nitekim Tel Abyad'da olduğu gibi Rasulayn güneyinde yer alan Arap ağırlıklı köylerde BPH'nin TSK ve SMO lehine sonuçlanması memnuniyetle karşılanmıştır. BPH öncesinde terör örgütünün Arap kökenli gençleri örgüte katılmaya zorlaması ve terör örgütünün zulmü sebebiyle evlerini terk eden aileler nedeniyle özellikle aşiretlerin yoğun biçimde varlık gösterdiği köylerde büyük çoğunluk yaşlı nüfustan oluşmaktaydı. Harekât sonrasında bu olumsuz durumların sona erme ihtimali doğmuş ve harekât sırasında yerleşim yerlerinde yaşamaya devam eden halkta ailelerin geri dönmeleri umudu ortaya çıkmıştır.

RF ile yapılan müzakerelerin geldiği son noktada M4 karayolu, güney hattın sınırı olmuş ve silahtan arındırılmış bölge için de bir alan yaratılmıştır. Hâlihazırda M4 karayolu üzerinde TSK'nın kontrol noktaları bulunmakla birlikte aktif olarak kullanılmamaktadır.

ABD Başkan Yardımcısı Mike Pence, Dışişleri Bakanı Mike Pompeo, Ulusal Güvenlik Danışmanı Robert O'Brien ve Suriye Özel Temsilcisi James Jeffrey'den oluşan ABD heyeti ile Türkiye heyeti arasında yapılan uzun toplantılar neticesinde 17 Ekim 2019 tarihinde "Güvenli Bölge" konusunda mutabakat sağlanması sonucunda BPH'ye beş gün boyunca ara verilmiştir. İki ülke arasındaki bahse konu mutabakatla 120 saat içinde terör örgütü unsurlarının belirlenen 32 km. derinliğindeki Güvenli Bölge sınırları dışına çıkması, PYD/YPG'nin elinde bulunan ağır silahların toplanarak yapılan tahkimatların yok edilmesi konularında anlaşılmıştır.¹⁹⁰

Varılan mutabakat çerçevesinde teröristler konvoylar halinde güvenli bölgeyi terk etmeye başlamış ve 120 saatlik süre bitiminde ABD tarafından, PYD/YPG'nin

¹⁹⁰ Milliyet İnternet Sayfası, "Çavuşoğlu: Barış Pınarı Operasyonuna Ara Verdik", 18.10.2019, <https://www.milliyet.com.tr/yerel-haberler/ankara/cavusoglu-baris-pinari-operasyonuna-ara-verdik-13293154>, (Erişim: 22.06.2020)

bölgeden tamamen çekildiği herhangi bir askerî hareketlilik olması durumunda müdahale edileceği duyurulmuştur.¹⁹¹

Kuzey Suriye’de PYD/YPG’nin kontrol altında tuttuğu bölgelerde ABD’nin; Derik, Rasulayn, Şeddadi, Deyrezzor, Tanf ve Ayn El Arab’ta askerî varlığını sürdürdüğü bilinmektedir. Bu çerçevede ABD’nin Suriye politikasının; petrol bölgelerinin kontrolü üzerinden rejime yönelik ekonomik ve siyasî baskıyı devam ettirmek, Suriye-Irak arasındaki Kürt ağırlıklı nüfusun yaşadığı bölgeleri birbirine bağlamak ve İran’ın Şii milis hareketliliğinin önüne geçilerek, İsrail’in güvenliğinin sağlanması temelinde şekillendiği söylenebilir.

ABD ile gerçekleştirilen Güvenli Bölge Mutabakatı’ndan sonra, 22 Ekim 2019 tarihinde Soçi’de Türkiye Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan ve RF Devlet Başkanı Vladimir Putin Suriye ile ilgili olarak bir araya gelmiş ve mutabık kaldıkları konuları bir muhtıra vesilesi ile kamuoyuna duyurmuşlardır. İmzalanan bu mutabakatla, TSK ve SMO’nun BPH neticesinde kontrol altına aldığı alanlarda elde ettiği mevcut durumun korunması hususunda anlaşılmıştır. Söz konusu mutabakatla Tel Abyad-Rasulayn arasında kalan bölge dışındaki PYD/YPG unsurlarının, RF güçleri tarafından 150 saat içerisinde Türkiye sınır hattından 30 km. uzaklaştırılması ve bu çekilmenin denetlenmesi amacıyla, Kamışlı şehir merkezi hariç olmak üzere; Türkiye sınır hattından en fazla 10 km. derinliğe kadar olan bölgelerde RF ile ortak devriyelerin düzenlenmesi karara bağlanmıştır.

Bahsi geçen muhtıranın birinci maddesi şu şekilde kaleme alınmıştır:

“Her iki taraf Suriye’nin siyasî birliği ve toprak bütünlüğünün muhafazasına ve Türkiye’nin millî güvenliğinin korunmasına olan bağlılıklarını teyit ederler.”

Bu maddede Türkiye’nin endişeleri, hassas konumu gibi ifadeler yerine “Millî güvenliğinin korunmasına” atıfta bulunulması önemlidir. Zira Türkiye hem ABD ile hem de RF ile yaptığı görüşmelerde Barış Pınarı Harekâtını bir meşru müdafaa harekâtı olarak ileri sürerken en fazla üzerinde durduğu husus harekât bölgesindeki PYD/YPG unsurlarının mevcudiyeti ve eylemlerinin millî güvenliği için tehdit teşkil ettiği olmuştur. Türkiye’nin millî güvenliğinin korunmasına bağlılığını teyit etmesinin birinci manası RF’nin Barış Pınarı Harekâtının

¹⁹¹ Yeni Asya İnternet Sayfası, “YPG, güvenli bölgeden çekildiklerini açıkladı”, 22.10.2019, https://www.yeniasya.com.tr/gundem/ypg-guvenli-bolgeden-cekildiklerini-acikladi_505513, (Erişim: 22.06.2020)

meşruiyetini kabul ve beyan etmesi anlamına gelmektedir. Söz konusu teyidin ikinci manası ise ileriye matuftur. Buna göre Suriye’de daha sonra meydana gelecek gelişmelerin RF, Türkiye’nin millî güvenliğine zarar verilmesi veya tehdit oluşturulması durumunda Türkiye’nin Zeytin Dalı ve Barış Pınarı gibi harekâtları gerçekleştirmesini (veya kendiliğinden diğer tür mukabelelerde bulunmasını) meşru ve en tabii bir hak olarak kabul etmiş olmaktadır.

BPH başladığında başta Batılı devletler olmak üzere dünyadan gelen tepkiler dikkate alındığında Suriye’de hâlihazırda en önemli güç olarak bulunan ve askerî-siyasî açıdan iki süper güçten birisi olan RF’nin hem mevcut durum hem de gelecekteki muhtemel teşebbüsler için Türkiye’nin yanında yer almasını bu şekilde resmen teyit etmenin önemi daha iyi ortaya çıkmaktadır. Maddede yer alan Suriye’nin siyasî birliği ve toprak bütünlüğünün korunmasına yönelik taahhüt PYD/YPG’nin (ve ABD’nin) nihai amacını reddetme anlamına gelmektedir. Türkiye Suriye’nin toprak bütünlüğünün korunması gerektiğini iç savaşın başladığı tarihten itibaren vurgulamaktadır. Dolayısıyla, Türkiye’nin Suriye politikasının önemli bir unsuru bu surette teyit edilmiş olmaktadır. Ancak, toprak bütünlüğünün yanında Suriye’nin “siyasî birliğine” de atıf yapılması, uluslararası alanda ve bilhassa RF tarafından Suriye’nin meşru hükümeti olarak Şam Yönetiminin kabul edilmesi ile birlikte düşünüldüğünde Mutabakatın tarafı olarak Türkiye’nin de zımnen bu görüşe katıldığı gibi bir anlam ifade etmektedir. Bu ise Türkiye’nin Suriye politikasında bir diğer önemli unsurda (Şam Hükümetini yok sayma) değişikliğe gittiğini göstermektedir. Zira aşağıdaki maddelerde Adana Mutabakatının anılması bu “değişikliği” teyit eder mahiyettedir.

Muhtıranın ikinci maddesi aşağıdaki şekilde kabul edilmiştir:

“Terörizmin tüm şekil ve tezahürleriyle mücadele etme ve Suriye topraklarındaki ayrılıkçı gündemleri boşa çıkarma yönündeki kararlılıklarını vurgularlar.”

Mutabakatın 1. maddesinin Türkiye lehine siyasî ve hukukî sonuçları bu maddede de vardır. BPH’nin ilk hedefi olan PYD/YPG’nin Mutabakatta açıkta ismi anılarak bir terör örgütü olarak nitelendirilmese de “terörizmin tüm şekil ve tezahürleriyle” ifadesi şu bakımdan önemlidir ki, Türkiye’nin RF dâhil diğer devletlerin sadece DEAŞ’ı terörist olarak görüp PYD/YPG’yi terörist örgüt olarak

nitelememesine tepki olarak bu ifadeyi sıklıkla dile getirmektedir. Dolayısıyla Mutabakatın bir tarafı olan Türkiye açısından bu ifadenin anlamı PYD/YPG'nin de terör örgütü olduğudur. İfadeden normal olarak çıkan anlam da budur. Kaldı ki şu anda Suriye'de ayrılıkçı olarak görülebilecek tek örgüt PYD/YPG'dir. Mutabakatın hiçbir yerinde bunun aksine bir ifade bulunmadığından hareketle, RF'nin PYD/YPG'yi zımnen terör örgütü olarak kabul ettiği veya en azından bu varsayım ile Türkiye'nin ileri sürdüğü meşru müdafaa, müdahale gibi haklarına karşı çıkmadığı söylenebilir.

Muhtıranın üçüncü maddesi şu şekildedir:

“Bu çerçevede, Tel Abyad ve Rasulayn'ı içine alan 32 km. derinliğindeki mevcut Barış Pınarı Harekâtı alanındaki yerleşik statüko muhafaza edilecektir.”

BPH'nin sonucu olarak daha geniş alanı daha tesirli kontrol etmek başlangıçta arzu edilen bir sonuç ise de RF gibi Suriye'deki en önemli gücün desteğini almak ve en azından hâlihazırda elde edilmiş kazanımları korumak ve bunun için RF'nin taahhüdünü elde etmek şu anda denetim altına alınmış alanlarda (FKH, ZDH, BPH) karşılaşılabilecek riskleri en aza indirmeyi sağlayabilir.

Muhtıranın dördüncü maddesi aşağıdaki hükmü içermiştir:

“Her iki taraf Adana Anlaşması'nın önemini teyit eder. Rusya Federasyonu mevcut koşullarda Adana Anlaşması'nın uygulanmasını kolaylaştıracaktır.”

Adana Mutabakatı; Türkiye ile Suriye'nin kısaca terörizme karşı karşılıklı iş birliğini konu edinmektedir. Dolayısıyla Adana Mutabakatının uygulanması esas olarak iki devletin birlikte hareket etmesiyle mümkündür. Suriye'nin resmî temsilcisi Şam Hükümeti olduğuna göre; Türkiye bu maddeyle Şam Hükümetiyle ilişkiye girmeyi veya iş birliği yapmayı kabul etmiş olmamakla birlikte, RF'nin bu amaçla yapacağı “arabuluculuk” teşebbüslerini kabul etmiştir diyebiliriz. Bu hüküm ve Soçi Mutabakatının diğer hükümleri dikkate alındığında RF'nin bundan böyle Suriye meselesinde Türkiye'nin en önemli muhatabı hâline geldiği görülmektedir.

Bahsi geçen Muhtıranın 6-10. maddeleri Türkiye'nin neredeyse aynı kelimelerle ifade ettiği taleplerinin RF tarafından teyit edildiğini göstermektedir. 9. maddede öngörülen müşterek denetim mekanizmasından RF'nin bu talepleri ciddiye aldığı ve bunlarla ilgili Mutabakat hükümlerini farklı yorumlanabilecek

veya uygulanmasının nasıl olacağı belli olmayan oyalama ifadeleri olarak görmediği açık bir şekilde anlaşılmaktadır.

BPH ile Türkiye başarılı operasyonlarına bir yenisini daha eklemiştir. Kısa sürede Fırat'ın doğusu olarak ifade edilen alanlardaki terör unsurları büyük ölçüde temizlenmiş ve burada bir terör devleti kurma projesi çökmüştür. Bu harekâtın diğer bir önemi ise Türkiye'nin hem sahada hem de diplomatik anlamda gösterdiği başarıdır. BPH başladıktan sonra bir hafta arayla hem ABD ile hem de RF ile bir anlaşma imzalanması da bunun göstergesi olmuştur. Türkiye, Suriye'deki sorunun çözülmesi adına diplomasiyi de hiçbir zaman ihmal etmemiştir.

Sonuç olarak geldiğimiz noktada Türkiye Cumhuriyeti ve sahadaki müttefikleri FKH ile başlayan ZDH ile devam eden BPH ile daha da gelişen hibrit savaş tecrübesine sahip olmuşlardır. FKH'den bugüne Türkiye, Suriye sahasında kazanımlarını ve tecrübesini arttırarak yoluna devam etmektedir. BPH ve sonrasında RF ile imzalanan Mutabakat Muhtırasının istihbarî, askerî ve diplomatik bir başarı olduğu söylenebilir.

5.3.ASKERÎ BAKIMDAN BARIŞ PINARI HAREKÂTI

BPH'de birçok yerli savunma sanayii üretimi silah ve mühimmat kullanılmıştır.¹⁹² TSK personelinin intikalleri sırasında ilk kez 2019 yılında ordu envanterine giren, yüksek balistik, mayın ve el yapımı patlayıcı korumasına sahip Vuran 4X4 hafif zırhlı taktik tekerlekli yerli zırhlı araçlar yüksek hareket kabiliyetiyle harekâta kullanılmıştır. Ayrıca tıpkı Vuran 4X4 gibi el yapımı patlayıcılar ve mayınlar gibi tuzaklara karşı içindeki personele koruma sağlayan Kirpi II'den de sahip olduğu uzaktan kumandalı zırhlı silah istasyonu, keskin nişancı bulma sistemi, iç iletişim sistemi, KBRN (kimyasal, biyolojik, radyolojik ve nükleer tehditlere karşı savunma) filtre sistemi gibi donanımlarıyla harekât sahasında yararlanılmıştır.

Hava sınıfında bulunan yerli keşif ve saldırı helikopteri Atak, 20 mm. burum topu, UMTAS füzesi, 70 mm. güdümsüz roket ve Cirit füzesi gibi yerli mühimmat

¹⁹² T.C. Cumhurbaşkanlığı Savunma Sanayii Başkanlığı, "Barış Pınarı Harekâtı'nda Kullanılan Yerli Silahlar", 16.10.2019, <https://www.ssb.gov.tr/Website/contentList.aspx?PageID=2168&LangID=1>, (Erişim: 24.06.2020)

kullanarak harekâta yer almıştır. Ayrıca daha önceki harekâtlarda da kullanılan insansız hava aracı Anka-S, SATCOM özelliğiyle binlerce kilometre uzaktan kontrol edilerek görevini millî uydular üzerinden yerine getirirken, aynı zamanda yerli kriptolu haberleşme sistemi, gece gündüz ayırımına sahip yüksek çözünürlüklü kamerası, lazer işaretçisi ve mesafe ölçeri ile keşif gözetleme ihtiyacını karşılamıştır. Aynı şekilde millî S/İHA sistemi Bayraktar TB2 ile belirlediği hedefe dalış yaparak kendini imha edebilen kamikaze sistemi Kargu da, BPH’de TSK tarafından kullanılmıştır.¹⁹³ BPH’de TSK tarafından ateş destek vasıtası olarak, daha önceden modernizasyonu tamamlanan 160’ın üzerinde M60T tankı görev almıştır. Ayrıca T-155 Fırtına Obüsü, Bora füzesi, 122 mm. ÇNRA sistemi ve Cirit füzesi de harekâta kullanılan diğer ateş destek vasıtaları arasında yerini almıştır.¹⁹⁴

Terör örgütü PYD/YPG ise, BPH alanında; RF ve ABD yapımı tanksavarlar, havan ve grad füzeleri, uçaksavarlar, keskin nişancı tüfekleri ile gece görüş ve termal özellikli dürbünler kullanmışlardır. Terör örgütü unsurları; savunma taktikleri uygularken gündüz saatlerinde 2-3 kişilik küçük gruplar halinde hat düzeninde hareket etmişlerdir. Gece saatlerinde ise harekât öncesinde kazdıkları tünellerde saklanmışlar, yerleşim yerlerindeki ana güzergâhlar ve yaklaşma istikametlerine gözcü unsurlar yerleştirmişlerdir. Ayrıca tuzaklama yaparak TSK ve SMO mensuplarının hareket hızlarını yavaşlatmaya çalışmışlardır.¹⁹⁵

Öte yandan PYD/YPG’li teröristler binaların dış duvarlarını karşılıklı olarak delerek geçiş noktaları oluşturmuşlar ve manevra kabiliyetlerini artırmışlardır. Bunun yanında özellikle gündüz saatlerinde İHA/S/İHA’ların görüntü almasını engellemek amacıyla sokaklara örtü çekmişler ve akaryakıt yakarak görüntü alınmasını engellemeye çalışmışlardır.

PYD/YPG unsurları saldırı taktiği olarak, tünelleri kullanarak bilhassa keskin nişancı atışlarıyla yaklaşımları engellemiş, meskûn mahalden yararlanarak temas hattında bulunan SMO unsurlarının yanlarına ve gerilerine geçerek atış

¹⁹³ Milliyet Gazetesi İnternet Sayfası, “Harekâta Yerli Silah Damgası”, 18.10.2019, <https://www.milliyet.com.tr/gundem/harekâta-yerli-silah-damgasi-6059772> (Erişim: 21.11.2020)

¹⁹⁴ NTV İnternet Sayfası, “İşte Barış Pınarı Harekâtı’nın Silahları”, 09.10.2019, <https://www.ntv.com.tr/galeri/turkiye/iste-baris-pinari-harekatinin-silahlari,gE4PauRVHkSIeJA3LJg9GQ/IfRX2RXQskWrtXkXf4A86g> (Erişim: 21.11.2020)

¹⁹⁵ Sözcü Gazetesi İnternet Sayfası, “Barış Pınarı Harekâtı’nda son durum!”, 11.10.2019, <https://www.sozcu.com.tr/2019/gundem/baris-pinari-harekatiyla-ilgili-msbden-son-dakika-aciklamasi-5382997/> (Erişim:20.11.2020)

gerçekleştirmişlerdir. SMO unsurlarından birçoğunun yaralanırken ya da şehit olurken genellikle arkalarından ya da yanlarından keskin nişancı atışlarıyla hedef alındıkları dikkat çekmiştir. Teröristler, ayrıca tanksavar ve ağır silahlar ile isabetli atışlar gerçekleştirerek SMO'ya ait çok sayıda zırhlı aracı vurmuşlardır.

SMO unsurlarını tuzakladıkları yerlere çekebilmek amacıyla azamî ölçüde direnç gösteren teröristler, amaçlarına ulaşabilmek maksadıyla SMO mensuplarının ilerlemesini müteakip tüneller aracılığıyla geri çekilmişlerdir. Harekât sonrasında söz konusu tünellerin birçoğunun birbirine bağlantılı olduğu ve Türkiye yönünde tünel giriş-çıkışlarının bulunduğu, bazısının inşasının yarım kaldığı ve havalandırma sisteminin bulunmadığı görülmüştür.

Suriye İç Savaşının başlamasından hemen sonra 2012 yılından başlayarak eğitimleri, örgütlenmeleri, donanımları ve finansmanları Türkiye tarafından sağlanan muhalif unsurların, SMO statüsüne erişmesi ve düzenli ordu yapısıyla TSK'ya katkıda bulunması sağlanmıştır.¹⁹⁶ Fırat Kalkanı ve Zeytin Dalı Harekâtı ile karşılaştırıldığında, eğitim ve disiplin seviyesi yükselen, TSK ile uyumu artan SMO unsurları, BPH döneminde kısa süre içerisinde daha az kayıp ile beklenen hedefe ulaşmıştır. BPH kapsamında, M4 karayolu üzerinde kontrol sağlanmış, Tel Abyad ve Rasulayn şehir merkezleri ile meskûn mahal, mezra ve köy dâhil olmak üzere birçok yerleşim yeri terörist unsurlardan arındırılmış/kontrol altına alınmıştır.

5.4.BARIŞ PINARI HAREKÂTININ HUKUKÎ DEĞERLENDİRMESİ

Suriye'de yaşanan iç savaşın en fazla etkilediği ülke olan Türkiye, sınırlarında faaliyet gösteren ve kendi iç güvenliğini tehdit eden terör örgütlerine karşı bir kez daha harekete geçmek zorunda kalmıştır. BPH'nin başladığını ilân eden Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, amaçlarının Türkiye'nin güney sınırlarında bir terör koridorunun oluşmasına engel olarak, bölgeye huzur ve barışı getirmek olduğunu ifade etmiştir.¹⁹⁷

¹⁹⁶ Ece Göksedef, "Barış Pınarı Harekâtı - Suriye Millî Ordusu nedir, ne zaman ve neden kuruldu?", BBC Türkçe İnternet Sayfası, 10 Ekim 2019, <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-49999444> (Erişim: 20.11.2020)

¹⁹⁷ Anadolu Ajansı, "Barış Pınarı Harekâtı başladı", 09.10.2019, <https://www.aa.com.tr/tr/baris-pinari-harekati/baris-pinari-harekati-basladi/1607139>, (Erişim: 24.06.2020)

BPH'nin amaçları incelendiğinde uluslararası hukuka aykırı bir durum olmadığı, aksine harekâtın Türkiye'nin uluslararası hukuktan doğan hakları çerçevesinde gerçekleştirildiği görülmektedir. Türkiye, BPH'nin başından itibaren BM ve NATO başta olmak üzere muhataplarını ve kamuoyunu bilgilendirmiştir.

BPH, hukukî çerçevede iç hukuk ve uluslararası hukuk açısından bölümler halinde incelenebilir. Türkiye'nin kendi iç hukukunda TSK'nın sınırları dışında askerî harekâtlar düzenleyebilmesi Anayasa'nın 92. maddesinde düzenlenmiştir. Söz konusu madde ile TSK'nın yabancı ülkelerde görevlendirilmesi iki şarta bağlanmıştır. Bunlardan ilki; düzenlenecek operasyonun uluslararası hukuk çerçevesinde meşru sayılan durumlarda gerçekleştirilmesi ve TBMM tarafından yürütme organının yetkilendirilmesidir. BPH de bu kapsamda uluslararası hukuka ve BMGK'nın aldığı terörle mücadeleyle yönelik kararlara atfen, TBMM'nin 1199 sayılı kararına binaen gerçekleştirilmiştir.¹⁹⁸

BPH'ye uluslararası hukuk açısından baktığımızda ise Türkiye'nin dayanak gösterdiği ana iddialarını harekâtın başlamasıyla birlikte BMGK'ye gönderdiği mektupta ve Millî Savunma Bakanlığı tarafından yapılan basın açıklamasında görmek mümkündür. BPH, FKH'de ve ZDH'de olduğu gibi uluslararası hukuka uygun olarak, BMGK'nın terörle mücadeleyle ilgili; 1373 (2001), 1624 (2005), 2170 (2014), 2178 (2014), 2249 (2015), 2254 (2015) sayılı kararları ve yine BM Sözleşmesinin 51. Maddesinde yer alan “Meşru Müdafaa Hakkı” çerçevesinde, Suriye'nin toprak bütünlüğüne saygılı olarak icra edilmiştir.

Sözleşmenin 51. Maddesini yorumlamak gerekirse; mezkûr maddede yer alan meşru müdafaa hakkının kullanımı için silahlı saldırının bir devletten gelmesi noktasında bir gerekliliğin şart olmadığı görülmektedir. Türkiye, BMGK kararlarına atıf yaparak silahlı saldırının devlet dışı bir aktörden geldiğini belirtmek suretiyle harekâta dayanak oluşturmuştur.

Tüm bu uluslararası hukuk düzenlemelerinin yanında Suriye rejiminin otoritesini ülke çapında kaybetmesi ve Türkiye'ye yönelen terörist saldırılara karşı koyma imkânının bulunmaması da Türkiye'yi Suriye'nin kuzeyinde operasyon yapmaya iten sebeplerden olmuştur.

¹⁹⁸ Kriter Dergi, “Barış Pınarı’nda Türkiye’nin Hukukî Dayanakları Sağlam”, 03.11.2019, <https://kriterdergi.com/siyaset/baris-pinarinda-turkiyenin-hukuki-dayanaklari-saglam>, (Erişim: 24.06.2020)

Türkiye harekâtı gerçekleştirirken yalnızca yukarıda yer alan noktaları dayanak göstermemiş, ayrıca harekât sonrasında BMGK'yı bilgilendirirken Türkiye ile Suriye arasında 1998'de imzalanan Adana Mutabakatı'nın da kendisine terörle mücadelede hukukî dayanak sağladığını dile getirmiştir. Söz konusu mutabakat kapsamında Suriye devleti Türkiye'nin Suriye topraklarında belli bir derinliğe dek sınır ötesi harekât gerçekleştirme hakkını kabul etmiştir.

Türkiye ve ABD arasında varılan mutabakatın 11. ve 12. maddelerine bakıldığında, *“Türk tarafı Barış Pınarı Harekâtı'na, güvenli bölgeden PYD/YPG'nin 120 saat içinde geri çekilmelerini teminen ara verecektir. Barış Pınarı Harekâtı, bu geri çekilmenin tamamlanmasını müteakip durdurulacaktır.”* ve *“Barış Pınarı Harekâtı'na ara verildiğinde ABD, 14 Ekim'de hayata geçirilen yaptırımlara ilavelerini getirmeme ve Kongre nezdinde uygun şekilde çalışmalar ve istişareler yürüterek Suriye'de barış ve güvenliği tesis etmek üzere çabalayacaktır.”* ifadelerinin yer aldığı görülmektedir.¹⁹⁹

Görüldüğü üzere, BM sözleşmesinin 51. Maddesinin yanında BMGK'nın terörle mücadeleye yönelik kararları da göz önüne alındığında, PYD/YPG'ye karşı düzenlenen bu harekâtın uluslararası hukuka uygun bir biçimde gerçekleştiği söylenebilecektir. BPH'den önce, Türkiye'nin iç güvenliğini tehdit eden terör örgütlerine karşı, Suriye halkını korumak amacıyla gerçekleştirilen FKH ve ZDH'de de olduğu gibi tamamen hassas bir biçimde hareket ettiğini görmek mümkündür.

¹⁹⁹ Gül Seda ACET İNCE, “Uluslararası Hukuk Bağlamında Fırat Kalkanı, Zeytin Dalı Ve Barış Pınarı Harekâtları”, Turgut Özal Üniversitesi İşletme ve Yönetim Bilimleri Dergisi, C. 1, S. 1, Ankara 2020, s. 79.

SONUÇ

Suriye, bağımsızlığını ilân ettiği günden itibaren birçok defa askerî darbelere sahne olmuştur. Bunlardan sonuncusu neticesinde iktidara gelen Baas Partisi içinde ayrı ve kansız bir darbe gerçekleştirerek devlet başkanı olan ve Suriye’de otuz yılı aşkın süre tek başına iktidara sahip olan Hafız Esed ise; yönetimi elinde tutabilmek için baskıcı ve otoriter bir yönetim şekline başvurmuş; bu doğrultuda nüfusun ağırlığını oluşturan sünni kadroları ordudan uzaklaştırmış, başta ordu olmak üzere devletin üst kadrolarını belli bir mezhebî azınlık olan Nusayrîlere teslim etmiştir. Bu durum ise bir süre sonra yolsuzluklara sebep olmuş ve maddî olarak zor bir hayat sürmek zorunda kalan halktan uzak bir biçimde kendi zengin dünyalarında yaşayan bu elit kesime karşı halkın tepki göstermesine neden olmuştur.

Hafız Esed, halkın bu tepkilerine karşı güç kullanma yolunu tercih etmiş, kendisine muhalif sesleri susturmak kanlı müdahalelerde bulunmuştur. 2004 yılında babasının ölümü üzerine yeni devlet başkanı olarak seçilen Beşşar Esed ise yönetiminin ilk yıllarında babasına oranla daha yumuşak bir yönetim sürdürmüştür. Fakat Beşşar Esed’in bu tavrı uzun sürmemiş ve tıpkı babası Hafız Esed gibi baskıcı bir yönetim biçimini benimsemeye başlamıştır. Arap Baharı’nın Suriye’ye sıçramasıyla birlikte ilk başta rejime yönelik gösterilere karşı çeşitli reformlar gerçekleştireceğine dair söz verse de, verdiği taahhütleri uygulamaya sokmamış, dahası düzenlenen gösterilere karşı aşırı güç kullanmıştır. Olaylar sonucunda bine yakın sivilin hayatını kaybetmesiyle protestolar giderek artmış ve Suriye’de halk tarafından yapılmak istenen devrim bir anda iç savaşa dönüşmüştür.

Suriye’deki iç savaşta dokuz yıl geride bırakılırken, bu süre zarfında yüz binlerce kişi hayatını kaybetmiş, milyonlarca sivil ülkesini terk ederek göçmek zorunda kalmış, başta Halep olmak üzere ülkenin birçok şehri yıkıma uğramıştır. Bugün Suriye’nin yeniden imarı için ihtiyaç duyulan tutar ise yüz milyarlarca dolar ile ifade edilmektedir. Ortaya çıkan bu durumun ana sebebi Esed rejimi olmakla birlikte ülkedeki otorite boşluğundan faydalanarak terörizmi araç olarak kullanan birçok terör örgütü de önümüzdeki vahim tablonun aktörleri olmuşlardır.

Bu terör örgütleri arasında uluslararası alanda en fazla bilineni DEAŞ’tır. Fikrî temeli açısından Suriye İç Savaşından çok daha önce, Afganistan ve Irak’ta faaliyet gösteren ve BM başta olmak üzere uluslararası tüm platformlarda terör

örgütü olarak kabul edilen El Kaide'nin bir nevi Suriye kolu olarak hareket eden örgüt, zaman içerisinde oluşan kaos ortamından beslenerek terör aracılığıyla Irak'ın yanı sıra Suriye'de büyük bir alanı kontrolü altına almıştır.

DEAŞ, Suriye'de böylesine geniş bir alanı hâkimiyeti altına almasının yanında, aynı zamanda küresel düzeyde düzenlediği terör eylemleriyle kendisinden önceki dini istismar eden terör örgütlerinden daha fazla tanınır hâle gelmiş, uluslararası toplumda korku ve endişeye sebep olmuştur. Bu durum da uluslararası arenada devletlerin Suriye'ye ilgisini artıran nedenlerin başında gelmiştir. Bu kapsamda ABD, İngiltere, Fransa gibi dünya siyasetinde başı çeken devletlerin de aralarında bulunduğu DEAŞ karşıtı bir koalisyon kurulmuştur. Suriye ile en uzun sınıra sahip konumda bulunan Türkiye de söz konusu oluşum içerisinde yer almış ve bu koalisyonun ortak operasyon merkezi Türkiye'de hayata geçirilmiştir. Fakat yıllar içerisinde söz konusu koalisyon, DEAŞ ile mücadelede Suriye ılımlı muhalefetine silahlı kanadı olan ÖSO'yu desteklemeyi bırakarak, Türkiye'nin terör örgütü olarak tanıdığı PYD/YPG ile iş birliği yapınca, Türkiye DEAŞ ile münferit olarak mücadele etmeye başlamıştır.

Türkiye, Suriye İç Savaşı başladıktan kısa bir süre sonra TBMM'de onaylanan tezkere ile Suriye'de faaliyet gösteren ve kendi iç güvenliğine yönelik bir tehdit olarak gördüğü terör örgütlerine karşı mücadele edeceğini ortaya koyarak tavrını göstermiştir. Öte yandan Suriye'deki iç savaşın yükünü en fazla çeken ülkenin Türkiye olduğu da yadsınamaz bir gerçektir. Türkiye, iç savaştan kaçan milyonlarca Suriyeli sivil misafir etmektedir.

Bu bağlamda Türkiye; ulusal çıkarlarıyla zıt bir biçimde sınırının hemen ardında sözde devlet kurduğunu iddia eden ve Türkiye içinde de kanlı eylemlerde bulunan DEAŞ'a yönelik olarak; Suriye'nin kuzeyinde kendi sınırlarını terör tehdidine karşı korumak, Suriye'nin toprak bütünlüğünü koruyarak yerlerinden edilmiş siviller için güvenli bölge tesis etmek amacıyla ÖSO ile birlikte FKH'yi gerçekleştirmiştir.

FKH ile Türkiye, başta kendi iç kamuoyunda DEAŞ'ın özellikle kendi ülkesine karşı gerçekleştirdiği terör eylemlerinin önlenmesi hususundaki hassasiyetine cevap vermiştir. Türkiye, bunun yanında sınırlarında terör örgütlerinin hayat bulmasına izin vermeyeceğini göstermiştir. Türkiye'nin dış siyaseti açısından

ise yalnızca kendi sınırlarını değil NATO'nun doğal sınırlarını da korumaya alarak uluslararası alanda itibarını yükseltmiştir. Tüm bu sayılan hususlar harekâtın aynı zamanda bir mecburiyet neticesinde gerçekleştirildiğini de göstermiştir.

Harekâta ÖSO açısından bakıldığında ise; özellikle uluslararası kamuoyunda DEAŞ ile yalnızca ABD destekli PYD/YPG'nin savaştığına yönelik bakış açısı değiştirilmiştir. ÖSO unsurları, FKH ile birlikte kazandığı özgüven sayesinde DEAŞ'ın bitirilebileceğine dair inanca sahip olmuş, kendi topraklarının terörden arındırılmasında rol oynamıştır.

Suriye'deki iç savaşın oluşturduğu kaos ortamından beslenerek, kendine yaşam alanı oluşturma gayretinde olan terör örgütlerinden bir diğeri de PKK/KCK'nın Suriye kolu olan PYD/YPG olmuştur. Söz konusu terör örgütü, özellikle DEAŞ ile mücadele kisvesi altında uluslararası kamuoyunda sempati kazanma arayışına girmiştir.

PYD/YPG, ilk olarak iç savaştan yararlanarak 2012 yılında Afrin'i rejimden çatışmasız bir şekilde teslim almış ve Türkiye'nin güney sınırına yerleşmiştir. Bu sayede bu bölgede geniş bir eğitim ve barınma imkânı bulan örgüt, 2014 yılında Afrin'de sözde kanton yapısı ilân etmiştir.

ABD tarafından adeta DEAŞ'ın bitirilmesi adına PKK ile bağı olmadığı tezi savunulan PYD/YPG'nin desteklenmesi, Türkiye açısından örgütün Suriye'deki faaliyetlerinin bir ulusal güvenlik sorunu olarak görülmesi, teröristlerin Amanos Dağlarını Türkiye'ye geçiş güzergâhı olarak kullanmaları, dahası Türkiye'nin sınıra yakın bölgelerdeki yerleşim yerlerine teröristler tarafından atış yapılması gibi birçok sebep, tıpkı FKH'de olduğu gibi Afrin'e bir harekât düzenlenmesini mecbur hâle getirmiştir.

Türkiye bu bağlamda; terör örgütü PYD/YPG'nin ABD desteğiyle Türkiye'nin ulusal çıkarlarına aykırı bir biçimde Suriye'nin kuzeyinde bir terör koridoru oluşturma amacına engel olmak, örgütün sözde kanton yapılanmasına darbe vurmak, Afrin'de güvenli bir ortam oluşturup istikrarı sağlayarak sivil halkın huzura kavuşmasına destek olmak amacıyla 20 Ocak 2018 tarihinde ZDH'yi başlatmıştır.

Suriye'de faaliyet gösteren diğer devletlerin düzenlediği operasyonlarda düşman unsurları ile siviller arasında hassasiyet gözetmeksizin saldırı gerçekleştirdikleri görülmüştür. TSK ise ZDH'de sivillerin zarar görmemesi adına

azami ölçüde gayret göstermiştir. Ayrıca harekâtın kışa denk gelmesi neticesinde keşif araçlarının etkisiz kalması da dağlık ve engebeli arazide TSK'yı zorlayan unsurlardan olmuştur. Söz konusu nedenler TSK tarafından harekâta verilen zayıflatların artmasına neden olmuştur.

Türkiye ZDH'yi gerçekleştirerek terör koridoruna engel olmuştur. Harekâtla Afrin terörden arındırılarak yerinden edilmiş sivillerin evlerine dönebilecekleri güvenli bir bölge hâline gelmiştir. Öte yandan Suriye'nin toprak bütünlüğünün korunması konusunda gösterilen önem ve Suriye'de her türlü terör örgütünün söz sahibi olmasına izin verilmeyeceği de ZDH ile tüm dünyaya ilân edilmiştir.

ZDH esnasında Türkiye, FKH ile kazandığı tecrübenin meyvelerini toplamıştır. Bu konuda en fazla S/İHA teknolojisinin yararı görülmüştür. Harekât sırasında terör örgütü S/İHA atışları neticesinde çok fazla kayıp vermek zorunda kalmıştır.

TSK ve ÖSO'nun koordineli çalışması, tıpkı FKH'de olduğu gibi ZDH'de de devam etmiştir. İki gücün birlikte hareket etmesi, harekâta karşılaşılan olumsuz durumların telafi edilmesi noktasında fayda sağlamıştır.

PYD/YPG terör örgütü, TSK ve ÖSO karşısında direnememiş ve özellikle TSK'nın hava gücüne karşı koyamamıştır. RF ile TSK arasında gerçekleştirilen görüşmelerle hava sahasının açık tutulması da harekâtın stratejik açıdan başarıya ulaşması noktasında etkisini göstermiştir.

ZDH gerçekleştirildikten yaklaşık olarak bir buçuk sene sonra, terör örgütü PYD/YPG'nin Suriye'nin kuzeyindeki faaliyetlerine SDG çatısı altında devam etmesi, ABD tarafından terör unsurlarının Fırat'ın doğusuna çekileceğine yönelik olarak verilen taahhütlerin yerine getirilmemesi gibi nedenlerden dolayı Türkiye, 9 Ekim 2019 tarihinde BPH'yi icra etmeye başlamıştır.

Türkiye harekâta karar vermeden önce, yerlerinden edilmiş siviller için Suriye'nin kuzeyinde terörden arındırılmış bir güvenli bölge oluşturulması hususunda bölgedeki başat aktörlerden olan ABD ve RF ile ayrı ayrı müzakereler yürütse de muhataplarından beklediği karşılığı göremeyip söz konusu harekâta karar vermiştir.

TSK tarafından BPH esnasında da önceki harekâtlarda olduğu gibi sivillerin zarar görmemesi adına gereken gayret gösterilmiş; ayrıca harekâtın düzenlendiği

bölgede FKH ve ZDH'den farklı olarak dost ülkelerin çok sayıda üssünün yanı sıra tarihî, kültürel ve dinî yapıların bulunması dolayısıyla söz konusu üslere ve yapılara yönelik azamî ölçüde özen gösterilmiştir.

Harekâtla birlikte daha önceden DEAŞ ve PYD/YPG zulmünden kaçarak Türkiye'ye göç etmek zorunda kalan yüz binlerce sivil evlerine dönmüştür. Öte yandan Türkiye ve RF arasında gerçekleştirilen müzakereler sonucunda M4 karayolu güney hattı sınırı olarak kabul edilmiştir.

Harekâtın sekizinci gününde Türkiye ve ABD heyetleri arasında uzun süren görüşmeler gerçekleştirilmiş ve “Güvenli Bölge” oluşturulması için anlaşma sağlanmıştır. Bu kapsamda Türkiye BPH'ye beş gün ara vermiştir. Mutabakatla terör unsurları belirlenen güvenli bölge sınırları dışına çıkarılmıştır. Bu mutabakatla ABD'nin, Kuzey Suriye'de PYD/YPG'nin kontrol altında tuttuğu bölgelerdeki varlığını garantiye almak istediği görülmüştür.

Bu yönden bakıldığında ABD'nin Suriye'de petrolün yoğun olarak çıkarıldığı bölgeleri kontrol altında tutarak Suriye rejimini özellikle ekonomik yönden sıkıştırmak, İran'ın bölgeye yönelik hedeflerine engel olarak bölgenin geleceğinde kalıcı bir biçimde söz sahibi olmak adına Suriye ile Irak arasında kalan Kürt nüfus yoğunluklu alanları birleştirmek temelli bir Suriye politikası yürüttüğü düşünülmektedir.

Genel olarak BPH'nin başarılı sonuçlandığı söylenebilir. Türkiye harekâtla, Fırat'ın doğusunda kendi sınırlarının hemen dışında yer alan terör örgütü unsurlarının varlığını sona erdirmiş, ABD ve Rusya ile art arda imzaladığı iki mutabakatla, sahanın yanında masada da ne kadar kararlı bir duruşa sahip olduğunu dünya kamuoyu önünde ispatlamıştır.

Türkiye'nin Kuzey Suriye'de gerçekleştirdiği FKH, ZDH ve BPH; uluslararası alanda hukukî yönden sıkça tartışılmıştır. Harekâtlar bu yönden incelendiğinde; ilk olarak TSK'nın sınır ötesi operasyonlar gerçekleştirebilmesi Türkiye'nin kendi iç hukukunda Anayasa'nın 92. maddesinde düzenlenmiştir. Bu madde; uluslararası hukuk çerçevesinde meşru sayılan hallerde ve TBMM tarafından yürütme organının yetkilendirilmesi durumunda TSK'nın yabancı ülkelerde görevlendirilmesine olanak sağlamaktadır.

Harekâtlara uluslararası hukuk açısından bakıldığında ise; Türkiye'nin kendi ulusal güvenliğine tehdit olarak gördüğü DEAŞ ve PYD/YPG'nin, Suriye'de illegal olarak yürüttüğü faaliyetleri sonlandırmak amacıyla BM sözleşmesinin 51. Maddesinde yer alan meşru müdafaa hakkı çerçevesinde harekâtları gerçekleştirdiği ve bu harekâtların hiçbirinin Suriye'nin toprak bütünlüğüne karşı yürütülmediği görülmektedir. Türkiye, meşru müdafaa hakkının kullanılması konusundaki mevcut olan bir silahlı saldırının zaman kaybetmeksizin BMGK'ye bildirilmesi, acillik, gereklilik ve orantılılık ölçütlerini karşılayarak harekâtları düzenlemiştir.

Türkiye, harekâtlar sonrasında 1998'de Türkiye ile Suriye arasında imzalanan Adana Mutabakatı'nın da kendisine hukukî dayanak olduğu noktasında BMGK'yi bilgilendirmiştir. Mutabakatla Suriye tarafından Türkiye'ye, Suriye topraklarında belli bir derinliğe dek harekât gerçekleştirme hakkı verilmiştir.

Ayrıca BMGK'de alınan; devlet dışı aktörlerin saldırılarının da silahlı saldırı kapsamına alınmasına yönelik 2001 tarihli 1368 ve 1373, üye devletlere hem sınırları içinde hem de sınırları dışında terörist eylemleri önleme yetkisine yönelik 2005 tarihli 1624, uluslararası terörle mücadeleyle yönelik 2014 tarihli 2170, YTS'lere karşı önlemler alınmasına yönelik 2014 tarihli 2178, DEAŞ ve El Nusra'nın uluslararası toplum için tehdit olduklarına yönelik 2015 tarihli 2249 sayılı kararlar ile tüm devletlere terörle mücadelede askerî operasyon yetkisi verilmiştir. Türkiye de bu bağlamda kendi güvenliğini tehdit eden DEAŞ'a karşı FKH'yi; PYD/YPG'ye karşı ise ZDH ve BPH'yi düzenlerken söz konusu kararlardan yetki almıştır.

Türkiye harekâtlar sırasında uluslararası hukuktan aldığı bu yetkiyle yalnızca terör örgütlerini hedef almış, sivillere ve yerleşim yerlerine zarar gelmemesi adına büyük ölçüde gayret göstermiş, harekâtlarla oluşturulan güvenli bölgelere göçmenlerin yeniden yerleştirilmesini amaç edinerek Suriye'nin toprak bütünlüğünü sağlamaya çalışmıştır. Görüldüğü üzere FKH, ZDH ve BPH uluslararası hukuka uygun olarak icra edilmiştir.

Uluslararası hukukta yer alan bu düzenlemelerin yanı sıra mevcut Suriye yönetiminin ülkede otoritesini kaybetmesi ve bunun sonucunda Türkiye'ye karşı gerçekleştirilen terör örgütlerinin saldırılarına karşı koyamayacak durumda olması da Suriye'de Türkiye tarafından operasyonlar düzenlenmesine sebep olmuştur.

Türkiye, Kuzey Suriye’de gerçekleştirildiği harekâtları yalnızca bir operasyondan ibaret görmemiş, harekâtlardan sonra terörden arındırılan bölgelerde gerçekleştirdiği faaliyetlerle bölge halkının yararına düzenlemeler yapılması için yardımcı olmuştur. Bu kapsamda Türkiye tarafından; yerel meclislerin oluşturulması, yerel polis gücü ve adli makamların tesisi konusunda danışmanlık hizmeti verilmiştir. Ayrıca insanî yardım faaliyetleri ile ihtiyaç sahiplerine yardım eli uzatılmıştır. Tüm bu faaliyetlerle bölgede istikrar ve huzur ortamı oluşturulmasına çalışılmıştır.

Ulusal güvenliğini tehdit eden terör örgütlerine karşı uzun yıllardır ülke sınırları içerisinde mücadelesine devam eden Türkiye, FKH’ye kadar da yer yer sınır ötesinde gerçekleştirdiği kısa süreli operasyonlarla bu mücadelesine katkı sağlamıştır. Fakat Türkiye 2011 yılında Suriye’de çıkan iç savaş neticesinde tabiri caizse oluşan devletsiz ortamdan yararlanarak kendilerine yaşam alanı açan ve amaçlarını gerçekleştirmek adına uygun koşulların oluştuğunu gören terör örgütleri DEAŞ ve PKK/KCK-PYD/YPG’nin sınırının hemen ardında yürüttükleri illegal faaliyetlere göz yummayarak tamamen uluslararası hukuka uygun bir biçimde uzun süreli bir mücadele içerisine girmiş ve hedeflerine tamamen ulaşamadığı noktalar olmuşsa da genel olarak düzenlediği harekâtlarda başarılı olmuştur.

FETÖ mensuplarının yaptığı 15 Temmuz darbe girişimi Türkiye’nin iç ve dış politikasında ve terörle mücadelesinde bir dönüm noktası olmuştur. Türkiye’nin Suriye politikasındaki değişiklik de kısmen başarısız darbenin bir sonucudur. Türkiye, darbe girişiminden önce Suriye muhalefetine destek vererek geriden yol almaya çalışmıştır. Bu dönemde Türk hükümetinin Suriye’nin kuzeyinde bir güvenli bölge kurmak için Suriye’de bir askerî operasyon başlatma isteği TSK tarafından şiddetle reddedilmiştir. Darbenin ana planlayıcılarından biri olan Semih Terzi, TSK adına Suriye operasyonlarından sorumluydu. Ancak darbe gecesinden sonra FETÖ unsurlarından arınan TSK Suriye’de sorumluluk almayı kabul etmiş ve angajmanlarını büyük ölçüde artırmıştır. Devlet aygıtının FETÖ unsurlarından arınmış olması, Türk hükümetinin daha cesur kararlar almasının ve bunları Türkiye’nin ulusal çıkarlarına uygun şekilde uygulamasının yolunu açmıştır.²⁰⁰

²⁰⁰ Ömer Özkızılcık, Turkey three years after the failed coup attempt: leaner army, more assertive foreign policy, The New Arab İnternet Sitesi, 15 Temmuz 2019,

Türkiye ve müttefikleri dört yılda gerçekleştirdiği FKH, ZDH ve BPH ile sahada günden güne gelişerek tecrübe kazanmıştır. Türkiye bu harekâtlarla Suriye’de oluşturulmak istenen terör koridoruna engel olmuş, ayrıca bugün enerji kaynakları nedeniyle bölgenin en önemli gündem maddelerinden olan Doğu Akdeniz sınırının güvenliğini sağlayarak bölgedeki dengeleri değiştirmiştir. Doğu Akdeniz’de Türkiye’ye karşı oluşturulan ittifaka yanıt olarak Türkiye ve Libya UMH arasında Kasım 2019’da “Akdeniz’de Deniz Yetki Alanlarının Sınırlandırılmasına İlişkin Mutabakat Muhtırası”²⁰¹ imzalanmıştır. Bu antlaşmayla Türkiye’nin deniz yetki alanlarının bir kısmı belirlenirken Türkiye’yi ince bir kıyı şeridinde hapsetmek için gösterilen çabalar boşa çıkmıştır.²⁰² BM tarafından da tescil edilen antlaşma ile Türkiye, Doğu Akdeniz’de deniz yetki alanlarının sınırlandırılmasına dair uluslararası alanda kendi prensipleri temelinde, diğer bir ülkeyle antlaşma yaparak bu prensipleri bir oranda kabullendirme yoluna girmiştir. Bu durumun geleceğe yönelik yansımaları özellikle Kıbrıs Adası ve Yunan Adaları’nın deniz yetki alanlarının sınırlandırılması konusunda yararlı olacaktır. Türkiye, bu antlaşma ile tutumunu hem diğer ülkeler nezdinde hem de muhtemel yargısal süreçler önünde güçlendirmiştir.²⁰³ Bölgede Türkiye karşıtı ittifakın demirbaşlarından Fransa ve BAE Türkiye’ye karşı başarısız olurken İsrail - Yunanistan koridoru uluslararası anlaşma ile kapatılmıştır.²⁰⁴ Hiç kuşkusuz bu çok kritik meselede başarı sağlanması; Türkiye’nin Suriye’de icra ettiği FKH, ZDH ve BPH’de elde ettiği başarılarla bölgesel çıkarlarını koruyacağını ilânıyla mümkün olabilmektedir. Böylece yalnızca masada değil, sahada da etkin istihbârî ve askerî gücüyle mücadele vereceğini ve Suriye’de ve bölgede kendisinin oyun dışında olacağı senaryolara izin

<https://english.alaraby.co.uk/english/indepth/2019/7/15/turkey-three-years-on-after-the-failed-coup-attempt> (Erişim: 23.11.2020)

²⁰¹ Türkiye Cumhuriyeti ile Libya Hükümeti Arasında Akdeniz’de Deniz Yetki Alanlarının Sınırlandırılmasına İlişkin Mutabakat Muhtırası, Milletlerarası Antlaşma, Resmî Gazete Sayı 30971, Karar Sayısı 1815, 7 Aralık 2019, <https://www.lebibyalikin.com.tr/mevzuat/images/dokuman/2019/12/1815.pdf> (Erişim: 23.11.2020)

²⁰² Numan Aygen ve Mehmet Rakipoğlu, Türkiye karşıtlığı bağlamında BAE-Fransa iş birliği, Anadolu Ajansı İnternet Sitesi, 06.11.2020 <https://www.aa.com.tr/tr/analiz/turkiye-karsitligi-baglaminda-bae-fransa-isbirligi/2034122> (Erişim: 23.11.2020)

²⁰³ Yücel Acer, Doğu Akdeniz’de Deniz Yetki Alanları ve Türkiye-Libya Mutabakatı, *SETA Analiz*, Aralık 2019, Sayı 301, <https://setav.org/assets/uploads/2019/12/A301.pdf> (Erişim: 23.11.2020)

²⁰⁴ Numan Aygen ve Mehmet Rakipoğlu, a.g.e.

vermeyeceğini uluslararası alanda ispat etmiş ve ulusal güvenliği için gerekmesi halinde güç kullanmaktan çekinmeyeceğini ortaya koymuştur.

Sınır ötesinde icra edilen bu operasyonlarda Türkiye'nin askerî anlamda özgüvenine katkı sağlayan en önemli unsurlardan biri millî savunma sanayiinde yaşanan gelişmeler ve yerli ve millî silahların üretilmesi olmuştur. Türkiye'nin Suriye'de icra ettiği operasyonlarda “yakın hava desteği unsurları” ile “nokta hedefe yönlendirebilen serbest uçuşlu güdümlü bomba” gibi kritik mühimmatlar önemli bir yer tutmuştur. Hava kuvvetlerinin imkânlarıyla savunma, saldırı ve caydırıcılık gibi üç önemli faktörde Türkiye sahada çok önemli avantajlar elde etmiştir. Düşman hedeflere karşı İHA'lar yoluyla keşif, gözetleme, tespit ve takip yapılmış; Atak helikopterleri, Fırtına Obüsleri ve Bayraktar TB2 Taktik İHA'lar ise hedeflerin vurulmasında kullanılmıştır.²⁰⁵ Nitekim Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan da savunma sanayisindeki elde edilen ilerlemeyle, Türkiye'nin sınırları içinde terörle mücadele operasyonlarını rahatça yapabildiğini ve sınırları dışında barış harekâtları yürütebildiğini belirtmiştir. Erdoğan, Cumhurbaşkanlığı Savunma Sanayii Başkanlığının 35. kuruluş yıl dönümü dolayısıyla yaptığı açıklamada savunma sanayisinin Türkiye için terörle mücadelede noktasındaki önemine şu şekilde değinmiştir:

*“Bugün Türkiye, küresel tedarikçilerin çıkardığı tüm zorluklara ve uyguladığı gizli-açık ambargolara rağmen, sınırları içinde terörle mücadele operasyonlarını rahatça yapabilmesini, sınırları dışında barış harekâtları yürütebilmesini, savunma sanayisinde bu dönemde elde ettiği ilerlemeye borçludur. Özellikle son 5-6 yılda sürdürülen ve başarıyla bitirilen çalışmaların büyük katkısı olmuştur. Kahraman askerlerimiz sahada canları pahasına mücadele ederken, onlara vereceğimiz en büyük destek, savunma sanayimizi daha ileriye taşımak olacaktır.”*²⁰⁶

Türkiye, terör örgütleriyle yalnızca ülke içinde değil, sınır ötesinde terörü olduğu yerde bitirme stratejisi ile mücadele ederek de başarılı olunabileceğini üç farklı örnekle ortaya koymuştur. Türkiye'nin coğrafi açıdan özellikle terör

²⁰⁵ Söyleşi: Terörle Mücadele ve Millî Savunma Sanayi, *Diplomatik Gözlem, Şubat 2017 (Sayı 61)*] Alıntılaman SETA İnternet Sitesi, <https://www.setav.org/terorle-mucadele-ve-milli-savunma-sanayi/> (Erişim: 23.11.2020)

²⁰⁶ TRT Haber İnternet Sitesi, “Erdoğan: Türkiye, terörle mücadele operasyonlarını rahatça yapabilmesini savunma sanayisindeki ilerlemeye borçlu” 6 Kasım 2020, <https://www.trthaber.com/haber/gundem/erdogan-turkiye-terorle-mucadele-operasyonlarini-rahatca-yapabilmesini-savunma-sanayisindeki-ilerlemeye-borclu-528909.html> (Erişim: 22.11.2020)

örgütlerinin geçiş güzergâhı üzerinde bulunması dikkate alındığında; Türkiye'nin yeni bir savunma stratejisi olarak terörle mücadeleyi kesintisiz bir politikayla yürütmesi büyük önem arz etmektedir. Bu noktada Türkiye için terörle mücadele başarısında istihbaratın önemi daha da belirginleşmektedir. Terörle mücadelenin istihbarat ayağını yurtdışında güçlü tutmanın iç güvenlik için hayati önemi vardır. Buradan hareketle, MİT'in yurt dışı faaliyetlerine yönelik 2014 yılında yapılan yasal düzenlemeye değinmek yerinde olacaktır. Yeni düzenlemeye göre: 1/11/1983 tarihli ve 2937 sayılı "Devlet İstihbarat Hizmetleri ve Millî İstihbarat Teşkilâtı Kanunu"nun 4'üncü maddesinin birinci fıkrasına aşağıdaki bentler eklenerek yurt dışı istihbarat ve operasyonlarda MİT'e yetki verilmiştir. Buna göre MİT'in yurt dışı görevlerinin çerçevesi şu şekilde çizilmiştir:

"h) Dış güvenlik, terörle mücadele ve millî güvenliğe ilişkin konularda Bakanlar Kurulunca verilen görevleri yerine getirmek.

*i) Dış istihbarat, millî savunma, terörle mücadele ve uluslararası suçlar ile siber güvenlik konularında her türlü teknik istihbarat ve insan istihbaratı usul, araç ve sistemlerini kullanmak suretiyle bilgi, belge, haber ve veri toplamak, kaydetmek, analiz etmek ve üretilen istihbaratı gerekli kuruluşlara ulaştırmak."*²⁰⁷

Bu yasal düzenlemenin terörle mücadeleye yaptığı katkının basına yansıyan en önemli örneklerinden biri, 53 kişinin ölümüyle sonuçlanan Reyhanlı Katliamı'nın planlayıcısı Yusuf Nazik'in, MİT operasyonu, "Esed'in kalesi" olarak tanımlanan Lazkiye'den, TSK unsurlarının da desteğiyle Türkiye'ye getirilmesi olmuştur. Bunun yanında MİT'in son dönemde dış operasyonlara verdiği önemle, başta FETÖ ve PKK/PYD'nin firari teröristleri olmak üzere birçok terörist ya kaynağında yok edilmiş ya da Türkiye'ye getirilmiştir.²⁰⁸

Suriye İç Savaşının sonsuza dek sürmeyeceği aşikârdır. Fakat iç savaş sona erdiğinde Türkiye'nin Suriye'de varlığını sürdürmeye devam edeceği konusunda bir netlik bulunmamaktadır. Nitekim bölgede varlık gösteren ABD ve RF gibi dünya siyasetinde söz sahibi olan iki devlet başta olmak üzere uluslararası alanda karşılaşılabilecek dış baskı unsurlarıyla Türkiye'nin sahadan çıkarılmak isteneceği ve

²⁰⁷ Devlet İstihbarat Hizmetleri ve Millî İstihbarat Teşkilâtı Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, Resmî Gazete, Kanun No:6532, 17.04.2014, <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2014/04/20140426-1.htm> (Erişim: 22.11.2020)

²⁰⁸ Seyfettin Ersöz, Dış operasyonların sırrı 2014'te saklı, Milliyet Gazetesi İnternet Sitesi, 14.09.2018, <https://www.milliyet.com.tr/gundem/dis-operasyonlari-sirri-2014-te-sakli-2741954> (Erişim: 23.11.2020)

bölgede terör örgütü PYD/YPG kontrolünde federatif bir yapı oluşturulması için gayret gösterileceği hususu ihtimal dâhilindedir. Türkiye'nin bu ihtimali göz ardı etmeyerek; Suriye'nin toprak bütünlüğünü korumak ve ulusal güvenliğini sağlamak adına sınırlarının hemen dışında bir terör oluşumuna izin vermeyeceği değerlendirilmektedir. Her ne kadar uzak bir ihtimal olarak görülse de Türkiye'nin ilerleyen dönemde Suriye'deki varlığını sona erdirdiği takdirde PYD/YPG eliyle Suriye'de oluşturulmak istenecek olası yapının oluşumuna müdahale etmekten çekinmeyeceği tahmin edilmektedir. Türkiye'nin diplomatik, siyasî ve askerî gücüyle daha önce birçok defa gösterdiği mücadeleyi bir kez daha tekrarlayacağı aşîkârdır.

Suriye'de çok eski bir aktör olan ve rejimin en büyük destekçisi konumundaki RF de elbette Suriye'deki varlığını artırarak devam ettirmek isteyecektir. Çünkü Suriye, RF için yalnızca bir müttefik değil, aynı zamanda sıcak denizlerdeki limanıdır. Yerel düzeyde Suriye'de faaliyet gösteren tüm güçler ayrı ayrı devletler tarafından desteklenmekteyken, her ne kadar Cenevre, Astana ve Soçi gibi süreçlerle ateşkesin sağlanarak çatışmasızlık ortamı oluşturulması ve siyasî çözüm arayışında olunması gayretinde olursa da karşılıklı zıt çıkar ilişkileri nedeniyle sahadaki gergin durumun uzun yıllar mevcudiyetini koruması beklenmektedir.

RF, Doğu Akdeniz'de güç ve nüfuz yaratmak için Suriye'deki çatışmayı kullanmaktadır. İran ise Suriye'yi ileri harekât üssü ve Akdeniz'e ulaşan bir köprü olarak görmektedir.²⁰⁹ İran'ın Suriye'de bulunması Orta Doğu'da nüfuz alanını Irak'tan Suriye ve Lübnan'a genişleterek Arap Denizi ve Basra Körfezi'nden Akdeniz'e uzanan bir ağ oluşturmak amacıyla ilgilidir. Dahası, Hamas'a sağlanan destek, İran'ın Filistin'de kilit bir aktör haline gelmesine yardımcı olmuştur.²¹⁰

Bu arada, AB için giderek marjinalleştikleri bir alan olan Suriye, Türkiye ile hem iş birliğinin hem de anlaşmazlığın birbirine girdiği bir bölgeyi temsil etmektedir. İki taraf da Suriye konusunda genel olarak ortak bir pozisyon paylaşmaktadır. Ankara, birçok Avrupa başkenti gibi, Esed'e muhalefetine kararlılığını korumaktadır. Fransa liderliğindeki kilit Avrupa devletleri, daha geniş

²⁰⁹ John B. Alterman ve Heather A. Conley, Syria, Turkey, and the Eastern Mediterranean, CRISIS Briefs, 19 April 2018, <https://www.csis.org/analysis/syria-turkey-and-eastern-mediterranean> (Erişim: 22.11.2020)

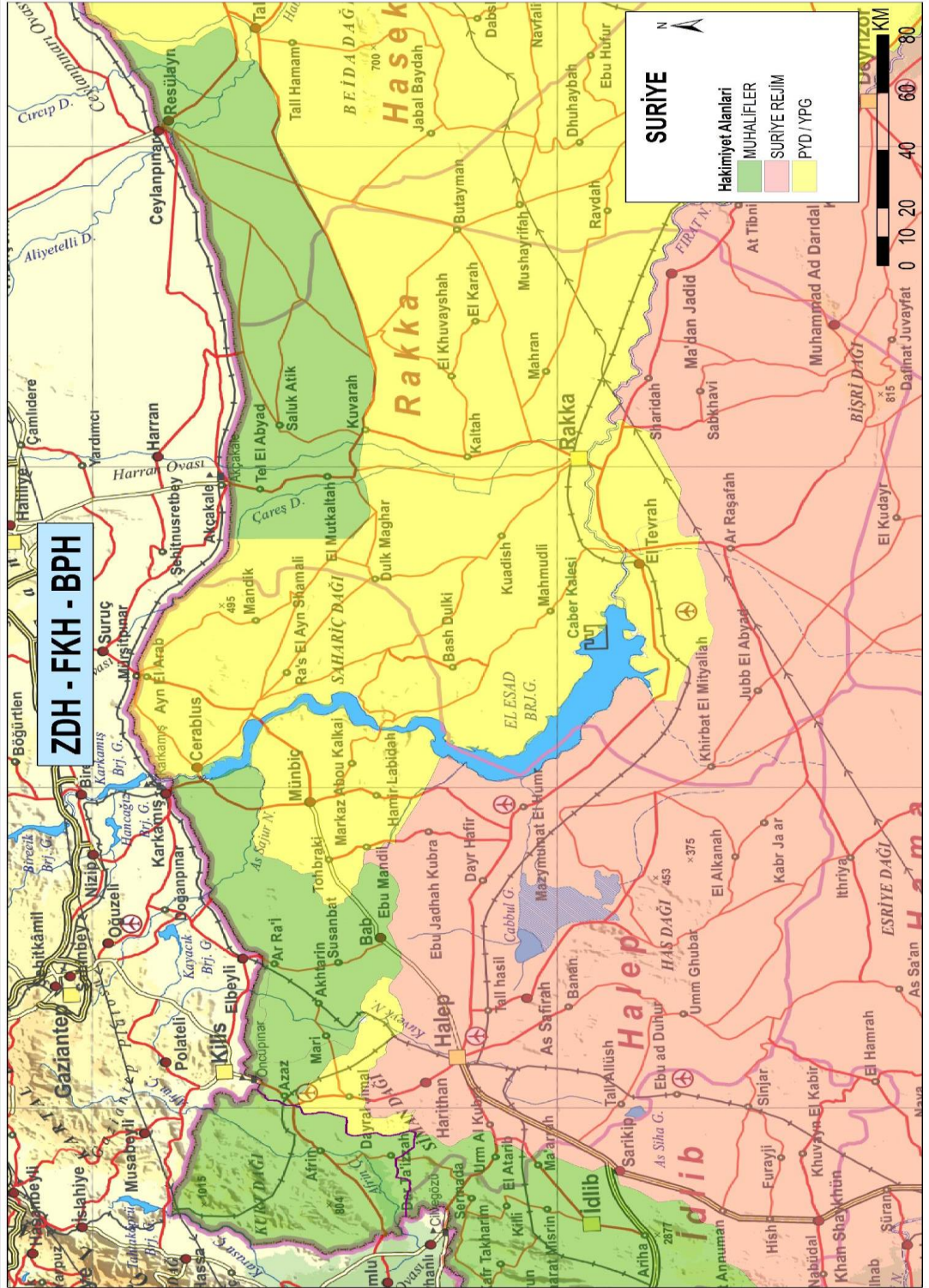
²¹⁰ Sertif Demir ve Carmen Rijnoveanu, The Impact of the Syria Crisis on the Global and Regional Dynamics, Türk Dünyası Öncelemeleri Dergisi / Journal of Turkish World Studies, XIII/1 (Yaz 2013), s.55-77, s.70.

Doğu Akdeniz meselelerinde Fransız-BAE ortaklığına rağmen BAE'nin Esed ile yeniden ilişki kurma girişimlerine karşı çıkmaktadır. Türkiye için artık Yunanistan gibi devletlerin, Esed'i yeniden meşrulaştırma arzusundan değil, Türkiye'nin pozisyonuna daha fazla meydan okuma arzusundan dolayı Suriye hükümetiyle yeniden ilişki kurma ihtimali vardır. Birkaç AB üyesi için, Türkiye ile ilişkiler ve enerji konuları da dâhil olmak üzere daha geniş Doğu Akdeniz çıkarları, Suriye konusunda AB'nin uzun süredir devam eden konumunu sürdürmekten daha önemli hâle gelebilir.²¹¹

²¹¹ Julien Barnes Decay, Syria: A new dimension to the conflict, European Council on Foreign Relations, May 2020, https://ecfr.eu/special/eastern_med/syria (Erişim:21.11.2020)

Resim 5: FKH, ZDH ve BPH ile Terörden Arındırılan Bölgeler²¹²

²¹² ArcMap programı üzerinden yeniden düzenlenerek oluşturulmuştur.

KAYNAKÇA

- Acer, Yücel, Doğu Akdeniz’de Deniz Yetki Alanları ve Türkiye-Libya Mutabakatı, *SETA Analiz*, Aralık 2019, Sayı 301, <https://setav.org/assets/uploads/2019/12/A301.pdf> (E.T: 23 Kasım 2020)
- Acet İnce, Gül Seda, “Uluslararası Hukuk Bağlamında Fırat Kalkanı, Zeytin Dalı ve Barış Pınarı Harekâtları”, *Turgut Özal Üniversitesi İşletme ve Yönetim Bilimleri Dergisi*, C. 1, S. 1, Ankara 2020, s. 79.
- Acun, Can ve Keskin, Bünyamin, *PKK’nın Kuzey Suriye Örgütlenmesi PYD-YPG*, SETA Yayınları, İstanbul 2016.
- Akça, Edebalı Murat, Objektif Ulusal Çıkar Kavramı: Kıbrıs Barış Harekâtı Ve Fırat Kalkanı Harekâtı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2018.
- Akşam, “PYD, ABD'nin yeni Suriye stratejisine hazırlanıyor”, 12 Ekim 2015, <https://www.aksam.com.tr/dunya/pyd-abdnin-yeni-suriye-stratejisine-hazirlaniyor/haber-451575>, (E.T: 11 Nisan 2020).
- Aljazeera Turk, “Erdoğan: Adım atılacak, zamanı belli değil”, 19 Kasım 2015, <http://www.aljazeera.com.tr/haber/erdogan-adim-atilacak-zamani-belli-degil>, (E.T: 27 Mayıs 2020).
- Alterman, John B., ve Conley, Heather A., Syria, Turkey, and the Eastern Mediterranean, *CRISIS Briefs*, 19 April 2018, <https://www.csis.org/analysis/syria-turkey-and-eastern-mediterranean> (E.T: 22 Kasım 2020)
- Amos, John W. ve Stolfi, Russel H.S., “Controlling International Terrorism: Alternatives Palatable and Unpalatable”, *Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 1982, Vol.463, 69-83.
- Anadolu Ajansı, “Afrin'e 'Zeytin Dalı Harekâtı’”, 20 Ocak 2018, <https://www.aa.com.tr/tr/gunun-basliklari/afrine-zeytin-dali-Harekati/1036643>, (E.T: 18 Haziran 2020).
- Anadolu Ajansı, “Türkiye meşru müdafaa hakkını kullanıyor”, 26 Ocak 2018, <https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/turkiye-mesru-mudafaa-hakini-kullaniyor/1042988>, (E.T: 18 Haziran 2020).

- Anadolu Ajansı, “Barış Pınarı Harekâtı başladı”, 09 Ekim 2019, <https://www.aa.com.tr/tr/baris-pinari-harekati/baris-pinari-harekati-basladi/1607139>, (E.T: 24 Haziran 2020).
- Aral, Berdal, *Uluslararası Hukukta Meşru Müdafaa Hakkı*, Siyasal Kitabevi, Ankara 1999.
- Akutay, Sercan Semih, ve Ateş, Davut, “Türkiye’nin Sınır Ötesi Operasyonlarının Hukukî Çerçevesi,” *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* C. XVII, Y. 2013, S. 3
- Ataman Muhittin, “Suriye’de İktidar Mücadelesi: Baas Rejimi, Toplumsal Talepler ve Uluslararası Toplum”, *SETA Raporu*, No: 6, Nisan 2012, s. 51.
- Avrupa Birliği Resmî Gazetesi (Eurolex) İnternet Sayfası, https://eur-lex.europa.eu/eli/dec_framw/2002/475/oj, (E.T: 29 Mayıs 2020).
- Aygen, Numan, ve Rakipoğlu, Mehmet, “Türkiye karşıtlığı bağlamında BAE-Fransa iş birliği”, Anadolu Ajansı İnternet Sitesi, 06 Kasım 2020, <https://www.aa.com.tr/tr/analiz/turkiye-karsitligi-baglaminda-bae-fransa-isbirligi/2034122> (E.T: 23 Kasım 2020)
- Bağcı, Hüseyin, Demokrat Parti’nin Orta Doğu Politikası, Faruk Sönmezoğlu (der.) *Türk Dış Politikası’nın Analizi (3. Baskı)*, (s.171-205), İstanbul, DER Yayınları 2004, s. 176-186.
- Bağcı, Hüseyin, *Türk Dış Politikasında 1950’li Yıllar*, METU Press, Genişletilmiş İkinci Baskı, Ankara, Ağustos 2001, s.90-97.
- Bakanlar Kurulu Kararı 2013/5428, Resmî Gazete Sayı 28791, 10 Ekim 2013, <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2013/10/20131010-1-1.pdf> , s. 80-81, (E.T: 17 Kasım 2020)
- Başar, Cem, *Terör Dosyası ve Suriye*, INAF, Mersin 1996.
- Başeren, Sertaç H., “Terrorism With Its Differentiating Aspects”, *Defence Against Terrorism Review*, C. 1, No. 2008 s.1-11.
- Baydar, Göksel, 1990 Sonrası Türkiye Suriye İlişkileri, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2001.
- BBC News Türkçe İnternet Sitesi, “Esed: Fırat Kalkanı Operasyonu İşgal”, 14 Ekim 2016, <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-37643394>, (E.T: 28 Mayıs 2020).

- BBC News Türkçe İnternet Sitesi, “Özgür Suriye Ordusu nedir: 2011'den 2018'e örgütün yaşadığı dönüşüm”, 30 Ocak 2018, <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-42862756> (E.T: 17 Kasım 2020)
- BBC News Türkçe İnternet Sitesi, “Zeytin Dalı Harekâtı - ABD ordusu: Menbiç'ten çekilmeyi düşünmüyoruz”, 29 Ocak 2018, <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-42858891> (E.T: 21 Kasım 2020)
- Benek, Sedat, “Türkiye-Suriye İlişkilerinin Sosyal Coğrafya Açısından Tarihsel Arka Planı”, *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2006, 15(1), 171-192, s. 189.
- BİLGESAM, “Terörün Geldiği Yeni Boyut: IŞİD Örneği”, *Bilge Adamlar Kurulu Raporu*, Rapor No: 67, İstanbul Haziran 2015, s. 16.
- Birleşmiş Milletler Kararları, “S/RES/2170 (2014)”, BM İnternet Sitesi, 15 Ağustos 2014, [https://undocs.org/S/RES/2170\(2014\)](https://undocs.org/S/RES/2170(2014)), (E.T: 11 Haziran 2020).
- Birleşmiş Milletler Kararları, “S/RES/2178 (2014)”, BM İnternet Sitesi, 24 Eylül 2014, [https://undocs.org/S/RES/2178\(2014\)](https://undocs.org/S/RES/2178(2014)), (E.T: 11 Haziran 2020).
- Birleşmiş Milletler Kararları, “S/RES/2199 (2015)”, BM İnternet Sitesi, 12 Şubat 2015, [https://undocs.org/S/RES/2199\(2015\)](https://undocs.org/S/RES/2199(2015)), (E.T: 11 Haziran 2020).
- Birleşmiş Milletler Antlaşması, 51. Madde, Ombudsman İnternet Sitesi, <https://www.ombudsman.gov.tr/contents/files/6535501-Birlesmis-Milletler-Antlasmasi.pdf> (E.T: 20 Kasım 2020), s.27-28.
- Birleşmiş Milletler Şartı ve Uluslararası Adalet Divanı Statüsü, BM İnternet Sitesi, <https://treaties.un.org/doc/publication/ctc/uncharter.pdf>, (E.T: 19 Mayıs 2020).
- Birleşmiş Milletler Terörizmin Finansmanının Önlenmesine Dair Uluslararası Sözleşme, BM İnternet Sitesi, https://treaties.un.org/Pages/ViewDetails.aspx?src=IND&mtdsg_no=XVIII-11&chapter=18, (E.T: 19 Mayıs 2020).
- Boylan, Brandon M. “What drives ethnic terrorist campaigns? A view at the group level of analysis”, *Conflict Management and Peace Science*, Vol. 33 (3), s. 250-272.
- Bölügiray, Nevzat, *Anarşi ve Terör Nasıl Önlenir*, İstanbul: Tekin Yayınları, 1996.
- Bratkowski, Stefan; “Killing and Terror”, *American Behavioral Scientist*, Vol. 48, S. 6, 2005, s. 764-782.

- Byman, Daniel, “The Logic of Ethnic Terrorism,” *Studies in Conflict & Terrorism*, Vol. 21 (2), Washington, 1998, s.150.
- Caşın, Hakkı, İdris Bal (ed.), “Uluslararası Hukuk Açısından Terör ve Organize Suçlar”, *21. Yüzyılda Türk Dış Politikası*, Nobel Yayınevi, Ankara 2004.
- Caşın, Hakkı, *Uluslararası Terörizm*, Nobel Yayınevi, Ankara 2008.
- Cemal, Hasan, *Kürtler*, Doğan Kitap, İstanbul 2003.
- Chomsky, Noam, Cemal Güzel (ed.), “*Uluslararası Terörizm*”, *Silinen Yüzler Karşısına Terör*, Ayraç Yayınevi, Ankara 2002.
- Cirhinlioğlu, Zafer, *Terör ve Toplum*, İstanbul: Gündoğan Yayınları, 2004, s.249-250
- Coşkun, Bezen Balamir, “Kopenhag Okulu ve Güvenlikleştirme: Değişen Güvenlik Ortamı, Zorluklar, Fırsatlar ve Meydan Okumalar”, *Postmodern Uluslararası İlişkiler Teorileri 2*, Derleyen: Tayyar Arı, Bursa 2014, s. 184.
- Caşın, Hakkı, İdris Bal (ed.), “Uluslararası Hukuk Açısından Terör ve Organize Suçlar”, *21. Yüzyılda Türk Dış Politikası*, Nobel Yayınevi, Ankara 2004.
- Caşın, Hakkı, *Uluslararası Terörizm*, Nobel Yayınevi, Ankara 2008.
- Çizel, Beykan vd., “Orta Doğu’dan Göçün Türkiye Üzerindeki Etkileri Raporu”, *Akdeniz Üniversitesi Turizm Fakültesi Yayını*, s. 59
- Decay, Julien B. Syria: A new dimension to the conflict, European Council on Foreign Relations, May 2020, https://ecfr.eu/special/eastern_med/syria (E.T: 21 Kasım 2020)
- Dedeoğlu, Beril, Dedeoğlu, Beril (ed.) “Terörizm Üzerine Karşılaştırmalar: Bermuda Seytan Üçgeni”, *Dünden Bugüne Avrupa Birliği*, Boyut Kitapları, İstanbul 2003, s. 439-474.
- Demirden, Ahmet ve Gunn, Andrew, “Radikalleşmenin Önlenmesi & Terörizm Olgusu”, *Çalıştay Raporu*, Polis Akademisi Yayınları, No: 24, Ankara 2019.
- Demir, Sertif ve Rijnoveanu, Carmen, “The Impact of the Syria Crisis on the Global and Regional Dynamics”, *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi / Journal of Turkish World Studies*, XIII/1 (Yaz 2013), s.55-77, s.70.
- Dönmez, Beyza Binnur, “Anatomy of YPG/PKK terror group becoming SDF overnight”, AA Web Sitesi, 09 Ekim 2019, <https://www.aa.com.tr/en/americas/anatomy-of-ypg-pkk-terror-group-becoming-sdf-overnight/1607554> (E.T: 21 Kasım 2020)

- Durukan, Namık, “Rojava’da Özerk Kürt Yönetim Modeli Oluşturuldu”, Milliyet Gazetesi, 06 Ocak 2014, <https://www.milliyet.com.tr/dunya/rojava-da-ozerk-kurt-yonetim-modeli-olusturuldu-1818287>, (E.T: 07 Nisan 2020).
- Ekşi, Muharrem, “Türkiye’nin dönüştürücü hamlesi: Zeytin Dalı harekâtı”, AA İnternet Sayfası, 30 Ocak 2018, <https://www.aa.com.tr/tr/analiz-haber/turkiye-nin-donusturucu-hamlesi-zeytin-dali-harekati/1047544> (E.T: 21 Kasım 2020)
- Ekşi, Muharrem, “Türk Dış Politikasının Ultimo Ratiosu: Yumuşak Güçten Sert Güce Türkiye’nin Suriye Politikası”, *Karadeniz Araştırmaları Balkan, Kafkas, Doğu Avrupa ve Anadolu İncelemeleri Dergisi*, S. XV/60, 2018, 72.
- Erdoğan, Şemsettin ve Deligöz, Ergül, “ Irak Şam İslam Devleti (İŞİD): Gücü ve Geleceği”, *Savunma Bilimleri Dergisi*, Mayıs 2015, Cilt: 14, S. 1, s. 6.
- Ersöz, Seyfettin, “Dış operasyonların sırrı 2014’te saklı, Milliyet Gazetesi İnternet Sitesi”, 14 Eylül 2018, <https://www.milliyet.com.tr/gundem/dis-operasyonlari-sirri-2014-te-sakli-2741954> (E.T: 23 Kasım 2020)
- Fayganoğlu, Koruhan, Örgütler Arası Güç ve Bağımlılık İlişkilerinde Sosyal Ağların Rolü Üzerine Bir İnceleme: Suriye’deki Muhalif Hareketler Örneği, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara: Başkent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2015.
- Fırat, Melek ve Kürkçüoğlu, Ömer, Baskın Oran (Ed.), “Arap Devletleriyle İlişkiler: Irak ve Suriye’yle Sorunlu İlişkiler”, *Türk Dış Politikası: Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar*, C. I, İstanbul 2001, s. 137.
- Genelkurmay Başkanlığı Resmî İnternet Sayfası, “Türk Silahlı Kuvvetleri Genelkurmay Başkanlığı Basın Açıklaması”, 20 Ocak 2018, http://www.tsk.tr/Basin_Faaliyetleri/BA_47, (E.T: 17 Haziran 2020).
- Goodwin, Robin, Willson, Michelle ve Gaines Jr., Stanley, “Terror Threat Perception and Its Consequences in Modern Britain”, *British Journal of Psychology*, Vol. 96, 2005, s. 389-406.
- Gökcan, Özkan, Türkiye Suriye İlişkilerinde Bir Kırılma Noktası: Ekim 1998 Krizi veya Diğer Bir İfadeyle “İlan Edilmemiş Savaş”, *Akademik İncelemeler Dergisi*, Cilt: 13, Sayı: 1 (Nisan 2018) s.191-192.

- Göksedef, Ece, “Barış Pınarı Harekâtı - Suriye Millî Ordusu nedir, ne zaman ve neden kuruldu?”, BBC Türkçe İnternet Sayfası, 10 Ekim 2019, <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-49999444> (E.T: 20 Kasım 2020)
- Güleç, Merve Gülçin, “Arap Baharı Nedir?”, TUIÇ Akademi, 2012, <http://www.tuicakademi.org/arap-bahari-nedir/>, (E.T: 15 Nisan 2020).
- Güner, Reyhan, Mehmet Akif Okur ve Nuri Salık (ed.), “Bitmeyen Kavga: Suriye-ABD İlişkilerinin Dünü, Bugünü”, *Suriye İç ve Dış Politika*, Ankara 2016, s. 263-291.
- Haberler İnternet Sitesi, “Suriye-türkiye Sınırındaki Mayınlı Arazi İçin Danıştay Kararı”, 06 Haziran 2007, <https://www.haberler.com/suriye-turkiye-sinirindaki-mayinli-arazi-icin-haberi/> (E.T: 23 Kasım 2020)
- Habertürk, “Türk Ordusu'ndan Süleyman Şah Türbesi için sınır ötesi operasyon!”, 22 Şubat 2015, <https://www.haberturk.com/dunya/haber/1045770-turk-ordusundan-suleyman-sah-operasyonu/>, (E.T: 27 Mayıs 2020).
- Harp Akademileri, *Türkiye, Suriye İlişkilerinin Dünü, Bugünü, Yarını*, Harp Akademileri Basımevi, İstanbul 1994.
- Heywood, Andrew, *Küresel Siyaset*, (Çev. Nasuh Uslu ve Haluk Özdemir), Adres Yayınları, Ankara 2013.
- Hürriyet Gazetesi İnternet Sitesi, “Tel Abyad’da Öz Yönetim İlan Edildi”, 22 Ekim 2015, <http://www.hurriyet.com.tr/dunya/tel-abyadda-oz-yonetim-ilan-edildi-40004328>, (E.T: 09 Nisan 2020).
- Hürriyet Gazetesi İnternet Sitesi, “Türkiye, Hava Sahasını Askeri Sevkiyata Kapattı,” 22 Eylül 2011. <https://www.hurriyet.com.tr/gundem/turkiye-hava-sahasini-askeri-sevkiyata-kapatti-18796280> (E.T: 23 Kasım 2020)
- Hürriyet Gazetesi İnternet Sitesi, “ABD ve Rusya sonunda anlaştı”, 15 Eylül 2013, <https://www.hurriyet.com.tr/gundem/abd-ve-rusya-sonunda-anlasti-24714058>, (E.T: 04 Nisan 2020).
- İhlas Haber Ajansı, “TSK’dan, Fırat Kalkanı Harekâtı’yla İlgili Açıklama”, 05 Eylül 2016, <https://www.ihb.com.tr/haber-tskdan-firat-kalkani-harekatiyla-ilgili-aciklama-585118/>, (E.T: 27 Mayıs 2020).
- İslam İşbirliği Teşkilâtı İnternet sitesi, http://ww1.oic-oci.org/english/convention/terrorism_convention.htm, (E.T: 19 Mayıs 2020).

- İşeri, Reyhan, Türkiye’de Etnik Terör: ASALA ve PKK Örneği, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Atılım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2008.
- Jumaev, Ergash, Uluslararası Hukukta Güvenlik Politikaları ve Terörle Mücadele: 11 Eylül Sonrası Mevzuatlarının İnsan Haklarına Uyum Sorunu, Doktora Tezi, İstanbul Ticaret Üniversitesi Dış Ticaret Enstitüsü, İstanbul, 2017, s.123.
- Kanat, Kılıç Buğra, Michalke, Keri Lyn ve Hannon, Jackson, “Türkiye-ABD İlişkileri ve Yeni ABD Yönetimi”, *SETA Analiz*, S. 187, Ocak 2017, s.19.
- Kara, Adnan, “Ortaçağ Haçlı Kontluklarından Günümüz Suriye Kantonlarına: Bir Değerlendirme”, *Akademik Platform İslami Araştırmalar Dergisi*, S. 3, 2019, s. 326.
- Karakaya, İskender, “Türkiye’nin IŞİD ile Mücadele Politikası”, https://www.academia.edu/35585240/T%C3%BCrkiyenin_I%C5%9E%C4%B0D_ile_M%C3%BCcadele_Politikas%C4%B1, s.7., (ET: 25 Mayıs 2020).
- Karatosun, Ebru, “42 bin YTS’den Sadece 7 bini Ülkesine Döndü”, Türkiye Gazetesi İnternet Sayfası, <https://www.turkiyegazetesi.com.tr/gundem/713189.aspx> (E.T: 21 Kasım 2020)
- Kasapoğlu, Can ve Ülgen, Sinan, “Zeytin Dalı Harekâtı: Siyasî-Askeri Bir Değerlendirme”, EDAM İnternet Sitesi, 30 Ocak 2018, <https://edam.org.tr/zeytin-dali-operasyonu-siyasî-askeri-bir-degerlendirme/> (E.T: 21 Kasım 2020)
- Kaşıkcı, Tamer, “Küresel Terörizm ve Birleşmiş Milletler Sistemi”, *The Turkish Yearbook of International Relations*, C. 47, 2016, s. 9-10.
- Kaya, Osman, *Türkiye’de Etnik Terör, Tarihi, Yapısı, İdeolojisi, Stratejileri ve Karşı Mücadele*, A Kitap, Ankara 2013.
- Köylü, Murat, “Suriye, PYD/YPG Yapılanması ve Zeytin Dalı Harekâtı”, *ASSAM*, S. 11, 2018, s. 80.
- Kriter Dergi, “Barış Pınarı’nda Türkiye’nin Hukukî Dayanakları Sağlam”, 03 Kasım 2019, <https://kriterdergi.com/siyaset/baris-pinarinda-turkiyenin-hukuki-dayanaklari-saglam>, (ET: 24 Haziran 2020).
- KurdWatch İnternet Sayfası, “Al-Qamishli: PYD members kill three people and severely injure one”, www.kurdwatch.org/?z=en&aid=2390 (E.T: 21 Kasım 2020)

- Laquer Walter, Cemal Güzel (ed.), “*Terörizmin Yorumlanması*”, *Silinen Yüzler Karşısında Terörizm*, Ayraç Yayınevi, Ankara 2002.
- Lawless, Michael, “Terrorism: An International Crime,” *Canadian Military Journal*, S. 9, No. 2, 2008, s. 27-39.
- Maastrich Anlaşması, AB İnternet Sitesi, https://europa.eu/european-union/sites/europaeu/files/docs/body/treaty_on_european_union_en.pdf, (E.T: 19 Mayıs 2020).
- Mellen, Rubby, “A brief history of the Syrian Democratic Forces, the Kurdish-led alliance that helped the U.S. defeat the Islamic State”, *The Washington Post Web Sitesi*, 7 Ekim 2019, <https://www.washingtonpost.com/world/2019/10/07/brief-history-syrian-democratic-forces-kurdish-led-alliance-that-helped-us-defeat-islamic-state/> (E.T: 20 Kasım 2020)
- Mevzuat Resmî İnternet Sitesi, 3713 Numaralı Terörle Mücadele Kanunu, https://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:KPPB_6wsZncJ:https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.3713.doc+&cd=1&hl=tr&ct=clnk&gl=tr&client=safari (E.T: 22 Kasım 2020)
- Milliyet İnternet Sayfası, “Fırat Kalkanı Harekâtının 216 günlük bilançosu”, 30 Mart 2017, <https://www.milliyet.com.tr/gundem/firat-kalkani-harekatinin-216-gunluk-bilancosu-2423279>, (Erişim: 29 Mayıs 2020).
- Milliyet İnternet Sayfası, “Moskova’da PYD ofisi...”, 11 Şubat 2016, <https://www.milliyet.com.tr/dunya/moskovada-pyd-ofisi-2192651>, (Erişim: 18 Haziran 2020)
- Milliyet İnternet Sayfası, “Çavuşoğlu: Barış Pınarı Operasyonuna Ara Verdik”, 18 Ekim 2019, <https://www.milliyet.com.tr/yerel-haberler/ankara/cavusoglu-baris-pinari-operasyonuna-ara-verdik-13293154>, (E.T: 22 Haziran 2020).
- Moore, David W., “Americans See Terrorist Attacks as "Act of War"”, *Gallup İnternet Sayfası*, 12.11.2001, <https://news.gallup.com/poll/4879/americans-see-terrorist-attacks-act-war.aspx> (E.T: 23 Kasım 2020)
- Nelson, C. Richard, “NATO’nun Terörle Mücadeledeki Rolü”, <http://www.nato.int/docu/review/2004/issue3/turkish/analysis.html>, (E.T: 22 Mayıs 2020).

- NTV Haber İnternet Sitesi, “İşte Barış Pınarı Harekâtı’nın Silahları”, 09 Kasım 2019, <https://www.ntv.com.tr/galeri/turkiye/iste-baris-pinari-harekatinin-silahlari,gE4PauRVHkSleJA3LJg9GQ/IfRX2RXQskWrtXkXf4A86g> (E.T: 21 Kasım 2020)
- NTV Haber İnternet Sitesi, “Suriye tezkeresi Meclis’ten geçti”, 04 Ekim 2012, <https://www.ntv.com.tr/turkiye/suriye-tezkeresi-meclisten-gecti,BN49rvkCmU2rAieIEgIcrg>, (E.T: 04 Nisan 2020).
- NTV Haber İnternet Sitesi, “SON DAKİKA HABERİ: ABD Mümbeç’ten çekildi, Rusya devriye görevinde”, 15 Ekim 2019, https://www.ntv.com.tr/dunya/abd-munbicten-cekildi-rusya-devriye-gorevinde,7W_tySyYmEGxbw-JVANpBA (Erişim: 21 Kasım 2020)
- Odhambo, Elijah O.S., “Religious Fundamentalism and Terrorism,” *Journal of Global Peace and Conflict*, V. 2 (1), 2014, s. 187-205.
- Orhan, Oytun, “Suriyeli Sığınmacıların Türkiye’ye Etkileri”, ORSAM-TESEV İşbirliği Raporu, ORSAM Rapor No: 195, Ocak: 2015, s. 9.
- Oytun Orhan, “İŞİD Sınır Geçişleri ve Türkiye”, *Orta Doğu Analiz*, Eylül-Ekim, C. 6, S. 64, s. 45.
- Öktem, Emre, Terörizm, *İnsancıl Hukuk ve İnsan Hakları*, Derin Yayınları, İstanbul 2007.
- Öktem, Emre, “Uluslararası Hukukta Terörizm: Tanım Sorunu ve Millî Bağımsızlık Hareketleri”, *İstanbul Ticaret Üniversitesi Dergisi*, <http://acikerisim.iticu.edu.tr:8080/xmlui/bitstream/handle/11467/237/M00068.pdf?sequence=1&isAllowed=y>, s. 138-140. (E.T: 20 Mayıs 2020).
- Özcan, Nihat Ali, *PKK (Kürdistan İşçi Partisi), Tarihi, İdeolojisi ve Yöntemi*, Avrasya Stratejik Araştırmalar Merkezi Yayınları, Ankara 1999.
- Özçelik, Necdet ve Acun, Can, “Terörle Mücadelede Yeni Safha Zeytin Dalı Harekâtı”, *SETA*, 2018, s. 16, <https://www.setav.org/rapor-terorle-mucadelede-yeni-safha-zeytin-dali-harekati/>, (E.T: 17 Haziran 2020).
- Özçelik, Nejd, “Askeri Harekâtların Kuvvet Çarpanı: İnsansız Hava Araçları”, *AA İnternet Sayfası*, 2018, <https://www.aa.com.tr/tr/analiz-haber/askeri-harek%C3%A2tlarin-kuvvet-carpani-insansiz-hava-araclari/1122660> (E.T: 20 Kasım 2020)

- Özdemir, Çağatay, “Suriye’de İç Savaşın Nedenleri: Otokratik Yönetim mi, Bölgesel ve Küresel Güçler mi?”, *Bilgi Sosyal Bilimler Dergisi*, (2), 2016 Kış, 81-102, s. 93.
- Özkızılcık, Ömer, “Turkey three years after the failed coup attempt: leaner army, more assertive foreign policy”, *The New Arab İnternet Sitesi*, 15 Temmuz 2019, <https://english.alaraby.co.uk/english/indepth/2019/7/15/turkey-three-years-on-after-the-failed-coup-attempt> (E.T: 23 Kasım 2020)
- Pekmez, Tuba K. ve Karsai, Krizstina, “Avrupa Ceza Hukukunda Ultima Ratio ve Katmanlı Yetki”, *Journal of Penal Law and Criminology*, 3 (1), 2015, s. 313-328.
- Pirim, Oktay ve Örtülü, Süha, *Ömerli Köyünden İmralı’ya PKK’nın Yirmi Yıllık Öyküsü*, Boyut Kitapları, İstanbul 1999.
- Polat, Doğan Şafak, “Türkiye’nin Suriye’nin Kuzeyindeki Askerî Harekâtlarının Amaçları ve Sonuçları”, *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, C. 16, S. 13, s. 80.
- Reisman, Michael W. “International Legal Responses to Terrorism”, *Houston Journal of International Law*, Vol. 22, 1999.
- Resmî Gazete (2016), Türkiye’nin Ulusal Güvenliğine Yönelik Terör Tehdidi ve Her Türlü Güvenlik Riskine Karşı Uluslararası Hukuk Çerçevesinde Gerekli Her Türlü Tedbiri Almak, Irak ve Suriye’deki Tüm Terörist Örgütlerden Ülkemize Yönelebilecek Saldırıları Bertaraf Etmek ve Kitleli Göç Gibi Diğer Muhtemel Risklere Karşı Ulusal Güvenliğimizin İdame Ettirilmesini Sağlamak İçin Hudut, Şümül, Miktar ve Zamanı Hükümetçe Takdir ve Tayin Olunacak Şekilde, Gerektiğinde Türk Silahlı Kuvvetlerinin Yabancı Ülkelere Gönderilmesi, Yabancı Silahlı Kuvvetlerin Türkiye’de Bulunması ve Bu Kuvvetlerin Hükümetin Belirleyeceği Esaslara Göre Kullanılması ile Hükümet Tarafından Belirlenecek Esaslara Göre Gerekli Düzenlemelerin Yapılması İçin Türkiye Büyük Millet Meclisinin 03.09.2015 Tarihli ve 1098 Sayılı Kararıyla Hükümete Verilen Bir Yıllık İzin Süresinin Anayasa’nın 92’nci Maddesi Uyarınca 02.10.2016 Tarihinden İtibaren 30.10.2017 Tarihine Kadar Uzatılmasına Dair Karar, 29845 sayılı Resmî Gazete, 2 Ekim 2016, <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2016/10/20161002-6.pdf>, (E.T: 27 Mayıs 2020).

- Resmî Gazete İnternet Sitesi, “Türkiye Cumhuriyeti ile Libya Hükümeti Arasında Akdeniz’de Deniz Yetki Alanlarının Sınırlandırılmasına İlişkin Mutabakat Muhtırası”, Milletlerarası Antlaşma, Resmî Gazete Sayı 30971, Karar Sayısı 1815, 7 Aralık 2019, <https://www.lebibyalkin.com.tr/mevzuat/images/dokuman/2019/12/1815.pdf> (E.T: 23 Kasım 2020)
- Resmî Gazete İnternet Sitesi, “Devlet İstihbarat Hizmetleri ve Millî İstihbarat Teşkilâtı Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun”, Kanun No:6532, 17 Nisan 2014, <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2014/04/20140426-1.htm> (E.T: 22 Kasım 2020)
- Sabah İnternet Sayfası, “Son dakika haberi: Mumbiç’in batısındaki iki köy teröristlerden temizlendi”, 14 Ekim 2019 <https://www.sabah.com.tr/gundem/2019/10/14/son-dakika-haberi-munbicin-batisindaki-iki-koy-teroristlerden-temizlendi>, (E.T: 22 Haziran 2020)
- Salık, Nuri, Beşar Esad Dönemi Suriye Dış Politikasında Pragmatizm ve Türkiye-Suriye İlişkilerinin Geleceği, *Orta Doğu Analiz*, Kasım 2011, Cilt 3, Sayı 5, ss.20-32 https://www.orsam.org.tr/d_hbanaliz/1nuri.pdf (E.T: 23 Kasım 2020), s.27
- Saraçlı, Murat; “Uluslararası Hukukta Terörizm”, *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 11, S. 1-2, 2007.
- Sarı, Buğra ve Tinas, Murat, “İnsanlığa ve Demokrasiye Terör Tehdidi: PKK Örneği”, *Polis Akademisi Yayınları*, Rapor No: 16, Eylül 2018, https://www.pa.edu.tr/Upload/editor/files/PKK_Ornegi_Raporu_TR.pdf (E.T: 20 Kasım 2020)
- Sassoli, Marco, Transnational Armed Groups and International Humanitarian Law, *Program on Humanitarian Policy and Conflict Research, Harvard University Occasional Paper Series*, Winter 2006, Number 6, <https://www.hpcrresearch.org/sites/default/files/publications/OccasionalPaper6.pdf> (E.T: 22 Kasım 2020)
- Saul, Ben, “Attempts to Define ‘Terrorism’ in International Law”, *International Law Review*, V. 52, No: 1, Netherlands 2005, s. 57-58.

- Sayın, Yusuf, Usanmaz, Ahmet, ve Aslangiri, Fırat, “Uluslararası Göç Olgusu ve Yol Açtığı Etkiler: Suriye Göçü Örneği”, *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 18 (31), 2016, s. 9.
- Sazak, Selim, “Turkey Can’t Host Syrian Refugees Forever”, *Foreign Policy*, 27 August 2019, <https://foreignpolicy.com/2019/08/27/turkey-cant-host-syrian-refugees-forever-erdogan-assad-idlib-hdp-chp-imamoglu/> (E.T: 17 Kasım 2020).
- SETA İnternet Sitesi, <https://www.setav.org/terorle-mucadele-ve-millî-savunma-sanayi/> (E.T: 23 Kasım 2020)
- Shany, Yuval, Cohen, Amichai ve Mimran, Tal, “ISIS: Is the Islamic State Really a State?”, <https://en.idi.org.il/articles/5219>, (E.T: 11 Haziran 2017).
- Stevens, Micheal J., “What is Terrorism and Can Psychology Do Anything to Prevent It?”, *Behavioral Sciences and The Law*, Vol. 23, S. 4, 2005, s. 507-526.
- Soner, Bayram Ali, Aslan, Ömer ve Kıyıcı, Hakan, PKK’nın Bölgesel Terör Ağı Yapılanması, *Polis Akademisi Başkanlığı Uluslararası Terörizm ve Güvenlik Araştırmaları Merkezi*, Rapor No: 9, Haziran 2017 Ankara, s. 18.
- Söyleşi: Terörle Mücadele ve Millî Savunma Sanayi, *Diplomatik Gözlem*, Şubat 2017 (Sayı 61)]
- Sözcü Gazetesi İnternet Sitesi, “Barış Pınarı Harekâtı’nda son durum!”, 11 Ekim 2019, <https://www.sozcu.com.tr/2019/gundem/baris-pinari-harekatiyla-ilgili-msbden-son-dakika-aciklamasi-5382997/> (E.T: 20 Kasım 2020)
- Stein, Aaron, ve Foley, Michelle, “The YPG-PKK Connection”, *Atlantic Council*, 26 January 2016. <http://www.atlanticcouncil.org/blogs/menasource/the-ypgpkk-connection> (E.T: 20 Kasım 2020)
- Star, “Erdoğan: Kara Harekâtı Gerekli”, 27 Eylül 2014, <https://www.star.com.tr/politika/erdogan-kara-Harekati-gerekli-haber-945086/>, (E.T: 27 Mayıs 2020).
- Şahin, Yakup, “Terörizm: Tanımı, Tarihi ve Genel Özellikleri”, Doç. 1Dr. Salih Zeki Haklı (ed.), *Radikalleşme, Şiddet ve Terörizm*, Polis Akademisi Yay., Ankara 2018, s.77-98.

- Şardan, Tolga, “İşte PKK-PYD ilişkisi”, Milliyet Gazetesi, 13 Şubat 2016, <https://www.milliyet.com.tr/yazarlar/tolga-sardan/iste-pkk-pyd-iliskisi-2193527> (E.T: 04 Nisan 2020).
- Şen, Yusuf Furkan, “Algı ve Gerçeklik Bağlamında Terörizm”, *Güvenlik Çalışmaları Dergisi*, Yıl 20, C. 20, S. 1, Haziran 2018, s.7-33.
- Şimşek, Murat; “Terörizm: Kavramsal Bir Çalışma”, *Akademik Bakış Dergisi*, S. 54 Mart - Nisan, Kırgızistan 2016, s.319-335.
- T.C. Cumhurbaşkanlığı Savunma Sanayii Başkanlığı, “Barış Pınarı Harekâtı’nda Kullanılan Yerli Silahlar”, 16 Ekim 2019, <https://www.ssb.gov.tr/Website/contentList.aspx?PageID=2168&LangID=1>, (E.T: 24 Haziran 2020).
- T.C. Dışişleri Bakanlığı Resmî İnternet Sayfası, “Türkiye’nin Uluslararası Toplumun Terörle Mücadele Çabalarına Katkıları”, http://www.mfa.gov.tr/turkiye_nin-uluslararasi-toplumun-terorle-mucadele-cabalarina-katkilari.tr.mfa, (E.T: 17 Haziran 2020).
- T.C. Millî Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliği Resmî İnternet Sayfası, “30 Kasım 2016 tarihli MGK toplantısı Basın Açıklaması”, <https://www.mgk.gov.tr/index.php/30-kasim-2016-tarihli-toplanti>, (E.T: 18 Ekim 2020).
- T.C. Millî Savunma Bakanlığı Resmî İnternet Sayfası, “Barış Pınarı Harekâtı Başladı”, 09 Ekim 2019, <https://www.msb.gov.tr/SlaytHaber/9102019-53737>, (E.T: 20 Haziran 2020).
- T.C. Millî Savunma Bakanlığı Resmî İnternet Sayfası, “Bakan Akar ve TSK Komuta Kademesi Barış Pınarı Harekâtı ile İlgili Toplantı Yaptı”, 11 Ekim 2019, <https://www.msb.gov.tr/SlaytHaber/11102019-54555>, (E.T: 22 Haziran 2020).
- Taşdemir, Fatma ve Özer, Adem, “Kuvvet Kullanma Hukuku Açısından Fırat Kalkanı Operasyonu”, *Akademik Hassasiyetler Dergisi*, C. 4, S. 7, 2017, s. 64.
- Taştekin, Fehim, Rojava Kürtlerin Zamanı, İletişim Yayınları, İstanbul 2016.
- Terzioğlu, Süleyman Sırrı, “Uluslararası Hukuk Açısından Fırat Kalkanı Harekâtının Meşruluğu Sorunu”, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, S. 134, 2018, s. 620.

The Wall Street Journal, “Interview With Syrian President Bashar al-Assad”, 2011, <https://www.wsj.com/articles/SB10001424052748703833204576114712441122894>, (E.T: 24 Mayıs 2020).

Tıgılı Beren, “Küreselleşme ve Terörizm İlişkisi”, https://www.academia.edu/29463802/K%C3%BCreselle%C5%9Fme_ve_Ter%C3%B6rizm_%C4%B0li%C5%9Fkisi, Ağustos 2015, Ankara. (E.T: 11 Mayıs 2020).

Topal, Ahmet Hamdi, Uluslararası Hukukta Devlet Destekli Terörizme Karşı Kuvvet Kullanma, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2004.

Tosun, Ahmet, PYD’nin Siyasî ve Askeri Faaliyetlerinin Türkiye’nin Güvenliğine Etkileri, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Millî Savunma Üniversitesi Alparslan Savunma Bilimleri Enstitüsü, 2019.

TRT Haber, “Cumhurbaşkanlığı'ndan Zeytin Dalı Harekâtı'yla ilgili 10 soruya 10 cevap”, 26 Ocak 2018, <https://www.trthaber.com/haber/gundem/cumhurbaskanligindan-zeytin-dali-Harekâtiyla-ilgili-10-soruya-10-cevap-347860.html>, (E.T: 16 Haziran 2020).

TRT Haber İnternet Sitesi, “Erdoğan: Türkiye, terörle mücadele operasyonlarını rahatça yapabilmesini savunma sanayisindeki ilerlemeye borçlu”, 6 Kasım 2020, <https://www.trthaber.com/haber/gundem/erdogan-turkiye-terorle-mucadele-operasyonlarini-rahatca-yapabilmesini-savunma-sanayisindeki-ilerlemeye-borclu-528909.html> (E.T: 22 Kasım 2020)

Turhan, Alper, Türkiye Suriye İlişkilerinde Süreklilik: Çatışma-Yumuşama Dönemleri ve Arap Baharı Süreci, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kütahya: Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2012.

Türkiye Cumhuriyeti Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, “Geçici Korumamız Altındaki Suriyeliler”, <https://www.goc.gov.tr/gecici-korumamiz-altindaki-suriyeliler>, (E.T: 18 Kasım 2020).

Türkiye Cumhuriyeti Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, “Geçici Koruma”, <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638>, (Erişim: 22 Aralık 2020)

Türkiye Cumhuriyeti İçişleri Bakanlığı, “Türkiye’nin DEAŞ ile Mücadelesi Raporu”, Temmuz 2017, s. 32, (E.T: 26 Mayıs 2020).

Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, “Darülharp Kavramı”, <https://islamansiklopedisi.org.tr/darulharp>, (E.T: 12 Nisan 2020).

- Türk Kızılayı ve Uluslararası Kızılhaç Komitesi *Uluslararası İnsancıl Hukuk: Sorularınıza Cevaplar*,
https://www.kizilay.org.tr/Upload/Dokuman/Dosya/82543505_77468056_uluslararası-insancıl-hukuk.pdf (E.T: 22 Kasım 2020),
- Uçarol, Rıfat, *Siyasî Tarih*, Der Yayınları, İstanbul 2015.
- United Nations Office on Drugs and Crime, *Universal Legal Framework Against Terrorism*, Counter-Terrorism Legal Training Curriculum Training Module 2, Vienna, October 2017,
https://www.unodc.org/documents/terrorism/Publications/Training_Curriculum_Module2/17-04123_eBook_FINAL.pdf (E.T: 22 Kasım 2020)
- UN Security Council Resolution Search Engine İnternet Sitesi, Resolution 688, 1991,
<http://unscr.com/en/resolutions/688> (E.T: 21 Kasım 2020)
- United Nations Security Council Resolution 1373, S/RES/1373, 2001, BM İnternet Sitesi,
<https://unispal.un.org/DPA/DPR/unispal.nsf/0/392A001F254B4B9085256B4B00708233> (E.T: 21 Kasım 2020)
- Usluer, Ayşe Sözen, “The July 15 Failed Coup Attempt and Its Implications for Turkish Foreign Policy”, *BİLGİ*, Autumn 2016, Number:79, 23-44, s.38-39.
- Ünal, Bekir ve Kaya, Erdem, Atilla Sandıklı ve Erdem Kaya (ed.), “Suriye’nin Kuzeyindeki PYD Yapılanması ve Türkiye”, *Orta Doğu’da Değişim ve Türkiye*, BİLGESAM Yayınları, İstanbul 2014.
- Üstün, Kadir, “Türk-Amerikan İlişkilerinde Zeytin Dalı Harekâtı”, *Sabah Gazetesi İnternet Sayfası*, 27 Ocak 2018,
<https://www.sabah.com.tr/yazarlar/perspektif/kadir-ustun/2018/01/27/turk-amerikan-iliskilerinde-zeytin-dali-harekati> (E.T: 21 Kasım 2020)
- Wilkinson, Paul, Cemal Güzel (ed.), “Terör ve Terörizm: Kavramlar, Özellikler ve Tipoloji”, *Silinen Yüzler Karşısında Terörizm*, Ayraç Yayınevi, Ankara 2002.
- World Digital Library, <https://www.wdl.org/en/item/11579/>, (E.T: 19 Mayıs 2020).
- Yalçiner, Serhat, “Soğuk Savaş Sonrası Uluslararası Terörizmin Dönüşümü ve Terörizmle Mücadele” *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Yıl 2, S. 4, Güz 2006, s. 98-100

- Yalçinkaya, Haldun, “İŞİD Yabancı Savaşçıları ve Yarattığı Tehdit: Türkiye’nin Tecrübesi (2014-2016)”, *ORSAM Raporu*, Rapor No: 210, Haziran 2017, s. 19.
- Yargı Kararları, “Terör ve Uluslararası Hukukta Tahrik”, 15 Ocak 2018, <https://www.yargikararlari.net/teror-ve-uluslararasi-hukukta-tahrik/>, (E.T: 18 Haziran 2020).
- Yeni Asya İnternet Sayfası, “YPG, güvenli bölgeden çekildiklerini açıkladı”, 22 Ekim 2019, https://www.yeniasya.com.tr/gundem/ypg-guvenli-bolgeden-cekildiklerini-acikladi_505513, (E.T: 22 Haziran 2020).
- Yeşiltaş, Murat, “İç Savaşa Komşu Olmak Türkiye’nin Suriye Sınır Güvenliği Siyaseti”, *SETA Analiz*, Ağustos 2015, Sayı: 136, s. 23.
- Yeşiltaş, Murat, Seren, Merve ve Özçelik, Necdet, “Fırat Kalkanı Harekâtı: Harekâtın İcrası, İstikrarın Tesisi ve Alınan Dersler”, *SETA Raporu*, No: 91, 2017, s. 19.
- Yılmaz, Türel ve Şahin, Mehmet, *Orta Doğu Siyasetinde Suriye*, Platin Yayınları, Ankara 2004.

